Helsingin kaupunki
Kaupunkisuunnitteluvirasto

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2006:4

Keski-Vuosaari
– maisema- ja kaupunkikuvallinen selvitys

Keski-Vuosaari

– maisema- ja kaupunkikuvallinen selvitys

© Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2006

Toimittajat: Emilia Weckman, Kati Susi-Wolff, Teresa Rönkä
Teksti: Emilia Weckman, Kati Susi-Wolff, Teresa Rönkä, Heta Timonen (Virearc, arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit), Leena Makkonen (KSV)
Valokuvat: Aino Niskanen (A.N.), Teresa Rönkä (T.R.), Kati Susi-Wolff (K.S-W), Emilia Weckman (E.W.) ja arkistolähteet
Kuvatoimitus: Emilia Weckman, Kati Susi-Wolff (Virearc, arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit)
Karttojen suunnittelu ja toteutus: Jouni Heinänen, ellei toisin mainita

Graafinen suunnittelu ja taitto: Jouni Peltola
Julkaisusarjan graafinen suunnittelu: Timo Kaasinen

Maastokartat: © Maanmittauslaitos
Ilmakuvat: Kaupunkimittausosasto ja Kaupunginarkisto

Paino: Helsingin kaupungin hankintakeskus, digipaino
ISSN 0787-9024
ISBN 952-473-653-5 (painettu kirja), ISBN 952-473-654-3 (pdf)

Sisällysluettelo

Aluksi 5

1. Johdanto 6
   1.1 Työn taustat ja tavoite 6
   1.2 Työmenetelmät ja käytetyt lähteet 6
   1.3 Selvitysalue 7

2. Maiseman historia ja rakennetun ympäristön suunnitteluperiaatteet 11
   2.1 Luonnonmaisema 11
   2.2 Kulttuurimaiseman kehitys 13
   2.3 Keski-Vuosaaren kaavoituksen vaiheet
   – kaavalliset periaatteet ja maisemalliset tavoitteet 13
      2.3.1 Rakennuskaava 1963 16
      2.3.2 Asemakaava 1970 ja kaavoituksen myöhemmät vaiheet 17
   2.4 Keski-Vuosaaren rakentuminen 1960–70-luvuilla 19
      2.4.1 Asuntosäästäjät ry Keski-Vuosaaren rakennuttajana 22
      2.4.2 Alueen arkkitehtuuri ja suunnittelijat 23
   2.5 Viher- ja piha-alueiden suunnittelu ja rakentumisen vaiheet 23
      2.5.1 Puistot ja kadut 23
      2.5.2 Suurkortteleiden pihat ja julkisten rakennusten ympäristöt 33
   2.6 Keski-Vuosaaren aikalaisia ja mahdollisia esikuvia 39
      2.6.1 Kaavoitus 39
      2.6.2 Maisemasuunnittelu 42

3. Ominaispiirteet ja arvot 44
   3.1 Rakennetut aluekokonaisuudet – suurkorttelit 48
   3.2 Piha-alueet – suurkortteleiden sisällä esiintyvät pihatyypit 53
   3.3 Viheralueet 57
      3.3.1 Selännemetsät 57
      3.3.2 Laki- ja rinnemetsät 57
      3.3.3 Laaksopuistot 58
   3.4 Katualueet ja kadunvarsimetsät 59
   3.5 Muuttuva kaupunkimaisema 64

4. Suojelu- ja kehittämisperiaatteet ja toimenpidesuositukset 65
   4.1 Rakennettujen aluekokonaisuuksien säilyminen ja kehittäminen 65
   4.2 Viher- ja piha-alueiden merkitys alueen tilaa jäsentävänä tekijänä säilytettävä 65
   4.3 Rakennetun ympäristön tilallinen rakenne säilytettävä ja palautettava 65
   4.4 Kevyen liikenteen yhteyksien kehittäminen 68
   4.5 Alkuperäiset suunnitteluperiaatteet, yksityiskohdat ja materiaalit säilytettävä 68
   4.6 Pysäköintialueiden sijoittamisen periaatteet 69

5. Yhteenveto 70

Lähteet 71

Liitteet 74
   Liite 1: Sanastoa 74
   Liite 2: Tietoja Keski-Vuosaaren 1960-luvun suunnittelijoista 76

Viitteet 78

Aluksi

Keski-Vuosaaren maisema- ja kaupunkikuvallinen selvitys käsittelee 1960-luvun alueen ominaispiirteitä ja arvoja sekä antaa yleisiä kehittämisperiaatteita niiden säilyttämiseksi. Selvitys on jatkoa Keski-Vuosaaren rakennusinventoinnille, joka on tehty vuonna 1999. Käsillä oleva selvitys on tehty samanaikaisesti Helsingin kaupungin rakennusvirastolle tehdyn Keski-Vuosaaren ja Rastilan katu- ja viheralueiden nykytilan selvityksen kanssa.

Selvityksen ovat laatineet Virearc, arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit, alikonsulttinaan Maisema-arkkitehtuuri MM. Raportin ovat toimittaneet maisema-arkkitehdit Emilia Weckman, Kati Susi-Wolff ja Teresa Rönkä. Työryhmään ovat kuuluneet maisema-arkkitehdit Emilia Weckman ja Teresa Rönkä, ark.yo Heta Timonen, maisema-arkkitehdit Kati Susi-Wolff ja Meri Mannerla-Magnusson sekä arkkitehti TkT Aino Niskanen. Selvitystyötä kuvittavan karttamateriaalin on piirtänyt pääasiassa mais. ark.yo Jouni Heinänen. Avustajana työryhmässä on ollut yo. Armi Sinerkari. Raportin taittotyön on tehnyt Jouni Peltola.

Työtä on ohjannut ryhmä, jonka jäseninä ovat toimineet arkkitehti, TkT Leena Makkonen, Keski-Vuosaaren aluearkkitehti Ulla Jaakonaho, Vuosaari-projektin päällikkö Ilkka Laine, maisema-arkkitehti Raisa Kiljunen-Siirola ja vuorovaikutussuunnittelija Auli Toivonen kaupunkisuunnitteluvirastosta, kulttuuriympäristöyksikön päällikkö, FT Anne Mäkinen kaupunginmuseosta, aluearkkitehti Pirkka Hellman rakennusvalvontavirastosta, aluesuunnittelija Birgitta Rossing, metsäsuunnittelija Timo Virtanen ja projektinjohtaja Helena Ström rakennusvirastosta. Tekeillä olevasta työstä pidettiin Vuosaaren alueen asukkaille esittely- ja keskustelutilaisuus marraskuussa 2005.

Selvitystyön raportti koostuu neljästä luvusta, joista ensimmäinen käsittelee työn tavoitteita ja tarkoitusta ja esittelee työn kulun. Toisessa luvussa käsitellään Keski-Vuosaaren alueen historiaa, kulttuurimaiseman kehitystä ja alueen suunnittelua 1960-luvulla. Kolmannessa luvussa kuvataan maiseman ominaispiirteitä ja arvoja. Neljännessä luvussa tuodaan esiin suojelu- ja kehittämisperiaatteita sekä yleisiä toimenpide-ehdotuksia.

Tehdyn selvityksen perusteella voidaan todeta Keski-Vuosaaren 1960-luvun alueen maisema- ja kaupunkikuvan säilyneen varsin hyvin alkuperäisessä kaavoituksessa asetettujen suunnittelutavoitteiden mukaisena metsäkaupunginosana. Alue on merkittävä arkkitehtoninen ja maisemallinen kokonaisuus, jonka ominaispiirteinä ovat kokonaisuuksina suunnitellut ja säilyneet suurkorttelisaarekkeet ja niiden väleissä sijaitsevat viher- ja piha-alueet.

Laadittu selvitys antaa yhdessä aiemmin tehdyn rakennusinventoinnin kanssa kattavan kuvan Vuosaaren 1960-luvun asuntoalueen ominaispiirteistä. Jatkossa näiden ominaispiirteiden säilyttäminen edellyttää kokonaisvaltaisten kehittämis- ja hoitosuunnitelmien sekä korjausrakentamisen ohjeiden laatimista.

1. Johdanto

1.1 Työn taustat ja tavoite

Keski-Vuosaaren 1960-luvun kerros- ja rivitaloalue on Helsingin yleiskaava 2002:ssa määriteltykulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi kohteeksi. Aluetta tulee yleiskaavamääräyksen mukaan kehittää siten, että sen ominaispiirteet ja arvot säilyvät. Tämän työn tarkoituksena on selvittää, mitä ovat nämä ominaispiirteet ja arvot sekä esittää periaatteita niiden säilyttämiseksi ja kehittämiseksi.

Selvityksen avulla määritellään, millä asemakaavoituksen ja suunnittelun kautta syntyneillä maisemallisilla ja rakennetun ympäristön ominaisuuksilla on alueen luonteen ja sen suojelutavoitteiden suhteen siinä määrin merkitystä, ettei niitä tulisi olennaisesti muuttaa. Työssä on myös määritetty ne alueet, joita tulisi kehittää.

1.2 Työmenetelmät ja käytetyt lähteet

Selvitystyö tehtiin vuoden 2005 kesän ja syksyn aikana. Arkistotyössä käytiin läpi vanhoja valokuvia, asiakirjoja ja alkuperäisiä suunnitteludokumentteja. Lisäksi tehtiin maastotöitä. Nykytilan inventointi suoritettiin maastossa pääasiassa heinäsyyskuun aikana. Alueen historian kartoittaminen, arkisto- ja haastattelutyöt jatkuivat koko työn ajan aina raportin kirjoittamisvaiheeseen saakka.

Kartoitustyön pohjana toimivat alueella aiemmin tehdyt selvitykset, Keski-Vuosaaren rakennusinventointi[1] sekä Hanna Galtatin pro gradu -tutkielma Asuntosäästäjät ry:n toiminnasta Keski-Vuosaaren rakennuttajana[2] ja muu lähdeluettelossa mainittu Vuosaaren aluetta käsittelevä kirjallisuus. Marraskuussa 2005 Vuosaari-säätiön julkaisema Vuosaari-kirja[3] toi käyttöön päivitettyä tietoa. Työn aikana on perehdytty kirjallisuuden avulla aikakauden kaavoituksellisiin suunnitteluihanteisiin, vallitseviin arkkitehtuurisuuntauksiin sekä maisemasuunnittelun kehittymiseen.

Vanhat kartat ja ilmakuvat ovat muodostaneet keskeisen lähdeaineiston alueen yleispiirteiselle tarkastelulle. Vertailuja tehtiin vanhojen ilmakuvien ja vanhojen karttojen avulla nykytilanteen ja eri vaiheiden päällekkäinasetteluna. Vanhojen valokuvien ja nykytilanteen kuvien vertailua käytettiin myös menetelmänä arvioitaessa maiseman muuttumista ja säilyneisyyttä. Merkittävän aineiston muodostivat ilma- ja viistokuvat, joita oli alueen rakentumisen ajalta runsaasti. Alkuperäisistä puisto- ja pihaalueista sitä vastoin oli vähän kuvamateriaalia saatavilla.

Kirjallisen aineiston täydentäjänä käytettiin alueen suunnittelussa olleiden henkilöiden lyhyitä teemahaastatteluja ja suullisia tietoja. Tällä tavalla saatiin tietoa suoraan alueen suunnittelijoilta työn loppuvaiheessa aihepiirien tarkentuessa. Maastoinventointien yhteydessä tavattiin alueella pitkään asuneita asukkaita, jotka antoivat suullisia tietoja kohdealueesta.

Esimerkkinä lähiöympäristöstä laaditulle maisema- ja rakennetun ympäristön selvitystyölle on toiminut Suunnittelutoimisto Molino Oy:n kaupunkisuunnitteluvirastolle laatima Pihlajamäen maisemaselvitys[4]. Arvottamisperiaatteiden määrittelyn pohjana on lisäksi käytetty Virearc, arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit Helsingin kaupungin rakennusvirastolle laatimaa Kallio-Hermannin puistojen historiallista ja kaupunkikuvallista selvitystä sekä Museoviraston rakennushistorian osaston historiallisten puistojen inventointioppaassa esitettyjä periaatteita.[5]

Arkisto- ja maastotyöt

Arkistotyössä keskityttiin selvittämään alueen suunnitteluhistoriaa: kaavoituksen sekä viher- ja piha-alueiden kehitysvaiheita. Merkittävimmän aineiston selvitystyölle on tarjonnut alueen rakennuttajan, Asuntosäästäjät ry:n arkisto. Selvitystyön aikana on käyty läpi noin sata hyllymetriä käsittävä, vielä luetteloimaton aineisto, joka on tarjonnut suunnitteludokumentteja alueen rakentamisen ajalta. Asuntosäästäjien oman suunnittelutoimisto ARAS:n aineistot muodostavat osan arkistomateriaalista, jonka joukossa on erityyppisiä piirustuksia, luonnoksia ja urakka-asiakirjoja. Piirustusten joukosta löytyy rakennussuunnitelmien ohella muutamia pihasuunnitelmia ja kasviluetteloita. Lisäksi arkistossa on varsin kattava sarja juuri rakentamisen jälkeen otettuja viistoilmakuvia, rakennusaikaisia asiakirjoja, lehtileikkeitä ja aikalaiskirjoituksia. Asuntosäästäjät ry:n hallituksen pöytäkirjat ja vuosikertomukset valottavat rakentumisen vaiheita ja sisältävät toteutumattomiakin ideoita.

Kaavoituksen taustaa on selvitetty perehtymällä alueen kaavoihin 1950-luvulta lähtien 1970-luvulle saakka. Lisäksi käytössä on ollut kaupunkisuunnitteluviraston ajantasa-asemakaava kesäkuulta 2005. Vanha kaava-aineisto on kaupunkisuunnitteluviraston arkistossa sekä Asuntosäästäjät ry:n arkistossa.

Alueelle laadittuja puistosuunnitelmia löytyi Helsingin kaupungin katu- ja puisto-osaston arkistosta. Yleiset alueet kuuluivat Asuntosäästäjät ry:lle 1970-luvun alkuun saakka. Helsingin kaupunki ei siis tehnyt tai teettänyt yleisten alueiden suunnitelmia sen rakentamisaikana. Katu- ja puisto-osaston arkistossa olevat suunnitelma-asiakirjat Keski-Vuosaaren puistojen ja katujen osalta ajoittuvat lähinnä 1970-luvulta nykypäivään.

Osa arkistoihin suoritetuista kyselyistä ei tuottanut tuloksia. Esimerkiksi selvitysalueella keskeisen puistoalueen, Kangaslammen suunnitelman laatijan puutarha-arkkitehti Maj-Lis Rosenbröijerin rakennustaiteen museolle sijoitetusta arkistosta ei löytynyt aineistoa Vuosaaresta. Pihlajamäen selvitystyön yhteydessä läpikäydyn arkkitehti Lauri Silvennoisen arkiston aineistoista ei löydy Vuosaaren suunnitteluun liittyvää materiaalia. Työn aikana selvisi, että aineistoa olisi mahdollisesti tallessa useammankin alkuperäisen suunnittelijan hallussa, mutta arkistot ovat vielä luovuttamatta julkiselle taholle, järjestämättä tai vaikeasti saatavissa.[6] Pihasuunnitteluun ja mahdollisesti myös maisemasuunnitteluun vaikutta-

neen puutarha-arkkitehti Katri Luostarisen jäljellä olevaan suunnitelma-aineistoon ei ole päästy tutustumaan, sillä sitä ei ole konservoitu.[7]

Selvitystyön tiiviin aikataulun takia ei ole ollut mahdollista käydä läpi kaikkia Vuosaaren suunnittelun historiaan liittyviä arkistoja. Näitä ovat esimerkiksi Vuosaaren alueella toimivan Vuo-Kiinteistöpalvelut Oy:n arkisto jossa todennäköisesti on asunto-osakeyhtiöiden pihasuunnitteluun liittyviä asiakirjoja. Selvittämättä jäi myös vielä alueen kaavoittajan Olof Steniuksen mahdollinen yksityinen kokoelma. Alueella toimineiden muiden rakennuttajien kuin Asuntosäästäjät ry:n arkistoja ei myöskään ole selvitetty.

Maastotyöt olivat tärkeitä. Niillä kartoitettiin alueen maiseman nykytilaa ja toisaalta saatiin käsitys rakennetun ympäristön tyypillisistä ja ominaisista piirteistä sekä merkityksistä paikan päällä koettuna. Inventoinnissa painotettiin maisema-arkkitehtonisten ominaisuuksien tarkastelua; näkymiä, maisema- ja kaupunkitilaa sekä -kuvaa, tyypillistä kasvillisuutta, materiaaleja, merkittäviä luonnonmuodostelmia, sekä toisaalta alueen tilallisia ja toiminnallisia ongelmakohtia. Laajahko selvitysalue jaettiin osa-alueisiin. Viher- ja katualueiden osalta maastoinventointia tehtiin yhteistyössä Keski-Vuosaaren ja Rastilan viheralue-suunnitelman pohjaksi tehtävän nykytilan analyysityön kanssa. Korttelialueet arvioitiin kokonaisuuksina. Kustakin osa-alueesta täytettiin inventointilomakkeille perustiedot sekä maiseman erityispiirteitä, arvoja ja ongelmakohtia kuvaava selostus ja alueet valokuvattiin.

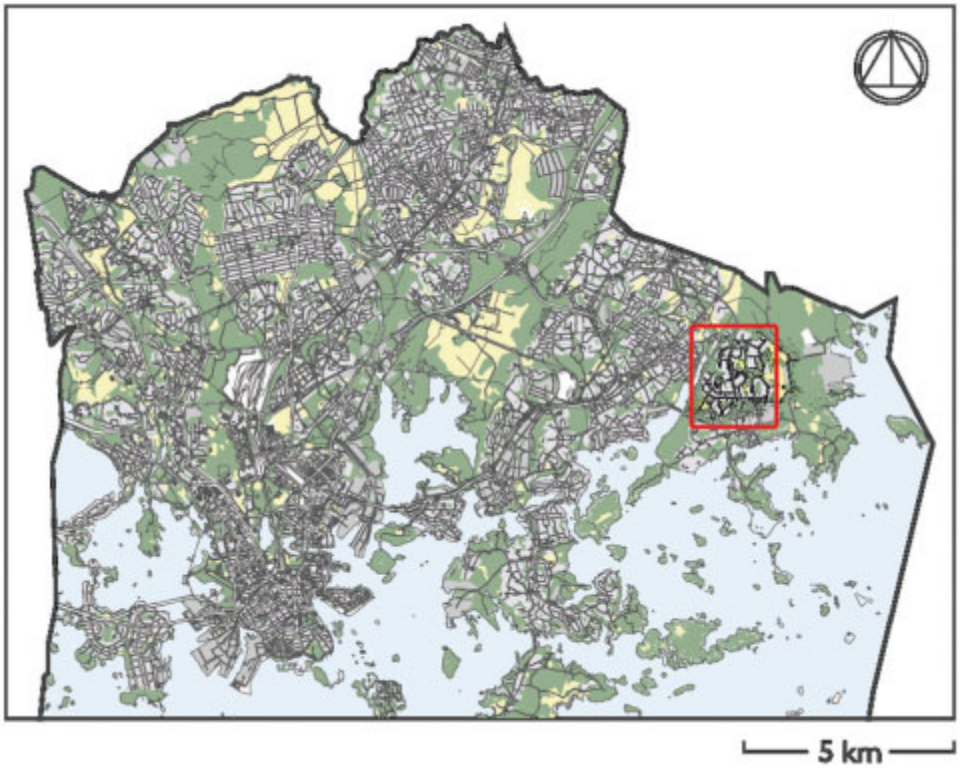
Arvottaminen

Keski-Vuosaaren arvojen tarkastelu lähti liikkeelle maisemakokonaisuuksista, alueen asemasta kaupunkirakenteessa eli alueen muodostamasta kaupunkikuvallisesta ja arkkitehtonisesta kokonaisuudesta.[8] Aluetta on tarkasteltu arkkitehtuurin muodostamien osakokonaisuuksien sekä niitä ympäröivän maiseman mukaan kahdeksana rakennettuna aluekokonaisuutena, nk. suurkortteleina. Lisäksi pohjoinen ostoskeskus on käsitelty omana kokonaisuutenaan. Suurkorttelit muodostuvat rakennuksista, piha-alueista sekä niitä rajaavista reuna-vyöhykkeistä. Rajaukset eivät välttämättä noudata tontin rajoja. Suurkortteleissa esiintyvät erilaiset pihatyypit on luokiteltu. Viheralueita on tarkasteltu maisemakokonaisuuksina; selännemetsinä, laki- ja rinnemetsinä ja laaksopuistoina ja edelleen niiden toiminnallisuuden ja rakentamisen tason kautta.

Työskentelyn aikana käytiin sekä ohjaus- että työryhmässä keskusteluja alueen inventointitavoista, arvottamisesta, merkityksistä ja tulosten tulkinnasta. Arvottamiseen ja suojeluun liittyvät kysymykset tekee monitahoiseksi se, että rakennettua maisemaa voidaan tarkastella sekä rakennusperinnön, maiseman että puistojen ja puutarhojen säilyttämisen kautta. Rakennetun ympäristön kulttuuriperinnön säilyttäminen on tasapainoilua nyky-yhteiskunnan arvomuutoksen sekä siihen liittyvän historiakäsityksen muuttumisen kanssa. Kulttuuriperinnön merkityksellisyys ei ole sidoksissa siihen, että kaikki esineet tai kohteet edustaisivat automaattisesti tiettyä ihannetta tai ideologiaa. Asioiden merkityksellisyys syntyykin ehkä ajatuksesta, että jokainen asia on luotu ja on ainutlaatuinen tietyn taiteilijan, yhteisön tai kulttuurikontekstin tuotos[9].

1.3 Selvitysalue

Vuosaari sijaitsee noin 15 kilometrin päässä Helsingin keskustasta koilliseen. Vuosaarta rajaavat lännessä Vartiokyläänlahti, pohjoisessa Mustavuoren ja Porvarinlahden luontoalueet, idässä rakenteilla oleva Vuosaaren satama ja Vuosaarenlahti sekä etelässä Vuosaarenselkä. Hel-

Selvitysalueen sijainti Helsingissä. (HKR/SK/MH)

Mustavuoren luontoalue
Niinisaarentie
"SUDEN-KUOPPA"
Huolto-asema
Neitsytsaarentie
Päivä-koti
Pyllasaarentie
Liikerak
Porslahdentie
Rantakiventie
Mustalahdentie
Kangaslampi
Ostos-keskus
ILVESKORVEN-PUISTO
Isonvillasaarentie
Purjetie
Kivisaarentie
Kallvikintie
Liike-rak
Lämpö-keskus
Tilap. elementti-kirkko
Heteniityntie
KESKUSPUISTO
Haapasaarentie
Naurulokinpolku
Merikorttitie
Merikorttikuja
VANTTI-KALLIO
Palloilu-kentät
Urheilu-kenttä
Vesi-torni purettu
A-D
F-J
L-P
Lokkisaarentie
PUNAKIVEN-PUISTO
Vuosaaren yläaste
Päivä-koti
Koukkusaarentie
Rastilantie
Koira-aitaus
Punakiventie
Kirkko
Satamasaarentie
Lämpö-keskus
Leikki-puisto
"REVELLIN MÄKI"
Porslahdentie
Airoparintie
Vuosaaren ala-aste
Rastilan asuinalue
Vuosaarentie
Vuotalo
Urheilu-talo
Kauppakeskus Kolumbus
Vuotie
0
100
500 m

Keski-Vuosaaren taloyhtiöt

a As Oy Neitsytsaarentie
b As Oy Säästöluoto
c As Oy Säästökari
d As Oy Pieni Villasaarentie 1–3
As Oy Pieni Villasaarentie 2
e As Oy Säästölampi
f As Oy Lokkisaarentie
g As Oy Säästösaari
h As Oy Säästökeula
i As Oy Säästömasto
j As Oy Säästöpoiju
k As Oy Säästöniemi
l Kiinteistö Oy Ulappasaarentie 4
m As Oy Vuosaaren Ulappa 8
n As Oy Ulppasaarentie 10
o As Oy Säästökannas
p As Oy Säästörasti
q As Oy Säästöpari
r As Oy Fastighets Ab Dalen Babord
s As Oy Säästöpurje
t As Oy Bostads Ab Sydremmaren
u As Oy Merikorttitie 10
v As Oy Merikorttitie 12
x As Oy Merikorttitie 14
y As Oy Säästöfasaani
z Opettajien asuntola /
Nordsjö – Botby Svenska Folkskola
å As Oy Säästölokki
ä As. Oy Kivisaarentie

Keski-Vuosaaren nimistöä ja taloyhtiöt.

Selvitysalueen rajaus.
Vuoden 2005 ilmakuvassa nähdään Vuosaari, josta on kehittynyt metron ja asuinrakentamisen myötä Helsingin itäinen paikalliskeskus. Eteläisen Vuosaaren alue on rakentunut kahdessakymmenessä vuodessa Keski-Vuosaaren ja merenrannan väliin. Metrolinja ja Kolumbuksen kauppakeskus hallitsevat selvitysalueen etelälaitaa. Kaupungin tiivistyessä on Keski-Vuosaaren reunoille syntynyt uusia asuinalueita. Rakentaminen on levittäytynyt vanhoille myös peltoalueille. (KMO)

singin suunnasta Vuosaareen saavutaan Itäväylästä haarautuvaa Vuotietä pitkin tai metrolla suoraan Vuosaaren keskustaan.

Vanhalla Vuosaarella eli Keski-Vuosaarella tarkoitetaan pääosin 1960-luvulla rakennettua asuinaluetta, joka rajautuu Rastilan pientaloalueeseen. Alueen itäreunalla sijaitsee Nordsjön vanhaa merenpohjaa oleva laakso. Eteläreuna yhdistyy Vuosaaren keskustaan. Alueen korkein maastokohta on Vanttikallion laki, joka kohoaa noin 32 metriä merenpinnan yläpuolelle. Selvitysaluetta rajaavat Niinisaarentie, Porslahdentie ja Vuosaarentie. Kallvikintie halkaisee alueen pohjois-eteläsuunnassa. Selvitysalue käsittää pääosin 1960-luvulla rakennetut korttelit sekä niihin liittyneet yksittäiset täydennysrakennuskohteet. Rajauksesta on jätetty pois alueen ympärille nousseet uudisrakentamiskohteet sekä alueen keskellä sijaitseva, alun perin 1950-luvulla muodostunut pientaloalue.

Keski-Vuosaari on suurkorttelikokonaisuuksina rakentunut 1960-luvun metsälähiö. Asuinalue on kerrostalovaltainen. Reuna-alueilla on muutamia rivitaloyhtiöitä. Julkiset ja yleiset rakennukset asettuvat hajautetusti osiksi korttelikokonaisuuksia. Rakentaminen alkoi vuonna 1963, asuinalue syntyi nopeassa aikataulussa ja lähes yhtäaikaisesti. Se oli aikansa pääkaupunkiseudun suurimpia rakennuskohteita. Rakentamisvaiheessa Helsingin maalaiskuntaan kuulunut alue liitettiin vuonna 1966 osaksi Helsingin kaupunkia. 15 000 asukkaan lähiö oli rakennettu valmiiksi 1970-luvun alkuun mennessä.

Itäinen Helsinki on kehittynyt 1990- ja 2000-luvuilla voimakkaasti. Metron ja asuinrakentamisen myötä Keski-Vuosaari on muuttunut metsälähiöstä uudeksi paikalliskeskukseksi. Eteläinen Vuosaaren alue on rakentunut kahdessakymmenessä vuodessa vanhan Vuosaaren ja merenrannan väliin; viimeisimpänä on valmistunut Aurinkolahden asuinalue. Vuosaaren sataman rakentaminen vaikuttaa merkittävästi alueen tulevaisuuteen. Kaupungin tiivistyessä on Keski-Vuosaaren reunoille syntynyt uusia asuinalueita. Paikoin korttelirakenteen sisällä käyttämättömäksi jääneitä rakennuksia on korvattu uudisrakentamisella. Alueelle on vireillä kaavasuunnitelmia Merikorttitien alueella (Merikorttitie 9), Vuosaaren kirkon ja pohjoisen ostoskeskuksen ympäristössä sekä lisäksi entisen lämpövoimalan piipun ympäristössä.

2. Maiseman historia ja rakennetun ympäristön suunnitteluperiaatteet

Keski-Vuosaari edustaa lähiöperiaatteiden[10] mukaista ns. metsäkaupunkia. Omaperäisyyttä alueelle tuovat ajankohdalle tyypillistä kokeellisuutta edustavat vaihtelevat talotyypit. Asemakaavassa on selvästi nähtävissä maisemarakennetta kunnioittavat tavoitteet; rakentaminen ja tiestö on sijoitettu maastoon sitä myötäillen ja korkeimmat lakialueet sekä alavimmat laaksonosat on jätetty rakentamiselta vapaiksi puistoalueiksi. Puistoalueita on korttelisaarekkeiden väleissä ja niitä on osoitettu myös katualueiden varrelle suojavyöhykkeiksi.

Metsäkaupungin ihanteet vaikuttivat myös Keski-Vuosaaren viheralueiden ja puistojen syntymiseen. Koko alueen kaavoitus keskittyi pohjois-eteläsuuntaisen keskuspuiston vihreän selkärangan ympärille, joka yhdisti erilliset asuinaluesaarekkeet toisiinsa. Puistojen laajuus vastaa vuoden 1963 rakennuskaavassa määritettyä laajuutta. Vaikka Keski-Vuosaari rakennettiin nopeassa aikataulussa ja niukoilla resursseilla, oli suunnittelun kokonaisote myös ulkoalueiden osalta kunnianhimoinen ja tavoitteet korkealla. Keski-Vuosaaren rakennetut puistot ovat muuttuneet paljon 1960-luvulta. Puistojen toiminnallisia alueitat, kuten esimerkiksi leikkipaikkoja on ajanmukaistettu ja perusparannettu.

Monen asunto-osakeyhtiön piha-alueiden suunnittelusta vastasi pihasuunnittelun ammattilainen, puutarha-arkkitehti. Erityisesti asuinkorttelien pihat ovat säilyneet suhteellisen alkuperäisinä. Merkittävimmät muutokset liittyvät kasvillisuuden luontaiseen kasvuun ja ikääntymiseen. Keski-Vuosaaren julkisten ja yleisten rakennusten pihoista ei selvitystyön aikana ole löytynyt pihasuunnitelmia.

2.1 Luonnonmaisema

Maaston suurmuodot – selänteet ja laaksot

Keski-Vuosaaren alue kuuluu eteläisen Suomen Vuosaaresta Hyvinkäälle ulottuvaan pitkittäisharjujaksoon, joka on syntynyt jääkauden vaikutuksesta. Selvitysalueen eteläpuolella harjujakson eteläisimmässä kärjessä sijaitseva Kallahdenniemi kuuluu valtakunnalliseen harjujensuojeluohjelmaan. Alueen maastossa on näkyvissä muinaisrantoja, kuten esimerkiksi rantavalli Rastilan kartanon pohjoispuolisilla kallioilla.

Kallioperän murroslinjat erottuvat maisemassa pitkinä kallio- ja laaksoketjuina, kuten Vartiokylänlahti-Mustavuori sekä Vuosaarenlahti-Mustavuori. Ne yhtyvät Mustavuoren pohjoispuolella, josta murroslinja jatkuu pohjoisessa Vantaan ja Sipoon alueille. Tämä murroslinja on ollut vielä noin tuhat vuotta sitten Vuosaaren mantereesta erottanut merenkulkukelpoinen salmi.

Vuosaaren kallioperä on gneissiä, amfiboliittia ja gabroa[11]. Maaperä on pääosin jääkauden ja sen sulamisvesien lajittelemaa ja kasaamaa soraa ja hiekkaa, laaksojen alavimmat kohdat hiesua ja savea. Harjuselänteellä on pieniä, osin soistuneita suppapainanteita, kuten esimerkiksi Kangaslampi. Selänteiden luoteisrinteillä on moreenia ja kivikkoja. Korkeimmilla paikoilla on mannerjään silottamia avokallioita.

Vartiokylänlahden suuntaisen selänteen katkaisee etelässä Rastilan laakso, jonka pintavedet valuvat Vartiokylänlahteen. Selänteen levein kohta viettää kumpareisina niemekkeinä loivasti kaakkoon. Kangaslampi muodostaa vettä keräävän soistuneen painanteen selänne-alueen keskelle. Merkittävin laaksoalue on entinen Vuosaarenlahden pohjukka, Nordsjön laakso sivuhaaroineen. Tämän laaksoalueen ja sitä kohti viettävien rinteiden pintavedet laskevat Vuosaaren-

Maiseman historia ja rakennetun ympäristön suunnitteluperiaatteet

Kaavoitus ja rakennuskanta
- Keski-Vuosaari edustaa lähiöperiaatteen mukaista metsäkaupunkia
- Rakennuskanta on varsin monimuotoista.
- Omaperäisyyttä alueelle tuovat ajankohdalle tyypillistä kokeellisuutta edustavat vaihtelevat talotyypit.
- Kaavassa on selvästi nähtävissä maisemarakennetta kunnioittavat tavoitteet.
- liikenteen ulkosyöttöisyys

Viheralueet ja pihat
- Viheralueiden syntymiseen ovat vaikuttaneet keskeisesti metsäkaupungin ihanteet.
- Puistoalueita on korttelisaarekkeiden väleissä ja niitä on osoitettu myös katualueiden varrelle suojavyöhykkeiksi.
- Alueen rakennuttajalla on suunnittelun kokonaisote ollut ulkoalueiden osalta kunnianhimoinen ja tavoitteet korkealla.
- Alueen kaavoitus on keskittynyt pohjois-eteläsuuntaisen keskuspuiston vihreän selkärangan ympärille, joka yhdisti erilliset asuinaluesaarekkeet toisiinsa.
- Metsäiset puistoalueet ovat säilyneet melko luonnonmukaisina.
- Rakennetut puistot ovat muuttuneet paljon 1960-luvulta. Puistojen toiminnallisia alueita on ajanmukaistettu ja perusparannettu.
- Asunto-osakeyhtiöden piha-alueiden suunnittelusta vastasi 1960-luvulla usein pihasuunnittelun ammattilainen.

lahteen. Keski-Vuosaaren selvitysalue rajautuu etelässä Vuosaaren etelärinteeseen, joka toimii koko Vuosaaren itä-länsisuuntaisena vedenjakajana. Selvitysalueen keskiosa kuuluu Helsingin seudun tärkeään pohjavesialueeseen.

Keski-Vuosaaren 1960-luvun asuntoalue sijoittuu pääosin koillis-lounais-suuntaiselle harjuselänteelle ja sen itäpuolisille rinteille. Länsireunalla selänteen lakialue ja siihen liittyvät rinteet ovat maastonmuodoiltaan pienipiirteisiä ja vaihtelevia. Selänteen läntisin reuna on jyrkkäpiirteinen. Lakialueen itäpuolella selänne viettää kumpareisina niemekkeinä loivasti kaakkoon. Selänteen taitekohta pohjoiseen ja etelään laskevan maaston välillä asettuu keskuspuistoon urheilukentän kohdalle. Itäisissä osissa maasto on loivapiirteistä harjua, josta nousee muutama maisemaa hallitseva kallioinen huippu saarekemaisina muodostelmina.

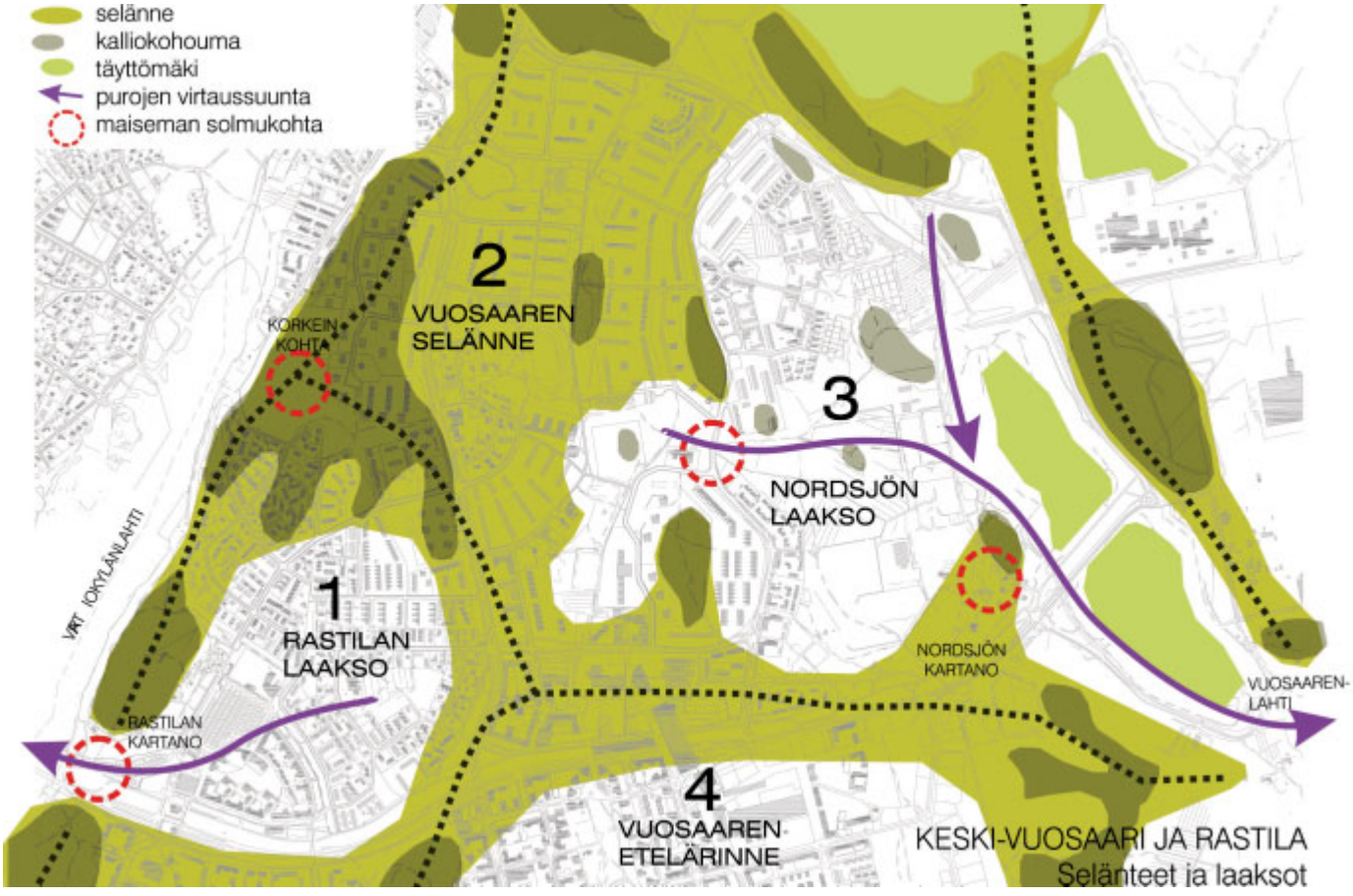
Kasvillisuus

Vuosaaren harjualueelle tunnusomaisia ovat kuivahkot ja tuoreet mäntykankaat. Korkeimmilla kohdilla esiintyy kallioalueille tyypillisiä karukkokankaita. Entisille viljelysmaille syntyneet metsiköt ovat pääosin kuusi- tai koivuvaltaisia lehtomaista metsää. Keskuspuiston eteläreunassa on kostea painanne, jossa kasvaa lehtomaista kasvillisuutta. Selvitysalueella ei ole erityisen arvokkaita suojelukohteita tai yksittäisiä suojeltavia lajeja. Alueen vanhimmat metsät ovat maaston lakialueilla olevat noin 150-vuotiaat männiköt ja rinnealueilla säilynyt kasvillisuus. Valtaosa puustosta on keski-iältään 40–100-vuotiasta metsää. Alle 20-vuotiasta puustoa on vain umpeen kasvavilla vanhoilla peltoaukeilla.[12]

Keski-Vuosaaren asuntoalueella rakentamisen väliin jäävä ympäristö oli rakentamisvaiheessa joko avointa laaksojen peltomaisemaa tai harjuselänteen mäntykangasta. Nykyisin peltoalueet on keskeisiltä osiltaan rakennettu puistoiksi. Laaksojen puistoalueilla kasvillisuus on luonteeltaan lehtomaista kangasmetsää, jonka valtalajina on koivu. Laakson alavimmilla kohdilla tavataan myös lehtokasvillisuutta ja kosteikkolajeja. Hakamaiseksi tehdylle puistonosalle on istutettu katajia. Keski-Vuosaaren laajimman puistokokonaisuuden muodostaa alueen keskiössä sijaitseva yhtenäinen keskuspuisto. Harjuselänteen metsät ovat säilyneet luonnonmukaisina lähinnä keskuspuistossa ja paikoin rakennusten väleissä. Puusto on pääosin havupuuvaltaista ja täysikasvuista. Alueen valtapuu on mänty. Lehtipuista eniten on koivua ja pihlajaa. Rakentamatta jätettyjen kallioisten lakialueiden kasvillisuus on säilynyt melko hyvin. Rakennuskorttelei den sisään jääneistä selännemetsistä on kehittynyt metsäisiä tai puistomaisia, paikoin puutarhamaisia pihoja.

Ilmasto

Ilmastollisesti Keski-Vuosaari on melko suotuisaa meren läheisyyden vuoksi. Alue on suojassa merituulelta pitkien merenlahtien välissä. Alueen keskiosassa sijaitseva laaja harjuselänne ja sen etelä- ja lounaisrinteet ovat lämpimimpiä. Alavimmat laaksokohdat ovat viileimpiä. Suojaisimmat oleskelualueet ovat maaston ja kasvillisuuden ympäröimissä laaksopuistoissa. Täysikasvui-

Keski-Vuosaari ja Rastila, selänteet ja laaksot. (M.M-M)

nen puusto suojaa puisto- ja piha-alueita tuulilta, mutta varjostaa pihoja paikoin. Pitkät, pohjois-eteläsuuntaiset katualueet voivat olla alttiina kylmille pohjoistuulille.

2.2 Kulttuurimaiseman kehitys

Alueen asutus on jo keskiajalta lähtien sijoittunut kahteen laaksoon, joiden maasto ja maaperä soveltuivat maanviljelykseen. Asuinrakennukset sijaitsivat maisemallisissa solmukohdissa; laaksojen alarinteiden niemekkeissä tai kannaksilla. Suurimmat tilat (1600-luvulta lähtien Rastilan ja Nordsjön kartanot) näkyivät kauas maisemassa ja niiltä aukesi näkymiä useaan suuntaan. Laaksojen pohjat olivat viljelyksessä tai niittyinä, kallioiset selänteet metsäisiä. Korkeimman maastokohdan tuntumassa Vanttikalliolla on pronssikautinen muinaishauta. Se on merkitty alueen maastokarttaan. Ensimmäisen maailmansodan aikaisia maalinnoituksia, jotka kuuluvat muinaismuistolain piiriin, ei selvitysalueella ole[13].

Vuosaaren maisema on kuulunut Uudenmaan rannikon tyypilliseen viljelyvyöhykkeeseen, jossa maisemaa hallitsivat kartanot ja suurehkot tilat puutarhoineen ja viljelyalueineen. Kasvavan ja vaurastuvan Helsingin läheisyys toi 1800-luvun lopusta 1900-luvun alkupuolella alueelle huvila-asutusta. Höyrylaivaliikenteen tulo mahdollisti myös kesäasutuksen leviämisen.

Vuosaaren elinkeinorakenne ja maisema alkoi muuttua 1930-luvun lopussa Saseka Oy:n tiilitehtaan rakentamisen myötä. Keski-Vuosaaren asuntoalueen rakentumisen lähtökohtana olivat 1960-luvulla metsäinen harjuselänne ja alava, avoin laaksotila. Nordsjön kartano sekä Marielundin ja Porslarsin tilat sijaitsivat vanhassa kulttuurimaisemassa peltojen ympäröimänä. Maisemaa hallitsivat laajat peltoaukeat ja niitä kehystävät metsäalueet. Alueen kaavoituksessa hyödynnettiin 1950-luvun maiseman rakennetta ja olevaa tiestöä. Kallvikintie noudattaa vanhaa tielinjausta selänteellä, joka toimii myös Rastilan laakson ja Nordsjön laakson välisenä vedenjakajana. Porslahdentie seuraa selänteen ja laakson reunaa, joka on toiminut vanhana kärrytienä. Tie erottaa keskuspuiston eteläosan laaksoalueen muusta Nordsjön laaksotilasta. Soranotto on jättänyt jälkiä Vuosaaren maisemaan ja osaltaan ohjannut sen rakentumista. Merkittävimmät soranottopaikat ovat olleet nykyisen Vuosaaren urheilukentän paikalla sekä Vuosaarentien eteläpuolella sijainneet Saseka Oy:n sorakuopat ja pienempi niin kutsuttu Sudenkuoppa Niinisaarentien eteläpuolella.

2.3 Keski-Vuosaaren kaavoituksen vaiheet – kaavalliset periaatteet ja maisemalliset tavoitteet

Keski-Vuosaaren alueen tunnuspiirteitä ovat ulkosyöttöinen liikenne, rakennusryhmien saarekemaisuus, palveluiden sijoittaminen ostoskeskuksiin ja erillisiin liikerakennuksiin, metsävaltainen keskuspuisto ja runsas jalankulkuverkosto. Ajankohdalle tyypillistä kokeellisuutta edustavat vaihtelevat talotyypit ja lamellitalojen rajaamat pihatilat pitkine näkymineen tuovat omaperäisyyttä alueelle.

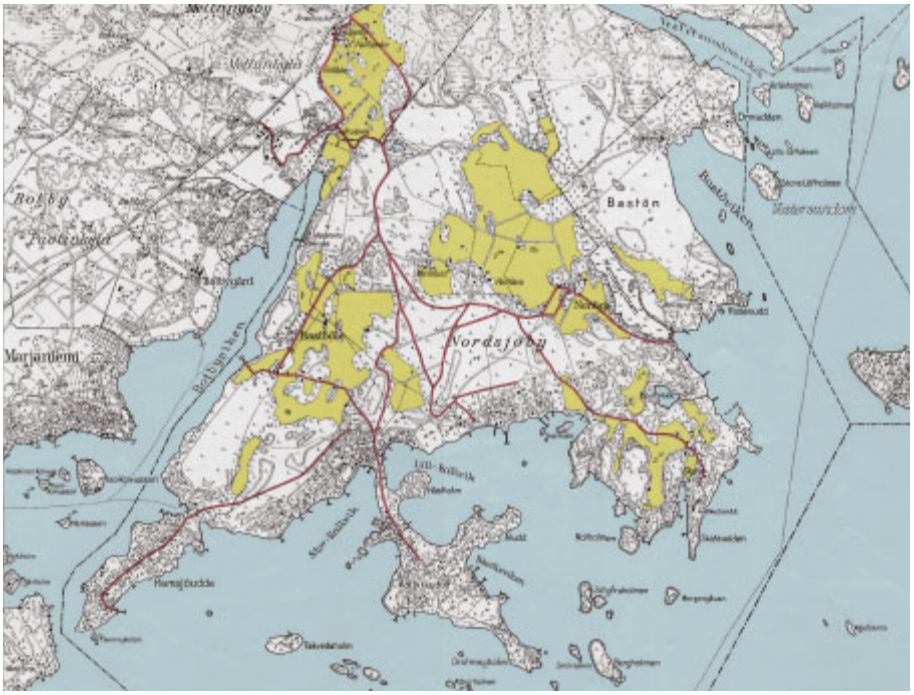
Vuosaaren kaavoitusprosessin käynnisti 1950-luvulla Saseka Oy,[14] joka halusi myydä maitaan rakennusmaaksi. Maanmittaushallitus kartoitti alueen vuonna 1957. Arkkitehti Olof Stenius[15] laati osalle Vuosaaren kylää rakennuskaavaehdotuksen vuoden 1959 aikana. Rakennuskaavan ensimmäinen, periaatteiltaan jo toteutunutta aluetta vastannut versio vahvistettiin vuonna 1963. Vuosaareen laadittiin asemakaava vuonna 1970 alueen ollessa jo suurimmaksi osaksi rakentunut.

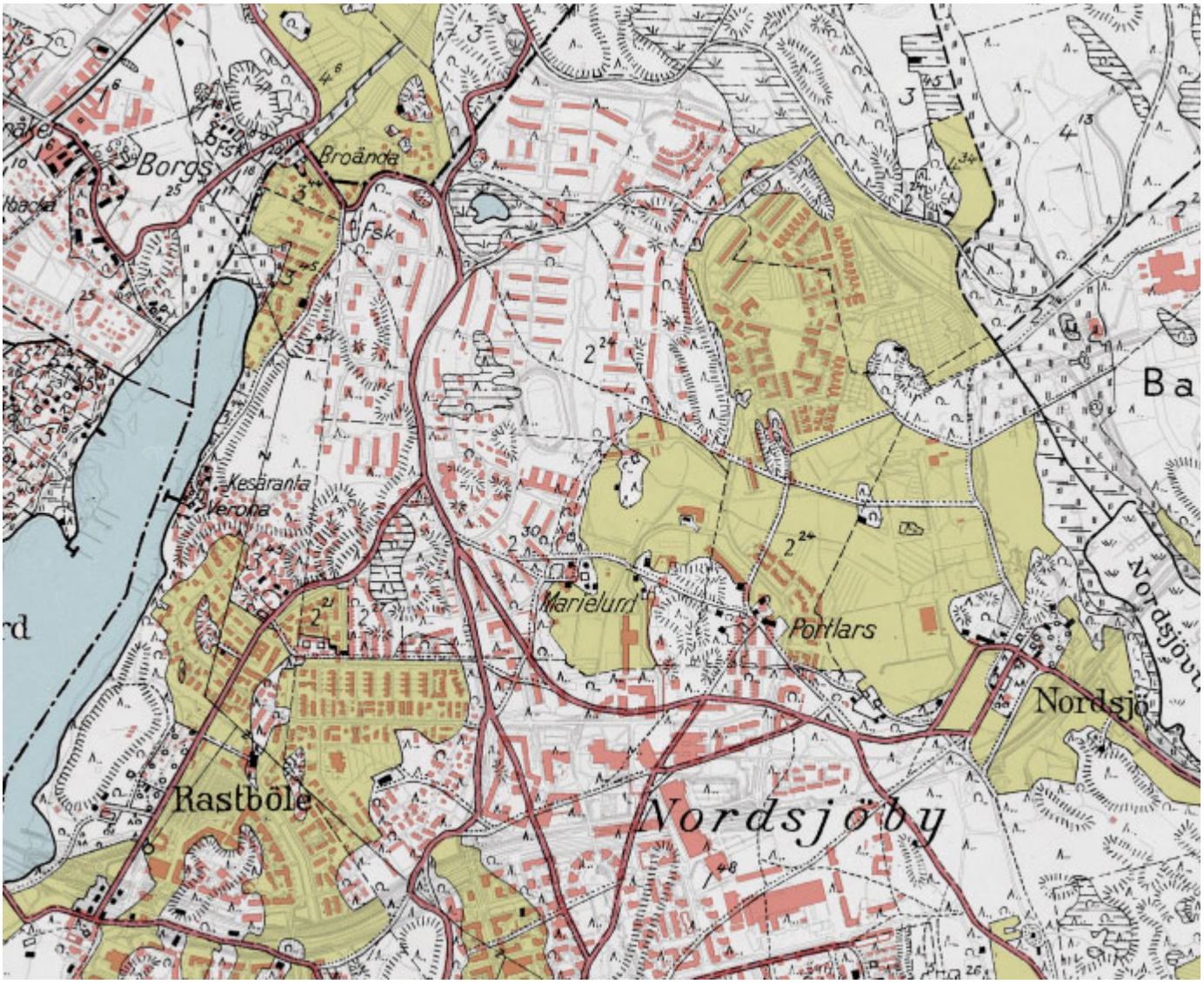
Vuosaaren kaavan taustalla ovat 1950-luvulla ja 60-luvun alussa laajalti suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa sovelletut lähiöperiaatteet. Selkeää esikuvaa tai vastaavaa aikalaista ei voi osoittaa, mut-

Keski-Vuosaaren kaavoituksen vaiheita

1950-luku	Alueen maanomistaja Saseka Oy käynnisti kaavoitusprosessin.
1953–1960	Helsingin yleiskaavaehdotuksessa Helsingin maalaiskuntaan kuulunut Vuosaaren alue jäi kaava-alueen ulkopuolelle. Siltayhteys Vartiokylän lahden yli merkittiin kaavaan.
30.3.1954	Lääninhallituksen päätöksellä määrättiin rakennussuunnitelma laadittavaksi ja alue julistettiin rakennuskieltoon.
1958	Maanmittaushallitus kartoitti Keski-Vuosaaren alueen.
1959	Arkkitehti Olof Stenius laati osalle Vuosaaren kylää rakennuskaavaehdotuksen.
1960	Sovittiin kaavan laatimisesta Saseka Oy:n, Helsingin maalaiskunnan, Helsingin ja valtion kustannuksella.
23.12.1960	Lääninhallitus teki sopimuksen Steniuksen kanssa kaavan laatimiseksi.
1961	Olof Stenius laati Vuosaaren ensimmäisen yleiskaavaluonnoksen.
29.6. 1963	Rakennuskaava vahvistettiin lääninhallituksessa. Varsin pian rakennuskaavan hyväksymisen jälkeen Stenius ryhtyi laatimaan ensimmäistä kaavamuutosta alueelle.
2.10. 1963	Steniuksen rakennuskaavan muutosluonnos päivätty.
1964	Olof Stenius laati Vuosaaren toisen yleiskaavaluonnoksen.
30.9.1964	Rakennuskaavan muutos hyväksyttiin lääninhallituksen päätöksellä.
29.12.1965	Rakennuskaavan toinen muutos hyväksyttiin lääninhallituksen päätöksellä.
1966	Vuosaareen kaupunginosa liitettiin Helsinkiin.
1.7.1970	Sisäasiainministeriö vahvisti Vuosaaren asemakaavan.

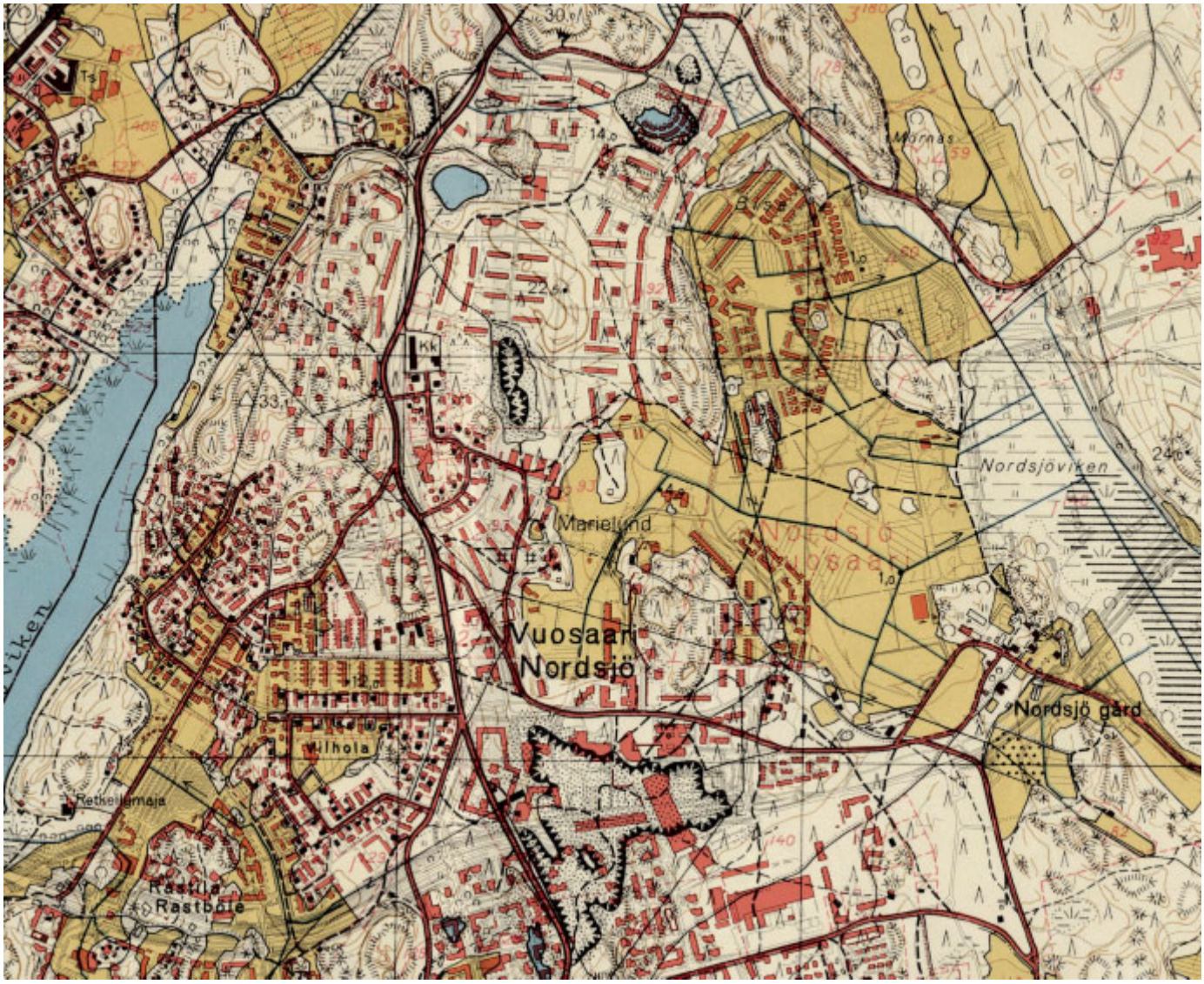
1930-luvun Pitäjänkartalla erottuvat 1600-luvulta alueella sijainneet kolme tilaa Rastböle (nyk. Rastila) ja Nordsjö (Vuosaari) sekä Portlars. Oikealla alkuperäinen pitäjänkartta, johon on väritetty pellot ja tiestö. Alakuvassa nykyinen kantakartta 1930-luvun kartan päällä osoittaa nykyisen kaupunkirakenteen sijoittumisen maisemaan. Marielundin tilan paikalla sijaitsee nykyisin Vuosaaren kirkko ja Portlarsin tilakeskuksen kohdalla As. Oy Säästökeula. Nordsjön kartano on edelleen olemassa. Nykyisin puistoalueina olevat peltoalueet liittyivät Nordsjön kartanon, Portlarsin ja Marielundin tiloihin. 1930-luvulla Nordsjöviken (Vuosaarenlahti) oli umpeen kasvanut ja osin vesijättömaata. Meren rannoilla sijaitsi runsaasti huvila-asutusta. Pelto- ja metsäalueita halkoi tilus- ja viljelysteiden verkosto, joista osa on säilynyt nykypäivään. (MML)

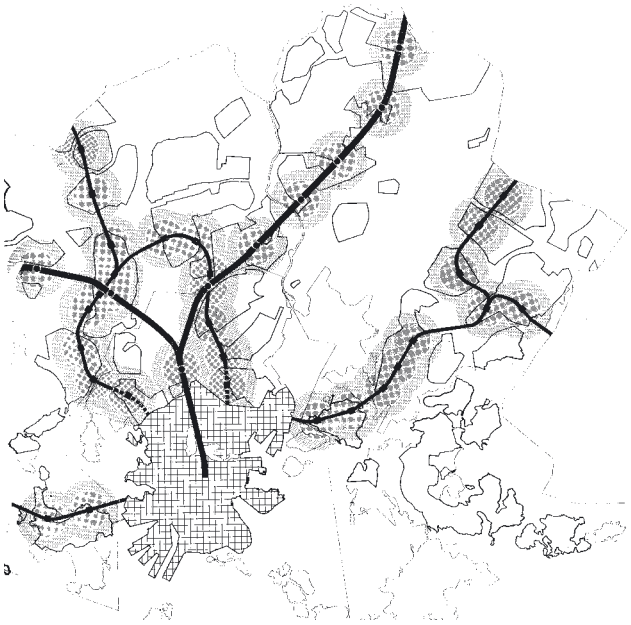

Oikealla peruskartta vuodelta 1957, jossa Keski-Vuosaaren ympäristö juuri ennen 1960-luvun asuinalueen rakentumista. Vuosaaren siltaa ei vielä ole rakennettu. Saseka Oy:n kalkkihiekkatiilitehtaan rakentaminen ja maa-ainesten otto raaka-aineeksi ovat alkaneet muuttaa maisemaa. Alla on nykyinen kantakartta sijoitettuna 1950-luvun kartan päälle. Kuvassa näkyy 1960-luvulla rakentuneen asuntoalueen sijoittuminen metsäiselle harjuselänteelle ja peltojen ympäröimille saarekkeille. Alueen keskelle jäänyt hiekkakuoppa rakennettiin asuntoalueen käyttöön urheilualueeksi. (MML)

Helsingin yleiskaavaehdotuksessa (1953) on esitetty karkeapiirteinen asutuksen sijoittamiskaavio, jossa asumalähiöt on sijoitettu helminauhamaisesti esikaupunkiratojen varrelle. Ratalinjat jatkuvat kaava-alueelle, myös itään Vartiokylanlahden yli. Silta palvelee sekä Helsingin päätieverkostoa, että alustavan suunnitelman mukaan esitettyä esikaupunkirataa. Suunnitelmassa lähiöiden asutus on sijoitettu viidensadan metrin säteelle esikaupunkiradan asemalta. Itäinen esikaupunkirataluonnos noudattaa melko tarkasti metron toteutunutta reittiä.

ta samankaltaisia piirteitä esiintyy useissa suomalaisissa asuinalueissa.

2.3.1 Rakennuskaava 1963

Vuosaaressa toteutuneet keskeiset kaavalliset periaatteet näkyvät jo rakennuskaavan ensimmäisessä versiossa. Rakennusten sijoittelussa toistuvat pitkien lamellitalojonojen horisontaaliset suurmuodot ja lamellien väliin jäävät pitkät pihatilasarjat jatkuvine näkymineen. Pistetalot sijaitsevat rinteillä ja lakialueilla. Kaavan liikennejärjestely noudattaa ulkosyöttöperiaatetta, jossa jalankulku ja rakennetut alueet on erotettu ajoneuvoliikenteestä. Pysäköinti on sijoitettu pistokatujen varsilla oleville pysäköintikentille ja lamellitalojen päätyjä vasten sijoitettuihin katoksiin. Kaupalliset palvelut on sijoitettu kahteen ostoskeskukseen ja erillisiin liikerakennuksiin.

Vuosaaressa on nähtävissä erikoisten, jopa kokeellisten talotyyppien kirjo. Jo Steniuksen alkuperäisessä rakennuskaavassa oli esitetty omaperäisiä lamellitaloratkaisuja, kuten 3½-kerroksisia lamellitaloja, joissa ylimmän kerroksen asunnot olisivat kaksikerroksisia.

Stenius esitti rakennuskaavassa lamellitaloille aidatut etupuutarhat, joiden tarkoituksena oli suojaisan ulkoilumahdollisuuden tarjoaminen lapsille ja vanhuksille. Olof Steniuksen johdolla laaditussa Helsingin yleiskaavaehdotuksessa (1953–1960) esiteltiin vastaavan idean toteutuksia Italiasta esimerkkeinä eri ikäryhmien vaihtelevia virkistystarpeita palvelevasta vapaa-ajan alueiden jäsentelystä.

Rakennuskaavan rivitaloalueet poikkeavat huomattavasti toteutuneista. Porslahdentien varren rivitalot oli kaavassa sijoitettu pääosin tien varteen tien suuntaisesti ja maastonmuotoa seuraten. Porslahdentien pohjoispäässä oli rivitaloalueen, Porslahdentien ja Niinisaarentien rajaama toteutunutta laajempi puistoalue. Toteutuneesta niin ikään poiketen rakennuskaavassa oli merkitty noin 2 000 asukkaan asuinkerrostaloalue myös Nordsjön kartanon ympäristöön.[16]

Vuosaaren rakennuttajana toimineen Asuntosäästäjät ry:n Asuntosäästäjä-lehdessä kuvailtiin Vuosaarta vuonna 1963 seuraavasti: ”Vuosaaressa on runsaasti koskematonta metsää, vehmaita rantoja ja idyllisiä metsälampia. Alueen asemakaavassa on seudun luonnonläheinen suhde pyritty säilyttämään niin suuressa määrin kuin mahdollista.”[17] Vuosaaren kaavoituksen maisemalliset tavoitteet nojautuivat pitkälti lähiöperiaatteisiin ja lopputulos edustaa niiden suomalaista sovellutusta, ns. metsäkaupunkia.

Vuosaaren kaavassa on selvästi nähtävissä maisemarakennetta kunnioittavat tavoitteet. Rakentaminen ja tiestö on sijoitettu maastoon topografiaa väljästi myötäillen. Rakentaminen on sijoitettu selänteiden rinteille ja liepeille, ja korkeimmat lakialueet sekä alavimmat laaksonosat on jätetty rakentamiselta vapaiksi puistoalueiksi. Puistoalueita on korttelisaarekkeiden väleissä sekä katualueiden varrella eräänlaisina suojavyöhykkeinä. Keskuspuiston päätteinä pohjoisessa ja etelässä ovat laajemmat puistoalueet. Myös korttelialueiden sisällä, rakennusten välissä on runsaasti vapaa-alueita. Pitkät, kääntyilevät lamellitalomassat jäävät puustoa matalammiksi. Pistetalot korostavat korkeita paikkoja. Runsas jalankulkureitistö yhdistää saarekemaisia aluekokonaisuuksia julkisiin palveluihin.

Palvelujen sijoittuminen, liikenneratkaisut

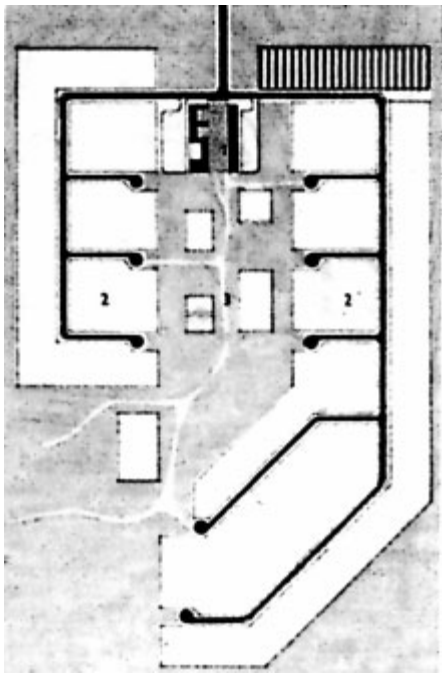
Lähiöperiaatteiden mukaisesti Vuosaaren kaupalliset palvelut keskitettiin kahteen ostoskeskukseen ja erillisiin liikerakennuksiin. Alueella pyrittiin omavaraisuuteen työpaikkojen suhteen, joten tontteja varattiin myös muuhun liikeja julkiseen rakentamiseen. Vuosaaren koulutontit on niin ikään lähiöperiaatteita noudattaen sijoitettu keskuspuistoon rajautuviksi siten, että suurelta osalta asuntoyhtiöistä on kouluihin turvallinen jalankulkuyhteys.

Steniuksen tavoitteena Vuosaaren kaavan laadinnassa oli sijoittaa rakennustontit väljästi niin, että niiden väliin jää melko laajoja pihoja ja eristää liikenne väylille, joilta vain pistokadut ulottuvat varsinaiselle asuinalueelle.[18] Alueen järjestely noudattaa lähiöperiaatteiden mukaista ulkosyöttöistä liikennemallia, jonka professori Otto-I. Meurman oli esitellyt teoksessaan Asemakaavaoppi

Helsingin ja sen lähiympäristön alustava seutukaavaehdotus, johon Vuosaaren asuntoalue on jo merkitty. Ehdotuksessa asuntoalue oli sijoitettu Rastilan pohjoisosasta Vuotielle ja Vartiokylän lahden rantaan ulottuvalle alueelle. 1960-luvulla toteutuneen alueen eteläosa kuuluu ehdotuksessa asuinalueen ja teollisuusalueen väliseen viheraluevyöhykkeeseen. Kallahdenniemi, Ramsinniemi ja niiden välinen ranta-alue oli asuntoaluetta. (Ote seutukaavaehdotuksesta, Helsingin yleiskaavaehdotus 1953).

Arkkitehti Olli Kivinen sovelsi ulkosyöttöistä mallia Hämeenlinnan yleiskaavan yhteydessä esittelemässään ns. keuhkokaavassa vuonna 1957. Malli on toteutunut myös Vuosaaressa; kaksi kokoojakatua syöttää liikenteen pistokaduille, asuminen on ryhmittynyt solumaisesti, Keskuspuisto muodostaa alueen ytimen ja palvelut on sijoitettu sekä ostoskeskukseen että pieniin paikallisyksiköihin. (Jalkanen et al. 1990: 19)

(1947).[19] Vuosaaren maisemallinen sijainti antoi otollisen lähtökohdan ulkosyöttöperiaatteen toteuttamiselle. Nykyiset kokoojakadut syntyivät luontevasti: Kallvikintien linjaus oli maastossa valmiina ja Porslahdentie noudattelee paikalla olleiden kärry- ja hiekkateiden linjoja. Pysäköinti on rakennuskaavassa sijoitettu pistokatuja reunustaviksi vyöhykkeiksi. Pysäköintikatokset rytmittävät paikoin vyöhykkeitä ja vähentävät pysäköinnin kenttämäisyyttä.

Metro[20] oli mukana jo Vuosaaren alkuperäisissä kaavasuunnitelmissa 1960-luvun alkupuolella Ajankohtaan liittyi myös utopistisia käsityksiä liikenteen kehittymisestä. Suunnittelijoiden visioissa häämöttivät yleisesti auton korvaavat yksityishelikopterit ja vertikaalihissit. Varsin utopistisena voi pitää Asuntosäästäjät ry:n johdon myöhemmin 1960-luvulla tutkimaa mahdollisuutta järjestää julkinen liikenne Helsingin kantakaupunkiin Hower Craft -ilmatyynyaluksella, jolla matka Vuosaaresta Herttoniemeen olisi kestänyt noin 10 minuuttia.[21] Näistä visoista on toteutunut vain metroyhteys, joka sekin saatiin Vuosaareen vasta vuonna 1998.

Rakennuskaavan muutokset

Varsin pian rakennuskaavan hyväksymisen jälkeen Stenius ryhtyi laatimaan ensimmäistä kaavamuutosta alueelle. Lähes koko kerrostaloalueen pohjoisosaa koskeneessa rakennuskaavan muutoksessa v. 1964 3½-kerroksiset lamellitalot muutettiin 3- ja 4-kerroksisiksi ja pistetaloja korotettiin.[22] Yksi syy 3½-kerroksisesta talotyypistä luopumiseen oli sen huono soveltuvuus ajankohdan elementtitekniikalla toteutettavaksi.

Porslahdentien varren rivitalot koottiin kahteen rivitaloryhmään ja yksi rivitalokortteli poistettiin Lokkisaarentien varresta. Lääninhallitus hyväksyi muutoksen syyskuussa 1964.[23] Toisessa merkittävässä muutoksessa vuodelta 1965[24] lamellitaloja muutettiin kerrostaloalueen eteläosassa, ”Revellin saaressa”[25], piste- ja rivitaloiksi. Terassitalokorttelin rakennukset muutettiin pistetaloista lamellitaloiksi myöhemmässä suunnitteluvaiheessa. Joidenkin talojen pituutta ja paikkaa jouduttiin siirtämään Saseka Oy:n palkkaaman tieurakoitsijan tekemien mittausvirheiden johdosta.

Jälkeenpäin Stenius ei ollut täysin tyytyväinen tavoitteidensa toteutumiseen Vuosaaren kaavoituksessa; alueen puutarhakaupunkimaisuus ei ollut täysin toteutunut. Lamellitalojen etupihoille suunnitellut aidatut puutarhat jäivät toteutumatta ja asuinalue jouduttiin sijoittamaan etäälle merenrannasta, sillä ranta-alueet oli varattu teollisuudelle ja pientalorakentamiselle.[26]

2.3.2 Asemakaava 1970 ja kaavoituksen myöhemmät vaiheet

Vuosaari liitettiin Helsinkiin vuoden 1966 alussa, ja pian tämän jälkeen Helsingin kaupunginvaltuusto päätti asemakaavan

Jo rakennuskaavan ensimmäisessä versiossa esiintyvät toteutuneen kerrostaloalueen keskeiset kaavalliset periaatteet. Näitä ovat lamellitalojonojen horisontaaliset suurmuodot, pitkät pihatilasarjat, pistetalot jotka sijoittuvat rinteille ja osin lakialueille. Liikennejärjestely on ratkaistu ulkosyöttöisellä periaatteella. Kaupalliset palvelut sijoittuvat kahteen ostoskeskukseen ja erillisiin liikerakennuksiin. Puistoalueita on korttelisaarekkeiden väleissä sekä katualueiden varsilla kapeina puistovyöhykkeinä. Keskuspuisto muodostaa alueen vihreän sydämen. Sen päätteinä pohjoisessa ja etelässä ovat laajemmat puistoalueet.

Vuosaaren rakennuskaava vahvistettiin lääninhallituksen päätöksellä vuonna 1963. (Kuvaa on käsitelty: Puistoalueita on korostettu vihreällä). (KSV)

laatimisesta kaupunginosaan. Vuosaaren asemakaava noudatti varsin pitkälti rakennuskaavaa, ja suurin osa kerrostaloalueen rakennuksista oli jo olemassa asemakaavaehdotuksen valmistuttua loppuvuonna 1968.

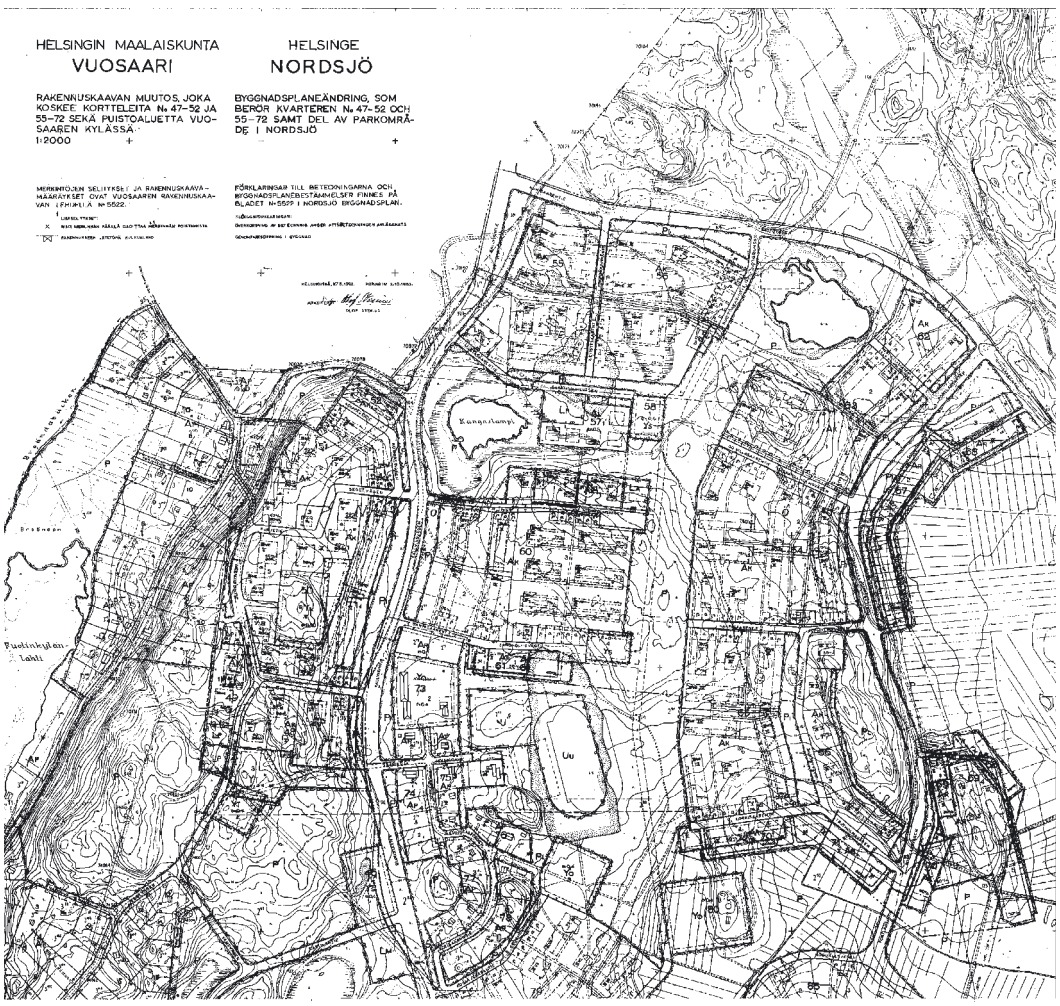
Asemakaavaosasto ehdotti maankäyttösuunnitelmassa, että Nordsjön kartanon alue muutettaisiin asuntokorttelista ulkoilutarkoituksiin, sillä sen välittömään läheisyyteen tulisi vedenpuhdistamon laajennus. Tästä seurasi, että puistoalueeseen puututtiin kaava-alueen länsiosissa; kartanon alueelle tarkoitettu asuntorakentaminen siirrettiin Kallvikintien länsipuolen kallioille, rakennuskaavassa puistoalueeksi merkitylle nykyisen As Oy Säästörastin tontille. Merikorttitiellä oli rakennuskaavassa kolme omakotitonttia, joita ehdotettiin muutettavaksi kerrostalotonteiksi, koska ne liittyvät kerrostaloalueeseen maastosuhteiden puolesta.[27] Myös puistoalue Kallvikintien varressa As Oy Säästörastin korttelin pohjoispuolella muutettiin asuinkerrostalotontiksi. Keskuspuistoalueen eteläosassa yleisen rakentamisen kortteleita lisättiin ja laajennettiin puistoalueen kustannuksella.

Sisäasiainministeriö vahvisti asemakaavan vuonna 1970. Koko asemakaava-alueesta 39 % oli asuntoaluetta, 38 % puisto- ja ulkoilualuetta, 14 % katuja ja 9 % yleisten rakennusten aluetta. – Suunniteltu asukasmäärä Keski-Vuosaaressa oli asemakaavaluonnoksen mukaan 20 000, kun se vuoden 1968 alussa oli 13 643.

Verrattaessa nykyistä ajantasa-asemakaavaa vuoden 1970 asemakaavaan, voidaan havaita, että Keski-Vuosaaren kaavatilanne on pääpiirteiltään säilynyt 1970-luvun kaavan kaltaisena. Viimeisimmät muutokset ovat tapahtuneet Etelä-Vuosaaren rakentumisen myötä 1990- ja 2000-luvuilla. Eteläinen ostoskeskus kävi tarpeettomaksi uuden kauppakeskuksen vuoksi, ja tämän myötä alueen etelälaidalla, eteläisen ostoskeskuksen paikalla on liikerakennusten alueen korvannut asuinkerrostaloille varattu korttelialue. Pohjoisessa puistoalueeksi alun perin osoitettu ns. Sudenkuopan alue on kaavoitettu asuinrakentamiselle. Lisäksi alueen läntisessä suurkorttelissa Merikorttitien ja Purjetien varsilla sijanneet liikekorttelit ja vesitornin korttelit on muutettu asuinkerrostalojen korttelialueiksi. Keskuspuistossa tai sen reunoilla sijaitsevat yleisten rakennusten korttelialueet ovat säilyneet rakentamattomina lukuun ottamatta Punakiventien pohjoispuolelle osoitettua yleisten rakennusten tonttia.

2.4 Keski-Vuosaaren rakentuminen 1960–70-luvuilla

Keski-Vuosaaren rakentuminen liittyy aikaan, jolloin maaltamuutto käynnistyi voimakkaana muuttoliikkeenä taajamiin. Vuonna 1966 eduskunnan hyväksymässä laissa esiteltiin ns. puolen miljoonan ohjelma, joka jäljitteli Ruotsin vastaavaa ”Miljoonaohjelmaa”[28] ja tavoitteli ennen kaikkea asuntojen määrällistä tuotantoa. Asuntojen rakennuttamisessa toimi rakennusyhtiöiden ohella erilaisia sosiaa-

Pian rakennuskaavan hyväksymisen jälkeen Stenius ryhtyi laatimaan ensimmäistä kaavamuutosta alueelle. Lähes koko kerrostaloalueen pohjoisosaa koskeneessa rakennuskaavan muutoksessa 1964 muutettiin 3½-kerroksiset lamellitalot 3- ja 4-kerroksisiksi ja pistetaloja korotettiin. Porslahdentien varren rivitalot koottiin kahteen rivitaloryhmään ja yksi rivitalokortteli poistettiin Lokkisaarentien varresta. Muutos hyväksyttiin lääninhallituksen päätöksellä syyskuussa 1964. (HKA)

Helsingin kaupunginvaltuusto päätti asemakaavan laatimisesta Vuosaareen kun kaupunginosa oli liitetty Helsinkiin vuoden 1966 alussa. Asemakaava noudatti pitkälti rakennuskaavaa, ja suurin osa Vuosaaren kerrostaloalueen rakennuksista oli jo olemassa asemakaavaehdotuksen valmistuttua loppuvuonna 1968. Sisäasiainministeriö vahvisti asemakaavan vuonna 1970. (KSV)

Asuntosäästäjät ry:n arkistosta olevassa kaavan havainnekuvassa on nähtävissä Keski-Vuosaaren suunnittelutilanne ennen 1970 asemakaavaa. Nordsjön kartanon paikalle suunniteltiin asuinaluetta. Suunnitelma ei toteutunut ja kartanoalue säilyi. (HKA)

lista asuntorakentamista harjoittavia toimijoita.

Vuosaari rakentui pääasiallisesti Asuntosäästäjät ry:n rakennuttamana vuodesta 1963 lähtien kymmenen vuoden sisällä. Muita alueella toimineita rakennuttajina olivat ATR toimistot Oy, Helsingfors Svenska Bostadstiftelse, Rakennusliike Vilho Ahola, Rakennustoimisto Jussi Ketola ja Rakennustoimisto Klaus Groth.

Rakentaminen tapahtui suurkorttelikokonaisuuksina. Vuoteen 1966 mennessä valtaosa alueesta oli jo rakentunut. Viimeiset 1960-luvulla alkunsa saaneeseen kokonaisuuteen kuuluvat rakennukset nousivat alueelle vuonna 1972. Elementtitekniikka teki 1960-luvulla tuloaan Suomen lähiörakentamiseen Vuosaaren toteutuksen aikoihin ja Keski-Vuosaaressa sitä sovellettiin ainakin osaelementtiratkaisuina.

2.4.1 Asuntosäästäjät ry Keski-Vuosaaren rakennuttajana

Noin kolme neljäsosaa Vuosaaren 1960-luvun alueen rakennuskannasta on Asuntosäästäjät ry:n rakennuttamaa. Asuntosäästäjät ry perustettiin vuonna 1957 helpottamaan tavallisten palkansaajien sekä nuorten ja eläkeläisten omistusasunnon hankintaa. Jo samana vuonna yhdistys osti ensimmäiset tontit Vuosaaresta.

Asuntosäästäjien rakennussäätiö (ARAS) perustettiin vuonna 1964. Sen tarkoituksena oli ”tutkia ja kehittää sosiaalista asuntorakennustoimintaa Asuntosäästäjät ry:n jäsenten asuntotarpeen tyydyttämiseksi suorittamalla tutkimusja suunnittelutoimintaa asumiskustannusten alentamiseksi sekä asumistason ja asuntotuotannon kohottamiseksi ohjata asuntopolitiikkaa kansantaloudellisesti edulliseen suuntaan”.[29] Keskeinen asema rakennuttamisessa oli Asuntosäästäjät ry:n toiminnanjohtaja Martti Ilveskorvella. Rakentamisen käytännön toteutuksesta, rakennuttajapalveluista vastasi ARAS. Säätiön palveluksessa työskenteli insinöörejä, rakennusmestareita, taloussuunnittelijoita ja säätiön yhteyteen perustetussa ARAS:n arkkitehtitoimistossa myös arkkitehteja. ARAS suunnitteli Vuosaareen asuinrakennusten lisäksi kouluja ja urheilupaikkoja sekä niihin liittyvää kunnallistekniikkaa. Rakennukset pyrittiin suunnittelemaan niin, että rakentamisessa oli mahdollista soveltaa elementtitekniikkaa.

Hartiapankkirakentamisen käynnisti ja toteutti Asuntosäästäjät ry. Rivitaloyhtiöt Säästösaari, Säästöpari, Säästölampi,

Viistoilmakuva Keski-Vuosaaresta juuri alueen rakentumisen alussa, ennen vuotta 1965.

Oikealla keskellä on Nordsjön kartano. Kuvassa erottuvat hiekkakuopat nykyisen metroaseman lähistöllä ja keskuspuiston kupeessa nykyisen urheilukentän paikalla. Porslahdentien varressa on tehty rivitaloyhtiöiden kohdalla maansiirtotöitä. Oikealla taustalla häämöttävät jo kerrostalojen betonirungot ja niistä vasemmalla vuonna 1964 valmistunut vesitorni. Maisemaa hallitsevat vielä laajat peltoaukeat ja niitä kehystävät metsäalueet. Peltoalueet ovat vielä viljelyksessä. (HKA)

Vuosaaren 1960-luvun alueen pääasiallisena rakennuttajana toimi Asuntosäästäjät ry. Yhdistys perustettiin vuonna 1957 helpottamaan tavallisten palkansaajien sekä nuorten ja eläkeläisten omistusasunnon hankintaa. (HKA)

Säästöfasaani ja Säästölokki oli nimenomaan suunniteltu hartiapankkirakentamiseen. Kerrostaloyhtiöistä hartiapankkimenetelmällä rakennettiin As Oy Säästömasto, joka tosin oli alun perin suunniteltu rakennettavaksi ammattilaistyönä. Rivitalojen suunnittelussa lähtökohtana olivat yksinkertaiset, usein toistuvat rakenteet ja elementit. Työvaiheet suoritettiin työryhmissä. Kaikki asunnot suunniteltiin täysin samanlaisiksi, joten kukaan ei tiennyt rakennusvaiheessa, mikä asunto tulisi olemaan kenenkin. Asunnot jaettiin arpomalla. Hartiapankkirakentaminen loppui myönteisistä kokemuksista huolimatta 1960-luvun lopussa.

Keski-Vuosaaressa olevan Asunto Oy Säästörastin kerrostalokohteen lopullinen valmistuminen vuonna 1972 merkitsi päätepistettä Asuntosäästäjät ry:n harjoittamalle rakennustuotannolle. Yhdistys päätti lopettaa kaiken asuntojen rakennuttamiseen ja markkinointiin liittyvän toimintansa vuoden 1973 alusta ja siirsi kyseiset tehtävät liiketaloudellisin periaattein toimivalle Asuntosäästäjien Keskus Oy:lle. Yhdistys jatkoi toimintaansa aatteellisena järjestönä.

Asuntosäästäjät ry:n toiminnasta ja hartiapankkirakentamisesta johtuen asukastoiminnalla on Vuosaaressa vanhat perinteet. Rakentamisajoilta on peräisin Vuosaari-säätiö ja kaupunginosayhdistys Vuosaari-seura.[30]

2.4.2 Alueen arkkitehtuuri ja suunnittelijat

Keski-Vuosaaren 1960-luvun alueen rakennukset ovat arkkitehtuuriltaan ajalleen tyypillisesti selkeäpiirteisiä ja väritykseltään pääosin vaaleita. Alueella on lamellitaloja, pistetaloja ja rivitaloja. Lamelli- ja pistetaloista on olemassa useita variaatioita ja kokeellisia, avantgardistisia ratkaisuja on runsaasti.

Lamellitalot ovat kolme- tai neljäkerroksisia ja varsin pitkiä. Osassa lamellikortteleista rakennusten toisella puolella on nauhajulkisivu ja toinen puoli on toteutettu ruutuelementteinä. Parveke on joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta suunnattu pihalle tai edullisimpaan mahdolliseen ilmansuuntaan. Pistetaloissa erilaisia rakennustyypin variaatioita esiintyy enemmän. Ensivaikutelmaltaan Vuosaaren 1960-luvun rakennuskanta on graafisen mustavalkoista, kuten useissa aikalaislähiöissä. Rakennusten tehosteena on kuitenkin usein käytetty värejä. Värin käyttöä voi pitää jopa yhdistävänä teemana Vuosaaren arkkitehtuurissa.

Asuntosäästäjien arkkitehteina toimivat Vuosaaressa Ilkka Pajamies, Antti-Pekka Miettinen ja Touko Neronen. Lisäksi Niilo Kokko, Pentti Syväoja, Ilmo Valjakka sekä Viljo Revell ja Heikki Castren suunnittelivat suuria korttelikokonaisuuksia Asuntosäästäjät ry:n toimeksiannosta. Muita alueella vaikuttaneita arkkitehteja ovat Lauri Silvennoinen ja Hilding Ekelund. Julkisia rakennuksia suunnittelivat lisäksi arkkitehdit Hilkka Ahmed ja Kalevi Raitio, Ola Laiho ja Bengt-Vilhelm Levón, Tyyne ja Reino Lammin-Soila, Toivo ja Risto Löyskä, Veikko Nortomaa, Pirkko Wesamaa sekä Imre Weöres.

Kokeellisuus rakennussuunnittelussa kuului Keski-Vuosaaren suunnitteluajankohdan henkeen. Vastaavaa rakennusvariaatioiden runsautta esiintyy muillakin ajan asuinalueilla. Vuosaaressa monimuotoisen rakennuskannan taustalla saattaa osittain olla Asuntosäästäjät ry:n toiminnanjohtaja Martti Ilveskorven ennakkoluulottomuus. Ilveskorpi ei suoranaisesti vaikuttanut arkkitehtien työhön, mutta hän antoi suunnittelulle alkusysäyksen.[31] Vuosaaren pohjoisosan rakennuksia on ollut mukana suunnittelemassa lukuisia arkkitehteja, joista toiset olivat jo varsin tunnettuja, toiset nuoria ja uransa alkuvaiheessa olevia.

Arkkitehdit ovat suunnitelleet alueen rakennukset suurkorttelikokonaisuuksina. Niilo Kokon suunnittelemien lamellitalojen rajaamien kortteleiden sisällä sijaitsee muutamia kokeellisia rakennustyyppejä, kuten pilareille päädyiltään nostettu rakennus ja sisäpihatalot (1966). Touko Nerosen suunnittelemat terassitalot (1971) ovat erikoisuus alueen eteläreunalla. Viljo Revellin ja Heikki Castrenin suunnittelema betonikannelta nouseva tornitaloryhmä (1967) on Vuosaaren tunnetuimpia maamerkkejä. Kaksi Lauri Silvennoisen suunnittelemaa, mäenharjalle rakennettua viistokulmaista tornitaloa (1965) sijaitsevat Keski-Vuosaaren pohjoisosassa.

Veistoksellinen lämpökeskus (1966), kuuluu osana Touko Nerosen suunnittelemaan terassitalokortteliin. Alueen läntisessä osassa kallioisille lakialueelle sijoitettiin väliaikainen kirkkorakennus (Laiho & Levón, 1969). Vuonna 1964 valmistunut ja vuonna 2005 purettu vesitorni oli alueen ensimmäisiä rakennuksia.

2.5 Viher- ja piha-alueiden suunnittelu ja rakentumisen vaiheet

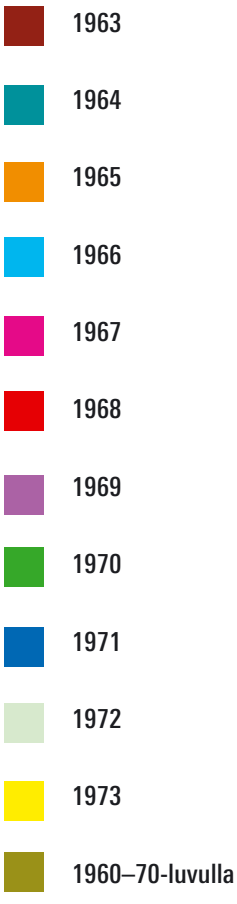
2.5.1 Puistot ja kadut

Puistojen suunnittelu

Keski-Vuosaaren viheralueiden ja puistojen syntymiseen ovat vaikuttaneet kes-

0
100
500 m

Rakennusten valmistumisvuodet

Rakennusten valmistumisvuodet. Rakentaminen tapahtui suurkorttelikokonaisuuksina. Vuoteen 1966 mennessä valtaosa alueesta oli jo valmistunut. Viimeiset 1960-luvulla alkunsa saaneeseen kokonaisuuteen kuuluvat rakennukset valmistuivat alueelle vuonna 1972. (HT)

keisesti metsäkaupungin ihanteet luonnontilaisten alueiden säilyttämisestä sekä asuinkortteleihin läheisesti liittyvistä viheralueista. Vuosaaren luonnonläheisyyttä, koskemattomia metsiä ja idyllisiä metsälampia korostettiin alueen identiteettiä luotaessa.[32] Kalliohuiput, mäntykangasvaltaiset selännemetsät ja avoimet peltoaukeat muodostivat lähtökohdan viheralueiden perustamiselle. Yhteys alueen olemassa oleviin piirteisiin, metsiin ja viljelymaisemaan säilyi.

Karttoja ja suunnitelmia tarkastelemalla on mahdollista tehdä päätelmiä Keski-Vuosaaren viheralueiden syntyhistoriasta. Vuoden 1957 peruskartta (s. 15) ja vuoden 1960 kaavaillustraatio ilmakuvan päällä (s. 21) kertovat käytännöllisen lähtökohdan alueen viheralueiden syntyyn. Rakentamisenaikainen saavutettavuus on tekijä, jolla lienee ollut jonkin verran vaikutusta eri osa-alueiden muodostumiseen. Keski-Vuosaaren alueella oli ennen 1960-luvun asuinrakentamisen alkua kaksi pohjoisinta Saseka Oy:n tehtaiden hallussa olevaa hiekkakuoppaa, jotka olivat rakentamisen kannalta tärkeitä raaka-ainevarastoja. Niiden saavuttaminen metsän keskeltä edellytti tieyhteyttä. Kulku lännestä hiekkakuopille ohjautui Kallvikintien paikalla ollutta vanhaa paikallistietä pitkin. Kuoppien itäpuolelle vanhojen kärrypolkujen paikalle rakennettiin Porslahdentie. Näin alueen keskiosa jäi rakentamisen aikana liikenteellisesti vaikeimmin saavutettavaksi ja muodosti keskuspuiston alueen. Myös kaikkein jyrkimmät kalliosaarekkeet ja lakialueet jäivät rakentamisen ulkopuolelle.

Viheraluesuunnitelma?

Yleisten puistojen kokonaissuunnittelusta ja toteuttamisesta Keski-Vuosaaren rakentumisvaiheessa vastasi Vuosaaren rakennuttajana toiminut Asuntosäästäjät ry. Se omisti asuintonttien ohella yleisiksi puisto- ja urheilualueiksi kaavoitettuja maita ja kehitti niitä osana asuinaluekokonaisuutta. Vaikka Keski-Vuosaari rakennettiin nopeassa aikataulussa ja niukoilla resursseilla, oli suunnittelun kokonaisote myös ulkoalueiden osalta kunnianhimoinen ja tavoitteet asumisviihtyisyyden suhteen olivat korkealla. Keski-Vuosaaren suunnittelua kuvaavassa kirjoituksessa[33] kerrotaan:

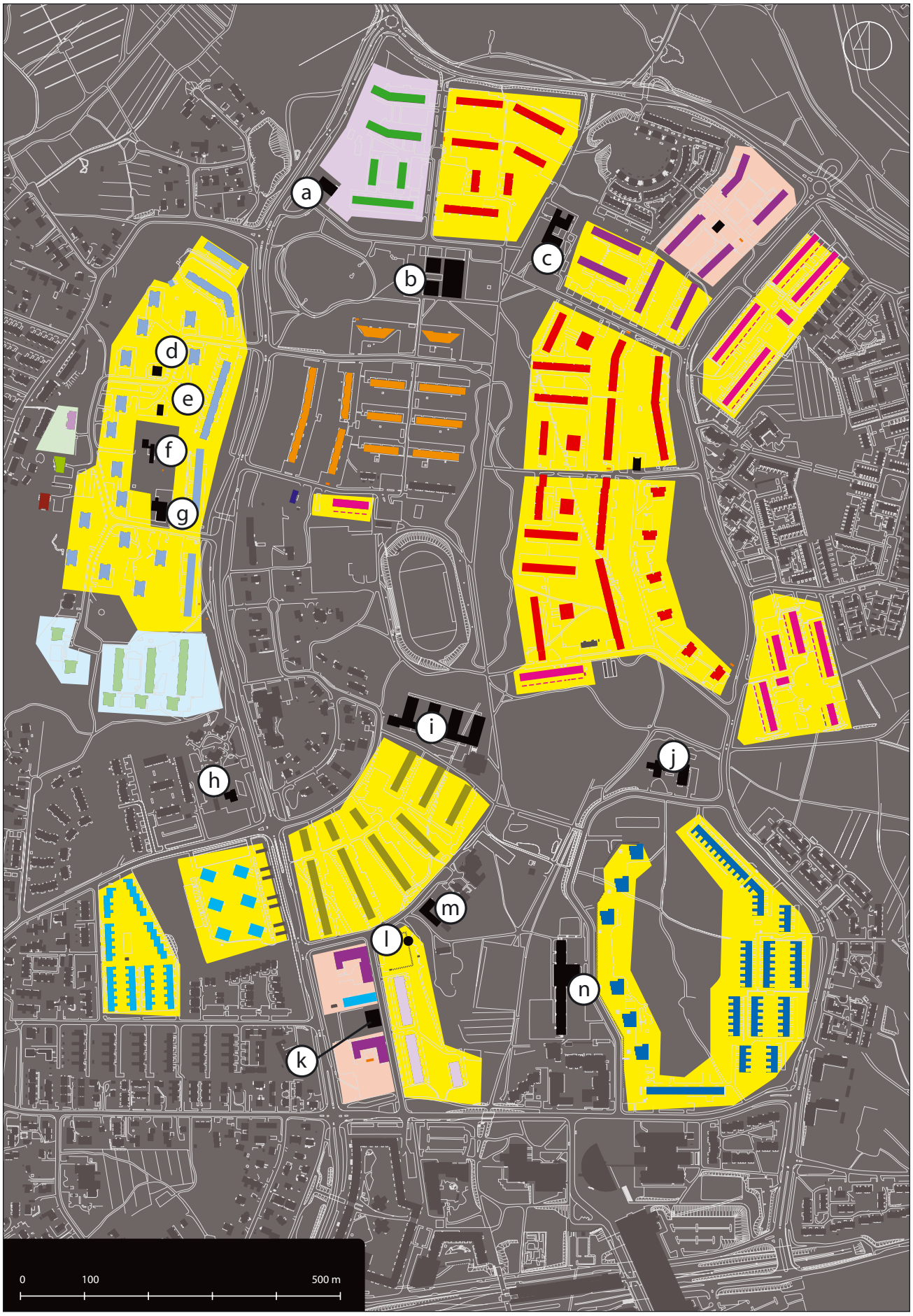
”Tarkoituksena on luoda koko alueelle oma yhtenäinen leimansa. Toimeen on otettu puutarha-arkkitehti, joka edelleen kaikkien eri kortteleiden arkkitehtien kanssa hoitaa alueen puutarhasuunnittelun. Tällä tavalla on mahdollisuus päästä ensimmäisen kerran aivan omalaatuiseen tulokseen”.

Varmaa tietoa, kuka edellä mainittu suunnittelija oli, ei ole. On mahdollista, että kyseessä on puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen[34]. Hänen ansioluettelossaan[35] on maininta viheraluesuunnitelmien kohdalla: ”Vuosaaren itäinen osa, 1965–66”. Tämän työn yhteydessä ei ole saatu selville, oliko todella kyseessä laajempi kaavasuunnitteluun liittynyt viheraluesuunnitelma, johon ajankohta voisi viitata, vai tarkoitetaanko maininnalla As Oy Pienivillasaarentien, As Oy Säästökeulan tai As Oy Säästöpoijun pihasuunnittelua. Viheraluesuunnitelman olemassaoloa tukee se, että pihojen suunnitelma-asiakirjat on päivätty vuosina 1967, -68 ja -69, mikä on myöhempi kuin ansioluettelossa mainittu ajankohta. Selvitystyötä on vaikeuttanut, että Katri Luostarisen suunnitelmia on säilynyt vain vähän.[36] Laajemmasta viheraluesuunnitelmasta ei ole myöskään yhtenäistä muistitietoa.[37] Suunnitelma-asiakirjoja ei ole tämän selvitystyön yhteydessä löydetty. Siksi ei ole mahdollista varmuudella osoittaa, että esimerkiksi keskuspuiston käsittelyä tai hoitoa olisi erityisesti suunniteltu. Asuntosäästäjät ry:n toimesta keskuspuiston metsäalueita kuitenkin raivattiin ja harvennettiin rakentamisvaiheessa vuoden 1965 kesällä.[38]

Puistojen rakentuminen ja säilyneisyys

Pääosan Keski-Vuosaaren viheralueista muodosti keskuspuisto, jonka varrelle erilaiset virkistys- ja vapaa-ajan toiminnat sijoittuivat.

Kaavoituksen valmistuessa keskuspuiston alueelle jäivät vaikeasti tonteiksi hyödynnettävät hiekkakuopat, jotka tuli maisemoida. Vuosaaren asunto-osakeyhtiöt perustivat vuonna 1964 Asuntosäästäjät ry:n aloitteesta Vuosaari-säätiön hoitamaan alueen asioita. Aiheesta on mainintoja Asuntosäästäjien arkiston asiakirjoissa: ”Järkevän suunnittelun ja pelkkien maansiirtojen avulla voidaan tällaiselle alueelle saada mm. urheilukentät melkein ilmaiseksi.” Säätiö rakensi keskuspuistoon mm. urheilukentän, jalkapallokentän ja pallokentän sekä keskuspuiston tiet ja valaistuksen. Asuntosäästäjät ry kehitti asuinaluetta muuten-

a
b
c
d
e
f
g
h
i
j
k
l
m
n
0
100
500 m

kin ajalle tyypillisellä visionäärisellä tavalla; alueelle kaavailtiin mm. talviurheilukeskusta hyppyri- ja pujottelumäkineen sekä näköalaravintoloineen.

Keskuspuiston pohjoisosaan entiseen hiekkakuoppaan, ns. Sudenkuoppaan, suunnitellusta maauimalasta laadittiin useita luonnoksia, mutta siitä toteutui varsin vaatimaton, jo purettu versio. Eteläisempi hiekkakuoppa maisemoitiin muokkaamalla siitä urheilualue. Urheilupaikkasuunnitelman on laatinut arkkitehti Einari Teräsvirta[39]. Suunnitelmia ilmeisesti jatkettiin Asuntosäästäjien arkkitehtitoimistossa, sillä arkistosta on löytynyt ARAS-arkkitehdin Ilkka Pajamiehen sig-

neeraama luonnos vuodelta 1969 urheilukentästä katsomorakenteineen ja siihen liittyvästä huoltorakennuksesta, jota ei koskaan toteutettu. Urheilukenttä maastoutuu metsäisen selänteeseen luontevasti ja muodostaa avoimen tilan mäntymetsän keskelle. Urheilukentän yhteyteen tuli myös palloilukenttä ja pysäköintitilaa. Mäntykankaan purupintaiset lenkkipolut sekä suoraviivaisena tehty pääraitti, Vuosaaren puistopolku, yhdistivät pohjoisosan urheilukenttään. Keskuspuiston keskiosa oli viljeltyä peltoa ainakin 1970-luvulle saakka. Lokkisaarentien eteläpuolella muuten avoimessa maastossa erottui selvästi avoin kohoava maastokumpu mäntyineen.

Puistojen nykyinen laajuus vastaa pitkälti rakennuskaavassa 1963 määriteltyjä alueita. Keski-Vuosaaren rakennetut puistot ovat paikoin muuttuneet luonteeltaan 1960-luvulta. Yleiset viheralueet siirtyivät Helsingin kaupungin omistukseen ja hoidettavaksi vuoteen 1970 mennessä. 1960-luvun jälkeisestä suunnittelusta on vastannut Helsingin Rakennusviraston puisto-osasto. Puistojen toiminnallisia alueita, kuten esimerkiksi leikkipaikkoja on ajanmukaistettu ja perusparannettu.

Vuosaaren leikkipuisto sijaitsi keskuspuiston ytimessä eteläisen laakson länsireunalla ja oli alueen suosituimpia paik-

Asuinrakennusten suunnittelijat

- ARAS (Neronen, Miettinen, Pajamies)
- Arkkitehtitoimisto Blomstedt–Krogius –Pettersson–Tuominen
- Arkkitehtitoimisto Hilding Ekelund
- Arkkitehtitoimisto Matti K. Mäkinen
- Arkkitehtitoimisto Pentti Syväoja
- Arkkitehtitoimisto Viljo Revell ja Co / Arkkitehtitoimisto Viljo Revell ja Heikki Castrèn
- Rakennusmestari Klaus Groth
- Arkkitehti Niilo Kokko
- Arkkitehti Veijo Kahra
- Arkkitehti Antti Miettinen
- Arkkitehti Lauri Silvennoinen
- Arkkitehti Ilmo Valjakka
- Arkkitehti Pirkko Wesamaa
- Arkkitehti Touko Neronen

Asuinrakennusten rakennuttajia

- Asuntosäästäjät ry
- ATR-toimistot Oy
- Helsingfors svenska bostadsstiftelse
- Rakennusliike Vilho Ahola
- Rakennustoimisto Klaus Groth

Julkisten rakennusten suunnittelijat ja suunnitteluvuodet

a. Huoltoasema
Arkkitehdit Toivo ja Risto Löyskä 1965

b. Ostoskeskus
Arkkitehti Lauri Silvennoinen 1964/65

c. Päiväkoti
Arkkitehti Pirkko Wesamaa,
Helsingin kaupungin rakennusvirasto

d. Päiväkoti Päiväpursi
Arkkitehtitoimisto Tyyne ja Reino Lammin-Soila 1974

e. Lämpökeskus (As Oy Säästöpurje)
Arkkitehti Pentti Syväoja 1973

f. Tilapäinen elementtikirkko
Arkkitehdit Ola Laiho ja Bengt-Vilhelm Levón 1968

g. Myymälä
Arkkitehti Ilmo Valjakka 1965

h. Huoltoasema
1965

i. Koulu
Arkkitehtitoimisto Veikko Nortomaa 1965/69

j. Päiväkoti
Arkkitehti Imre Weöres,
Helsingin kaupungin rakennusvirasto, 1976

k. Liikerakennus Kiinteistö Oy Ulappaura
Arkkitehti Pentti Syväoja 1979

l. Lämpökeskus
ARAS (Neronen, Miettinen) 1965

m. Puhelinkeskus/HPY
HPY 1963

n. Koulu
Arkkitehdit Hilkka Ahmed ja Kalevi Raitio, Ł
Rakennusviraston talonrakennusosasto, 1969

Keski-Vuosaaren 1960- luvun asuntoalueen arkkitehdit ja rakennuttajia. (HT)

Keski-Vuosaaren asuntoalueella on rakennusten tehosteena usein käytetty värejä. Värin käyttöä voi pitää jopa yhdistävänä teemana Vuosaaren arkkitehtuurissa.

As Oy Säästökannaksen parvekkeissa on käytetty hienovaraisesti sinistä, punaista, keltaista ja vihreää. Kansainvälinen esikuva voisi löytyä hollantilaisen De Stilj -ryhmän arkkitehtuurista 1920-luvulta. (AN)

As Oy Säästöniemen terassitalojen parvekkeissa on käytetty keltaista. (TR)

As Oy Kivisaarentiellä siniharmaa väri pohjakerroksessa ja nauhaikkunoissa pehmentää Lauri Silvennoisen suunnittelemien lamellitalojen graafisuutta. (EW)

As Oy Lokkisaarentien pihatalojen sisäpihoilla ja pylväikköissä on käytetty pohjakerroksen tasolla pompeijinpunaista ja -keltaista. (AN)

koja jo alusta asti. Vanhin löytynyt puistosuunnitelma on leikkipuiston pölkkyleikkikenttä vuodelta 1967.[40] Leikkipaikan sydän, puolikuun muotoinen kahluuallas, näkyy alueelta otetuissa vanhoissa valokuvissa, joten puistoa on suunniteltu enemmänkin. Piirustuksia ei kuitenkaan ole löydetty. Keskuspuiston eteläisimpään osaan leikkipuiston naapuriin tehtiin pelikenttä.

Viimeisen kymmenen vuoden aikaista puistosuunnittelua edustavat Punakiventien ja Porslahdentien välisessä metsikössä sijaitseva leikkipaikka sekä Kangaslammen ympäristöön tehty Ilveskorvenpuisto. Vuosaaren leikkipuisto uudistettiin vuonna 1999,[41] jolloin se sai nykyisen nimensä Lohikäärmepuisto. Suunnitelmia ja täydennyksiä lienee tehty vuosien varrella.

Haapasaaren puisto ja Punakivenpuisto ovat rakentuneet vuosien 1979–87 suunnittelun tuloksina. Haapasaarenpuiston kaikki leikkipaikkarakenteet on purettu ja paikalla on vain ruohottunut aukio. Alkuperäinen Punakivenpuiston suunnitelma on tehty noin vuonna 1979[42]. Punakiven puistometsän eteläpuolella on laaksotilaan poikittain asettuva aidattu koirapuisto, on tullut alueelle ilmeisesti jo 1970-luvulla.

Metsäiset puistoalueet ovat säilyneet melko luonnonmukaisina. Metsäalueiden laajuus on kuitenkin jossakin määrin pienentynyt rakennuskaavassa 1963 määritellystä, erityisesti pohjoisessa jossa keskuspuiston alueelle on sijoitettu rakentamista: Sudenkuopan itäreuna on rakentunut pienkerrostaloalueeksi 1990-luvulla. Sudenkuopan eteläpuolella päiväkoti Meritähden tontti on rajattu keskuspuistosta 1970-luvulla. Myöhemmin päiväkodin eteläpuolelle on tehty puistoalueeseen työntyvä pitkäaikaispysäköinnin alue. Muutosten johdosta yhtenäinen keskuspuistoakseli katkeaa tilallisesti sen pohjoispäässä. Keskuspuisto päättyy ”kuin varkain”, ilman asemakaavassa suunniteltua viheralueen levenemää.

Selännemetsien ja laaksojen raja on ollut alueen rakentumisvaiheessa selväpiirteinen. Peltojen ollessa viljeltyinä, ovat laaksoalueet pysyneet avoimina. Viljelyn päätyttyä hoitamattomat laaksonosat ovat alkaneet kasvaa umpeen, ja maiseman tilarakenne on muuttunut. Kasvillisuuden luontaisen kehittymisen myötä on erityisesti laaksoalueilla tapahtunut umpeen kasvamista, ja monet metsät ovat luonteeltaan varjoisia.

Kangaslammen puisto

Kangaslampi oli selänteen painanteessa sijaitseva, alun perin metsän ympäröimä, suopohjainen suppalampi. Lammen vieressä oli Vuosaaren toiseksi suurin kaatopaikka[43]. Lammen kunnostustyöt aloitettiin 1960-luvulla ruoppaamisella. Puiston alkuperäinen suunnitelma on vuodelta 1966. Asuntosäästäjät ry:n arkistosta löytynyt allekirjoittamaton suunnitelma on arkistolähteiden ja suullisien tietojen perusteella todennäköisesti puutarha-arkkitehti Maj-Lis Rosenbröijerin laatima. Suunnitelman toteutumisesta ei ole varmuutta. 1960-luvun lopulla otetuissa viistoilmakuvissa voidaan nähdä lampea kiertävä reitti ja sen varrella on penkkejä. Laaja nurmialue kehystää koko lampea. Pensasistutuksia ja aukiosommitelmia ei kuvissa näy. Puuston ja alppiruusujen istuttaminen on ilmeisesti toteutunut.

Kangaslammen ympäristö on muuttunut huomattavasti aikojen kuluessa. Kan-

Viljo Revell lukeutui Suomen tunnetuimpiin arkkitehteihin ja oli myös merkittävä betonirakentamisen uranuurtaja. Betonin rohkea käyttö oli Revellille tunnusomaista. As Oy Säästömastossakin esiintyvä voimakas, pelkistetty massoittelu, horisontaaliset suurmuodot ja tietoinen esteettinen kontrasti sileävalun ja raakalautapintaisen valun välillä lukeutuvat ns. "betonibrutalismin" tunnusmerkkeihin. Myös maalatun betonin ja paljaan betonipinnan vaihtelua käytettiin tehokeinona. Nykyisellään kansirakenne kaipaa kunnostustoimenpiteitä. (AN)

gaslammesta tehtiin vuonna 1998 perusparannussuunnitelmassa Ilveskorvenpuisto[44], Asuntosäästäjät ry:n puheenjohtajan Martti Ilveskorven mukaan. On todennäköistä, että puistossa on tehty muutoksia 1970–80-luvuilla, mutta mahdollisista välivaiheista ei ole löytynyt tietoja.

Perusparannuksen suunnittelussa päähuomio on ollut Kangaslammen itäpuolisessa puiston osassa toimintoineen. Peruskorjauksessa on käytetty uusia pintamateriaalia ja kalusteita, jotka ovat 1960-luvun suunnitelmalle vieraita, joskin uudistetulle puistokokonaisuudelle identiteettiä luovia. Puustoa on osin istutettu ja myös itsestään kylväytynyt lammen rantaan. Puusto on nyt kookasta ja varjostavaa. Kasvilajisto on monipuolistunut ja sen sommittelu on muuttunut vähemmän säännölliseksi. Rantapolku on kaventunut sekä leveydeltään että tilavaikutelmaltaan. Itäiseltä aukiolta (alkuperäinen rantakahvilan terassin paikka) ei ole enää suoraa yhteyttä tai näkymää vesipintaan. Näkymät Kallvikintieltä ostoskeskuksen ja Silvennoisten tornitalojen suuntaan puiston läpi ovat umpeutumassa. Puisto ikään kuin kääntää selkänsä lammelle, joka alkuperäissuunnitelmassa oli selkeästi keskeisen avotilan ydin ja kaupunkikuvallinen kohokohta.

Perusparannuksessa ei ilmeisesti ole haluttu olennaisesti muuttaa lammen ympäristön tilavaikutelmaa, vaan päähuomio suunnittelussa on ollut Kangaslammen itäpuolisessa puiston osassa toimintoineen. Ilveskorvenpuisto leikkipuistoineen on 1990-luvun tuote.

Katualueiden suunnittelu

Katualueiden sijainti määriteltiin 1963 rakennuskaavassa. Kallvikintien linjaus oli maastossa valmiina ja Porslahdentie noudattelee paikalla olleiden kärry- ja hiekkateiden linjoja. Maastoa myötäilevä suunnitteluratkaisu on koettavissa nykyisessäkin tiemaisemassa. Nykyisin katutilassa varsin merkittävässä asemassa olevat puistokaistaleet, jotka reunustavat kokoojakatuja ja suojaavat asuinkortteleita oli merkitty jo rakennuskaavaan 1963.

Asuinkorttelit liitettiin itä-länsisuuntaisilla pistokaduilla pääkatuihin. Niiden päätteenä oli kääntöpaikka tai ne jatkuivat kevyen liikenteen raitteina keskuspuistoon. Rakentaminen oli asuinrakentamisen alkuvaiheessa suurpiirteistä ja katulinjauksiin tuli muutoksia vielä rakennusvaiheessakin. Aluksi tiet olivat sorapintaisia. Pääkatujen jalkakäytävät ja kevyen liikenteen reitit tulivat vasta myöhemmin. 1960-luvun lopulla otetuista viistoilmakuvista näkyy alueen maisemallinen luonne. Kallvikintie oli vielä hiekkapintainen, mutta Porslahdentie ja pistokadut olivat asfaltoituja.

Katualueiden istutuksia ei 1960-luvulla juuri suunniteltu muuten kuin osana korttelien tontteja. Ensimmäinen varsinaisesti suunniteltu viherkaista on Mustalahdentien havupuu- ja koivuryhmät pohjoista ostoskeskusta vastapäätä. Suunnitelma laadittiin vuonna 1969.[45] Siinä määriteltiin istutettavaksi koivuja sekä havupuita määrittelemättä lajeja sen tarkemmin. Paikalla kasvavat sembramännyt ovat tältä ajalta.

Katualueiden rakentuminen ja säilyneisyys

Katualueet ovat muuttuneet lähinnä istutusten suhteen. Merkittävää on myös uusien tonttien ja asuinalueiden rakentuminen aivan Kallvikin- ja Porslahdenteiden katutilaan kiinni. Vuosaarentien istutukset sekä Naurulokinpolun puurivistöt ja havuryhmät on suunniteltu puistoosastolla 1979.[46] Vuosien 1979–1987 välisenä aikana on tehty useita katuistutussuunnitelmia.[47] Suunniteltuja katuja ovat muun muassa Haapasaarentie, Naurulokinpolku, Heteniitynpolku, Kivisaarenpolku, Vuosaarentie ja Porslahdentien eteläosa. Lajisto on istutuksissa runsasta, koristeomenia, ruusupensaita, pihlajia, angervoja, syreenejä, pähkinäpensaita, kuusamia, lumimarjaa. Useiden tonttien puusto on kasvanut niin suureksi, että kadunvarren istutukset eivät ole menestyneet. Vuodelta 1976 löytyy suunnitelma[48] Merikorttitieltä vanhalle kansakoululle johtavista, edelleen käytössä olevista maastoportaista. Niinisaarentien varteen rakennetun melumuurin istutussuunnitelmat on tehty jo vuonna 1982[49],

As Oy Säästöpoijun istutussuunnitelmasta on löytynyt muutama suunnitelmaversio. Vanhemmassa ehdotuksessa piha-alueella on jo nykyinen perusjäsentely. Pohjoispuolinen piha liittyy olemassa olevaan metsäkasvillisuuteen ja siellä on huoltotelineet. Sinne on esitetty myös kelkkamäkeä. Eteläpuoliselle pihalle sijoittuvat oleskelualueet. Suunnitelmaan on merkitty korkeusasemat, istutusalueet, huoltotelineiden paikat sekä ja runsaasti erilaisia leikkivälineitä sekä palloilukenttä. Pysäköintialue on nykytilassaan. Piharakenteet on tehty arkkitehdin suunnitelmien mukaan.

Lopullisessa suunnitelmassa piha-alueet ovat pelkistyneet; toimintoja ja välineitä on karsittu. Puusto on luonnonläheisiä lajeja, pensaita on runsaasti. Etupihan kasvillisuusalueet ovat nurmipintaisia, metsänreunassa on pensasryhmien ja luonnonperennojen vyöhyke. Rakennuksen itäpäätyyn merkityt lehtikuuset istutettiin ja ne ovat edelleen olemassa. Eteläpuolisen piha-alueen kadunvarren istutuksiksi suunniteltiin ruusupensasaidannetta sekä sembra- ja metsämäntyjen ryhmiä. Nykyisin kadun varressa on syreeniaidanne sekä vapaasti kasvava mäntyryhmä. Eteläisen piha-alue on nykyisin nurmea ja uusia pensaita on istutettu. Suunnitelmassa avoimeksi jätetyllä kentällä on nykyisin pieni hiekkaleikkialue nurmikon ympäröimänä. Molemmin puolin pysäköintialuetta olevat metsävaahterat ovat säilyneet. Kansirakenteen reunaan suunniteltuja pensaita ei enää ole, kuten ei myöskään pyramidipoppeleiden rivistöä Punakiventien puolella. Leikkipaikka rakennuksen länsipäädyssä on lähes suunnitellun kaltainen; koristepuut, kuten mongolian- ja tataarivaahteraryhmät, ovat säilyneet.

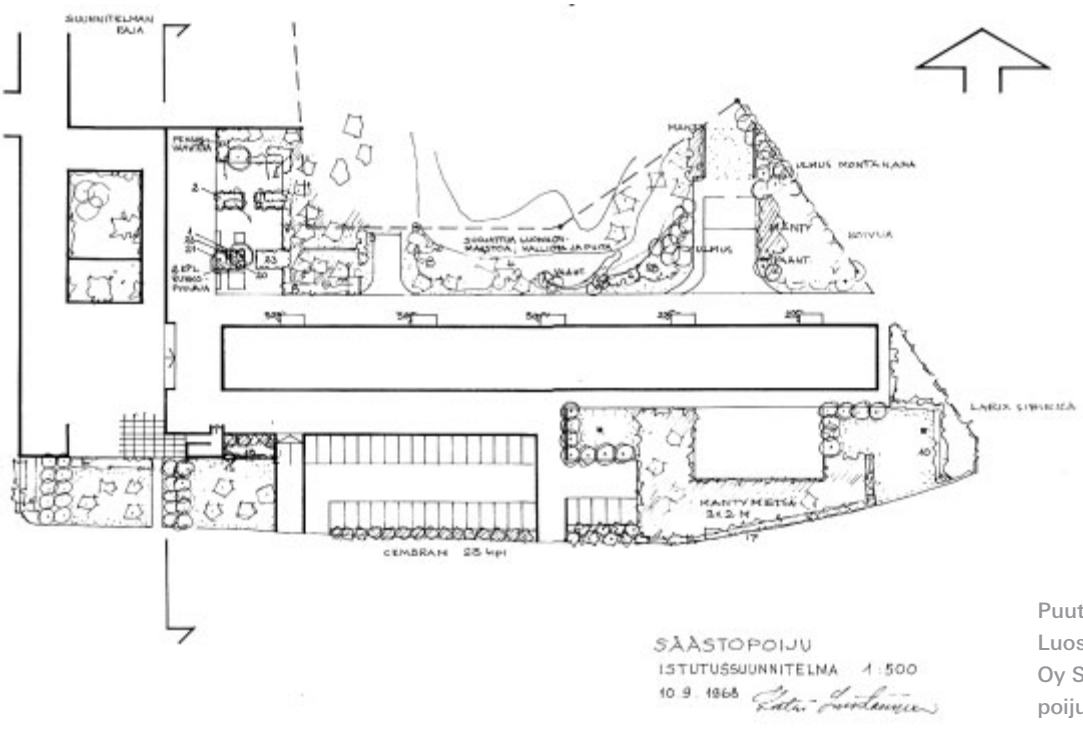
Kansirakenteella olevan korotetun istutusaltaan toteutuneisuudesta ei ole tietoa. Uudemmassa suunnitelmassa allas on vehreä keidas; istutettu täyteen pensaita ja perennoita sekä puista pihlajia. Lajisto on monipuolinen; pensaista mm. katajia ja pensashanhikkeja, perennoista mm. kieloja, vuorenkilpiä ja ketoneilikoita. Nykytilassaan nurmipintaisessa altaassa kasvaa muutamia yksittäisiä angervoja sekä pensashanhikkeja.

(Lähteet: As Oy Säästöpoijun istutussuunnitelma 1:500, 6.3.1967, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen, As Oy Säästöpoijun pihajärjestely 1:500, 4.9.1968, Viljo Revell ja Heikki Castren arkkitehdit, As Oy Säästöpoijun istutussuunnitelma ja kasviluettelo 1:500, 10.9.1968, täydennetty 12.9.1968, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen, HKA)

Yleiset istutukset

As Oy Säästökeulan yhteiset piha-alueet noudattavat luonnonmukaista järjestelyä siten, että luonto, etenkin metsänreuna, säilytettiin mahdollisuuksien mukaan kasvillisuudeltaan ehjänä. Luonnonkasvillisuutta täydennettiin istuttamalla asutuksen pohjoispäähän uutta tiheää koivumetsikköä ja rakennusten välisille alueille ja kadun varteen pääasiassa vaahteraa ja osittain tammea. Pihlaja hallitsee alempaa kasvuvyöhykettä. Runkopuita ja pensasistutuksia sijoitettiin lähinnä pihakäytävien varsille. Jo yleissuunnitelmavaiheessa on esitetty myös lajisto, joka koostuu metsätaimista, luonnonläheisistä koristepensaista, muutamista kukkivista pensaista sekä runsaista monilajisista köynnöksistä. Metsätaimina on käytetty mäntyjä, koivuja, jalavia ja serbiankuusia, muita puita ovat metsävaahterat, pihlajat ja tammet. Pensaista on käytetty monipuolisina massaistutuksina mm. pensasruusuja, pähkinäpensaita, mongolianvaahteroita, tuomipihlajia ja happomarjaa. Kasvilajisto on aikakaudelle tyypillistä.

Sisempien pihatasojen suojaamiseksi tehtiin loivia kum-

Puutarha-arkkitehti Katri Luostarisen laatimat As Oy Säästökeulan ja Säästöpoijun istutussuunnitelmat. (HKA)

pareita talojen pääsivun suunnassa. Niiden tarkoituksena on toimia äänivallina, jotka ovat tehokkaampia kuin pelkät istutukset, eikä näköalaa tarvitse täysin peittää. Alueella olevat ajotiet päällystettiin asfaltilla. Asuntojen sisäänkäynnit ja jätesuojien edustat olivat alun perin nurmisaumattua teräsbetonilaatoitusta, autokatoksen laatoitukset sorasaumattuja. (Lähteet: Yleisistutusten suunnitelmat talot A, B, C, D, E 1:500. 20.10.1968, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen, Yleisistutusten suunnitelmat talot F, G, K1, K2. 4.3.1969, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen, HKA)

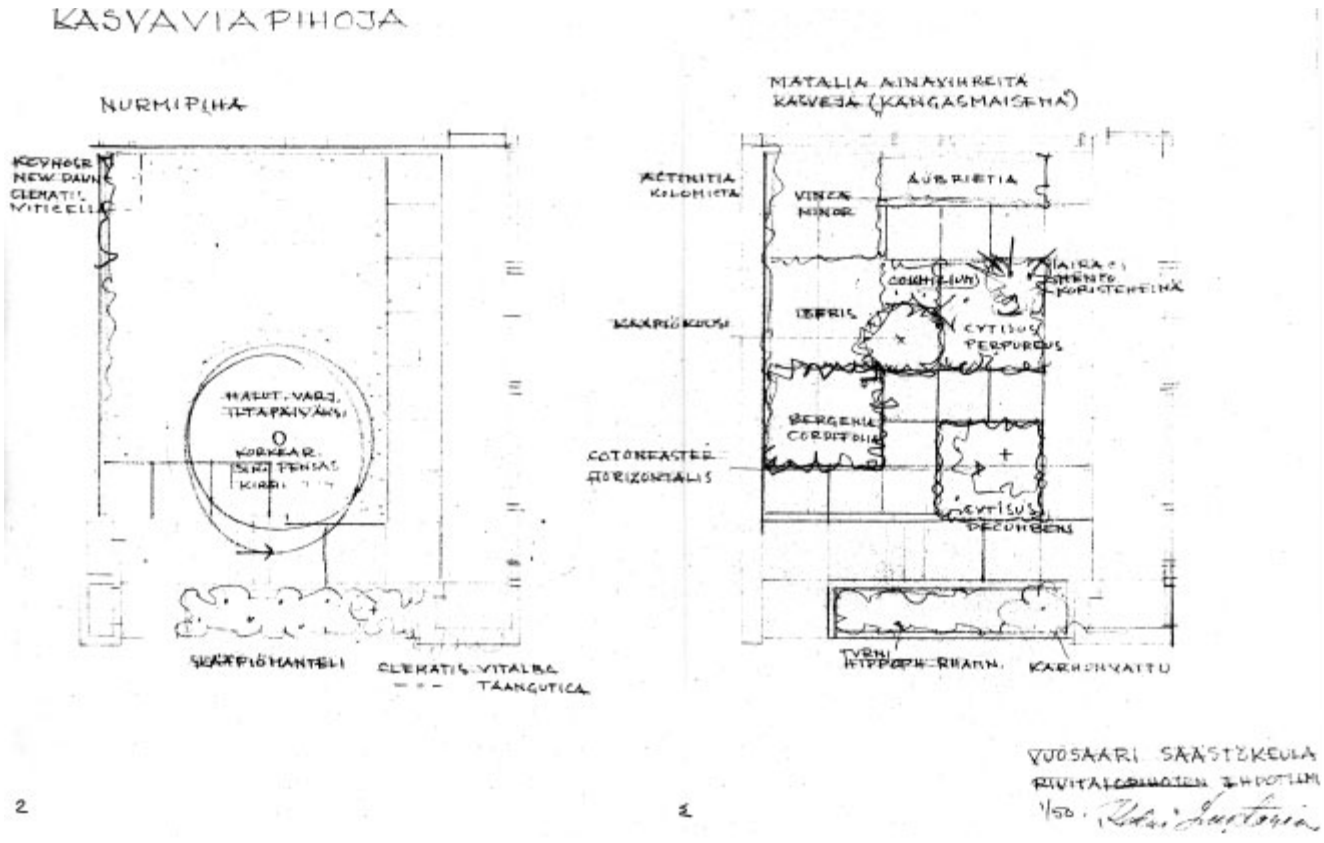
Etupihat

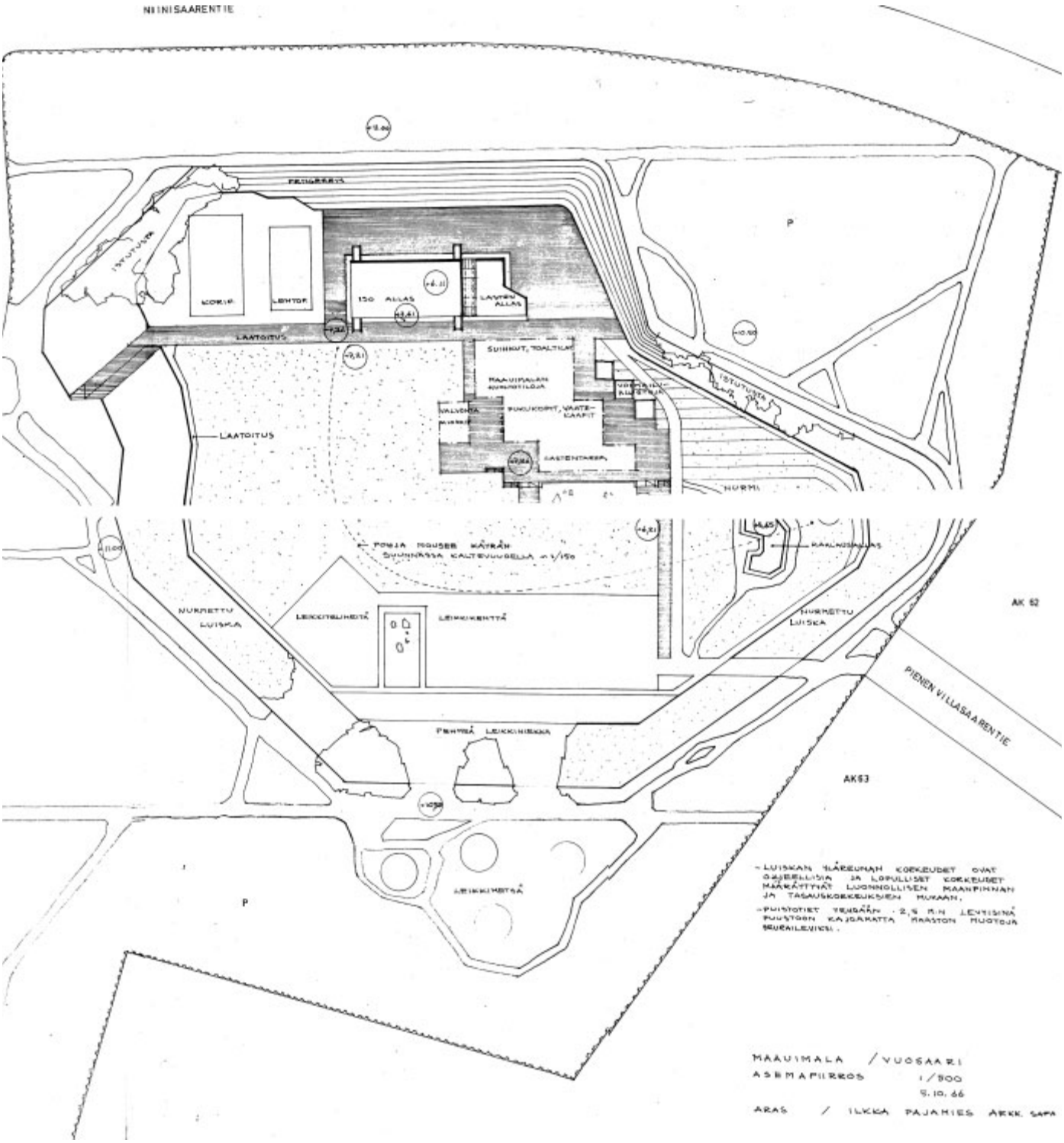
Arkistosta löytyi muutamia suunnitelmaehdotuksia yksityispihojen järjestämiseksi. Etupihoista on esitetty useita tyyppejä, joita on ollut todennäköisesti tarkoitus toistaa muilla pihoilla. Etupihan muodostavat autokatos ja neliönmuotoinen istutusalue, jonka laidoille on esitetty istuksia. Todennäköisesti muu alue on ajateltu nurmipintaisena. Puistohortensiapihoilla perussommitelman muodostavat pihojen etureunoille sijoittuvat hortensia- tai onnenpensasryhmät, joita täydentävät maanpeite- ja sipulikasvit. Lähinnä sisäänkäyntiä toistuvat ikivihreät pensasryhmät salkoruusuilla ja sipulikasveilla täydennettynä. Autokatoksen pilareita kiertämään on esitetty köynnöksiä kuten köynnöskuusamaa ja villiviiniä. Rosaceae-heimon pihoissa päälajeina ovat Malus-sukuiset pienpuut. Täydentävinä pensaina on atsaleoja tai tuhkapensaita. Lisäksi suunnitelmaan kuuluu suurikokoisia yksittäisperennoja, kuten ritarinkannuksia, ukonhattuja ja tähkäkimikkejä. Muissa variaatioissa etupihoille on esitetty pikkupuina kultasadetta, syreenejä tai katajia. Reunuskasveiksi on ehdotettu orvokkeja, mauste- ja sipulikasveja sekä kesäkukkia. Köynnöksiä edustavat clematis-lajikkeet ja köynnösruusut.

Nykytilassaan etupihat ovat muovautuneet asukkaiden mukaan. Suurin osa etupihoista on rehevän kasvillisuuden peitossa. Osalla pihoista ovat vielä päälajit säilyneet, osa pihoista on muuttunut täysin mm. havupihoiksi tai kokonaan kivetyiksi pihoiksi. Autokatosten kattama osa on alkuperäisenä säilyneillä pihoilla suorakaiteen muotoisia betonilaattoja. Useissa pihoissa laattoja on vaihdettu uudempiin betonikiviin tai -laattoihin. (Lähde: Etupuutarhatyyppejä 1:100, 26.3.1969, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen, HKA)

Takapihat

Rivitalon takapihat ovat korkein seinämin rajatut. Pihalle johtaa portti ja pilareilla kannatettu pergola. Rivitalopihojen yksityispihoilla on muutaman portaan tasoero sisäänkäynnin ja pihan välillä. Jokaisella pihalla on ikkunaseinustalla istutuskaukaloissa matalia koristepensaita. Pihatasoksi on ehdotettu joko nurmipintaista laattapolullista pihaa tai pihalaattojen ja kasvillisuuden vuorottelemia geometrisia yhdistelmiä. Yhdessä ehdotuksessa pihalle on esitetty jopa kahluuallasta. Lajeista vaihtoehtoisina esimerkkeinä matalat ainavihannat kasvit (vihmat, vuorenkilvet, tuhkapensaat, pikkutalviot), kukkivat perennat tai koristeheinät. Jokaisessa pihassa on useita köynnöksiä. Takapihojen toteutuneisuudesta ei ole tietoa. (Lähde: Rivitalopihojen ehdotelma 1:50, päiväämätön, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen, HKA)

Asuntosäästäjät ry teki suunnitelmia maauimalan rakentamiseksi. Arkistosta löytyneessä luonnossuunnitelmassa keskeisen aiheen muodostavat laajojen nurmialueiden ja maastopenkereiden ympäröimät uima-altaat. Uima-altaiden ympäristö on laatoitettu. Altaiden läheisyyteen on sijoitettu puku- ja pesutiloja, kioski ja voimistelualue. Lisäksi alueelle on sijoitettu vapaamuotoisempi kahluuallas. Uimalan eteläpuolella on leikkikenttä, leikkitelineitä, pehmeää leikkihiekkaa, ja aivan eteläisimpänä leikkimetsä. Piirustusarkistosta löytyi myös luonnossuunnitelmia, joissa keskeinen nurmialue oli kokonaan suurta vesiallasta. (HKA)

mutta ne on toteutettu ilmeisesti vasta muurin rakentamisen yhteydessä 2002. Kallvikintien puistokaistoihin on suunniteltu parannuksia vuonna 2002,[50] mutta suunnitelmasta on toteutettu pelkät katuistutukset.

2.5.2 Suurkortteleiden pihat ja julkisten rakennusten ympäristöt

Asuinpihojen suunnittelu

Keski-Vuosaaren asuinkortteleiden pihat ovat syntyneet itsenäisinä suurkorttelikokonaisuuksina. Pihojen suunnittelun yhtenäisestä ohjeistuksesta ei ole tämän työn yhteydessä löytynyt tietoja[51]. Pihojen toimintojen sijainti on osoitettu rakennussuunnitelmien asemapiirroksissa, joihin on merkitty pääkäytävät, pysäköinti-, leikkipaikat sekä tomutus- ja kuivaustelineiden sijoittelu sekä lipputangot. Rakennusselostuksissa määritellään tarkemmat materiaalit. Istutuksista ei mainittu muuta kuin nurmipinnat. Rivitaloyhtiöt rakennettiin hartiapankkirakentamisena. Asukkailta saatujen suullisten tietojen mukaan suurin osa rivitalojen yhteisistä pihoista tehtiin talkoilla joissa asukkaat istuttivat lähimetsistä haettuja taimia piha-alueille.

Arkistoista on kuitenkin löytynyt tietoja Asuntosäästäjät ry:n rakennuttamista asunto-osakeyhtiöstä, joiden piha-alueiden suunnittelusta vastasi pihasuunnittelun ammattilainen. Pihasuunnitelmia tekivät ainakin puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen, puutarhateknikko A. Lehtivuori sekä puutarha-arkkitehti Laura Gottberg ja ylipuutarhuri Carl-Johan Gottberg. Vain Katri Luostarisen pihoista on ollut saatavilla piirustuksia, muu löydetty aineisto on kasviluetteloita tai mainintoja rakennusaikaisissa pöytäkirjoissa tai kohteiden rakennusselostuksissa. Haastattelemalla alueella 1960-luvulla toimineita suunnittelijoita ja työntekijöitä saatiin lisätietoa kohteiden suunnittelusta. Luostarisen suunnittelemia kohteita ovat ainakin Asunto-osakeyhtiöt Säästökeula ja Säästöpoiju, mahdollisesti myös Pieni Villasaarentie ja Säästöluoto. Hartiapankkikohteista ammattisuunnittelijan käsialaa on varmuudella Gottbergien suunnittelema As.Oy Säästöparin piha. Tämä kohde tehtiin rakennusvaiheessa läheisessä yhteistyössä asukkaiden kanssa[52]. A. Lehtivuori suunnitte-

Itä-kaakosta otettu viistoilmakuva 1960-luvun lopulta. Urheilukenttä on rakennettu hiekkakuoppaan. Haapasaaren puiston paikalla on betonielementtien valmistus- ja varastointialue. (HKA)

li Asunto-osakeyhtiö Säästörastin pihan. Työstä on säilynyt kasviluettelo ja lyhyt kirjoitus suunnittelun tavoitteista. Suunnittelijan myöhemmistä vaiheista ei ole löytynyt lisätietoja. Muiden rakennuttajien rakennuttamista pihoista ei ole mainintaa löytyneissä lähteissä.

Asuinpihojen rakentuminen ja säilyneisyys

Vuosaaren ollessa rakentumisensa aikoihin vielä maalaiskuntaa kunnallistekniset valmiudet ja valvonta eivät vielä olleet kaupungin tasoa. Steniuksen rakennus- ja asemakaavan mukaisesti kadut merkittiin maastoon, mutta usein kadut sijoittuivat sivuun kymmenenkin metriä leveyssuunnassa rakennusten suunnitelmiin nähden tai rakennus saattoi sijaita alemmalla tasolla vieressä olevaan katualueeseen nähden. Toteutusratkaisut olivat luovia, suunnitelmia muutettiin ja muutoksia tehtiin usein myös paikan päällä.

Jo kaavoitusvaiheessa asuinkortteleiden pihat nähtiin osana luonnonalueiden ja rakennusten muodostamaa kokonaisuutta. Keski-Vuosaaren ihanteena pidettiin väljää, luonnonläheistä asuinympäristöä, jossa maaston erityispiirteet otettiin suunnittelun lähtökohdiksi. Kallionlakialueita ja avokallioita pyrittiin säästämään ja pihat liitettiin mahdollisimman luontevasti ympäröivään maastoon. Rakennusten ympärillä maastoa jouduttiin muokkaamaan, täyttämään, paaluttamaan ja tekemään kallioleikkauksia. Arkistosta on kuitenkin löytynyt luonnoksia, joissa on tutkittu maaston korkoja, jotta rakennukset saataisiin istutettua maastoon mahdollisimman vähäeleisesti. Olemassa olevaa puustoa, erityisesti mäntyjä, pyrittiin säästämään pihaalueilla ja metsäpuiden taimia siirrettiin asukkaiden voimin yhteispihoille.

Pihat ovat yksinkertaisimmillaan syntyneet ikään kuin itsestään. Nurmipinta ja alueella luontaisesti kasvaneet puut luovat perusrungon, jota istutettu kasvillisuus täydentää. Pihoja ei alun perin erotettu puistoalueista rakentein tai pensasistutuksin. Metsäiset suojavyöhykkeet pääkatujen varsilla sekä kalliorinteet muodostivat luontaiset rajaukset pihapiireille. Näkymät korttelista toiseen olivat tavoiteltuja. Piha-alueiden vähittäinen vaihettuminen nurmipinnoista luonnonkasvillisuudeksi tai avokallioksi oli yhtenäinen teema.

Pihojen oleskelu- ja leikkipaikat ovat korttelien sisäpihoilla, autopaikat pääsääntöisesti pihojen reunoilla katujen varsilla pienemmiksi yksiköiksi jaettuina avokenttinä tai katettuina kansina. Leikkipaikat sijoiteltiin vapaasti maastoon nurmipinnoille puiden lomaan. Asfalttipintaiset käytävät, betonilaatoitetut polut, pylväsvalaisimet sekä sirot teräsrakenteiset kalusteet ja telineet noudattivat yhtenäistä linjaa koko alueella.

Puutarha-arkkitehdit toivat pihoille rohkeasti uusia lajeja, kuten jalostettuja havupuita ja värikkäitä koristepuita korostamaan vastakohtia ja luomaan kohokohtia pihamaisemaan. Silti pääsääntönä oli alkuperäisen kasvilajiston kunnioittaminen ja pihojen maastouttaminen olemassa olevaan maisemaan.

Asukkaiden panos asuinpihojen rakentamiseen ja ylläpitämiseen oli merkittävää. Hartiapankkikohteissa yhteispihat rakennettiin asukkaiden voimin. Myös kerrostalojen pihojen istutukset saivat lisäystä asukkaiden toimesta. 1960-luvun lopussa rakentuneet pihat edustivat arkkitehtuurin uusia ihanteita, joissa metsäinen piha ei enää riittänyt sellaisenaan, vaan joissa tarjottiin uudenlaisia tapoja viettää aikaa ulkona. Laajat betonikannet ja terassit edustivat kompaktikaupungin ihanteita urbaanista asumisesta ja tehokkaasta tavasta säästää luontoa.

Rakentumisensa jälkeen asuinkorttelien pihat ovat muuttuneet melko vähän. Merkittävimpiä pihojen luonteeseen vaikuttaneita tekijöitä ovat kasvillisuuden luontaiseen kasvuun ja ikääntymiseen liittyvät muutokset. Pihojen puusto on paikoin tiheää ja varjostaa oleskelualueita. Monilla piha-alueilla liian lähellä rakennuksia kasvavat puut varjostavat ja uhkaavat tulevaisuudessa kaatua huonokuntoisuuttaan. Lisäksi niistä kerääntyvä karike rasittaa rakennusten julkisivuja ja kattorakenteita. Osa alueille ominaisista pitkistä avarista näkymistä on umpeutumassa. Tarve lisätä autopaikkoja näkyy alkuperäisten autopaikkojen laajentumisena. Jätekatokset on lähes poikkeuksetta uusittu ajanmukaisia mitoituksia ja normeja vastaaviksi. Monissa kortteleissa on rakennusten perusparannusten yhteydessä tehty myös pihoilla parannustoimenpiteitä. Muutamille pihoille on laadittu kunnostussuunnitelmia maisema-arkkitehdin toimesta 1990-luvulla. Useissa kortteleissa piha-alueiden kunnostaminen on ajankohtaista aivan lähitulevaisuudessa.

Julkisten rakennusten ja liikerakennusten pihojen suunnittelu

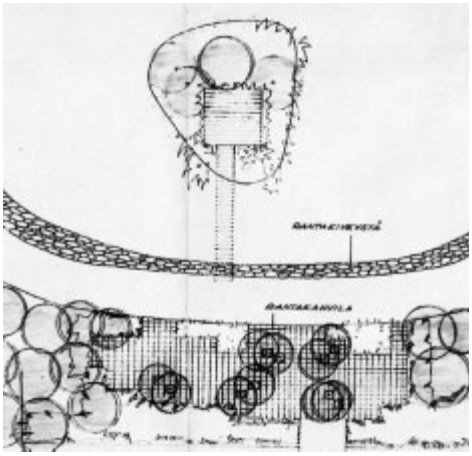
Vuosaaren kaupalliset palvelut sijoitettiin kahteen ostoskeskukseen ja pieniin liiketiloihin asuinkortteleiden keskelle. Vuosaaren pohjoisen ostoskeskuksen piirsi Lauri Silvennoinen osana As. Oy Kivisaarentien lamelli- ja tornitalojen kokonaissommitelmaa vuonna 1964. Kaksikerroksisen, puoliatriumperiaatteella tehdyn rakennuksen sisäpihalla sijoitettiin istutuksia, umpinaisille takapihoille puolestaan kuormauslaiturit ja parkkipaikat.[53] Ostoskeskus jäi pohjois-eteläsuuntaisen kävelyraitin itäpuolelle, Kangaslampi länsipuolelle. Keskuspuisto saartoi rakennusta etelä- ja itäreunalta, väliin jäi rakentamaton yleisten rakennusten tontti. Mustalahdentien päätteenä olevalla kääntöpaikalla toimi tori. Piha-alueista ei ole tiedossa erillistä suunnitelmaa. Kangaslammen alkuperäisen puistosuunnitelman mukaan ostoskeskuksen piha-alue alue liittyi puistoon rantakahvilan ja terassin välityksellä. Ostoskeskuksen pohjois- ja länsipäädyt toimivat pysäköintikenttinä, sisäpiha oleskelukeitaana. Mustalahdentien pohjoisreunan viherkaista havupuineen istutettiin 1970-luvun alussa.

Asuinkortteleihin kaavoitettiin alun perin neljä liikerakennusta. Kaksi niistä sijaitsi Merikorttitien ja Purjetien alueella,[54] yksi Pienivillasaarentiellä sekä Haapasaarentiellä. Niistä kolme toimi myymälänä ja Purjetiellä olevaan rakennus muutettiin myöhemmin päiväkodiksi.[55] Kaikki olivat samantyyppisiä yksikerroksia rakennuksia. Ne liittyivät suoraan katualueeseen ja lähiympäristö palveli lähinnä pysäköintiä. Erillisiä pihasuunnitelmia ei tehty.

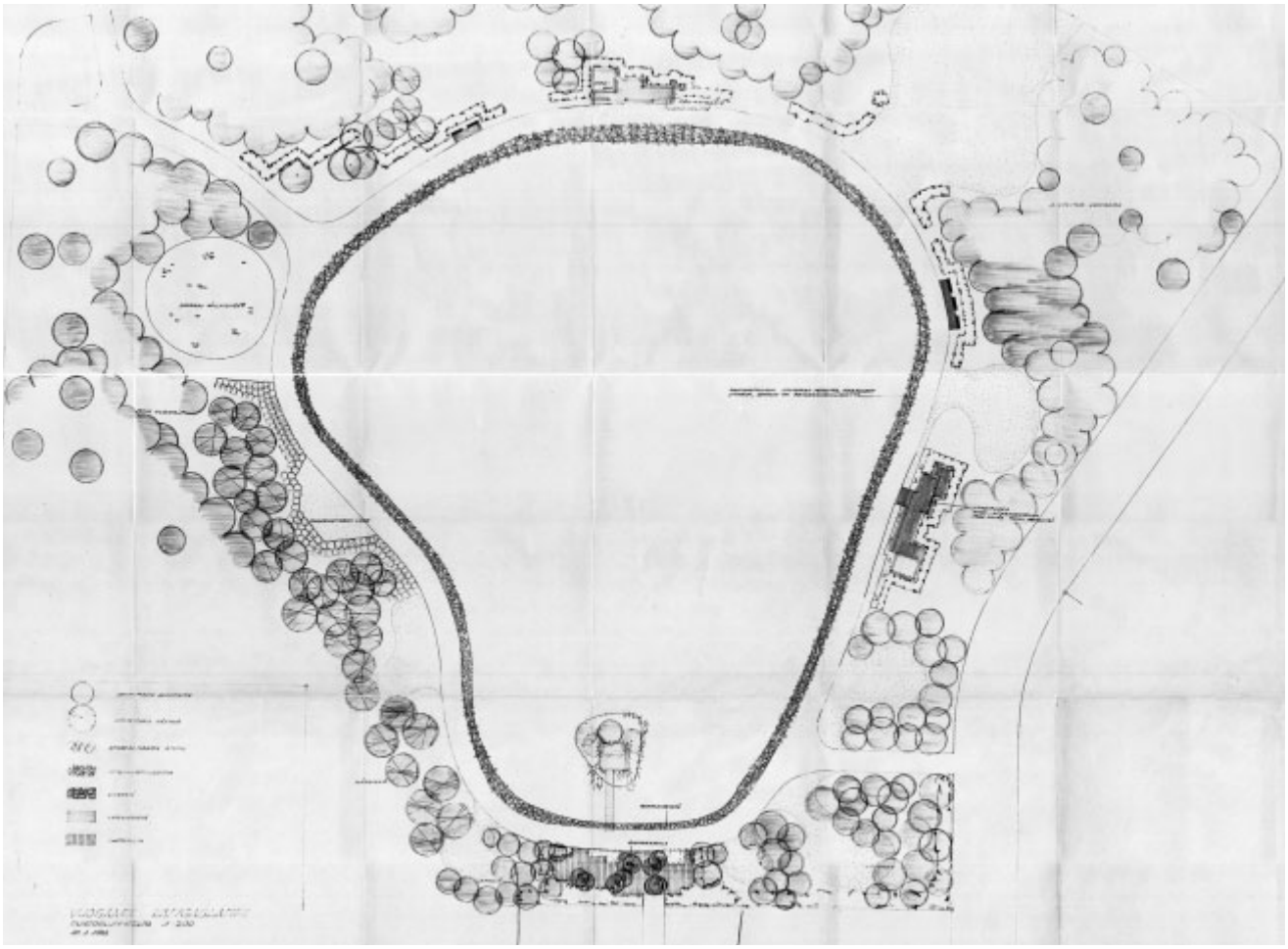
Koulut ja päiväkodit sijoitettiin saarekemaisesti keskuspuistoon avoimen tilan reunoille, reitin varrelle. Ensimmäinen koulu sijoitettiin Koukkusaarentielle keskuspuiston keskeisten jalankulkureittien solmukohtaan. Vuosaaren yhteiskoulusta, myöhemmin Vuosaaren ylä-asteen koulusta, tehtiin vuonna 1969 matala kampa-mallinen rakennus. 'Piikit' avautuivat keskuspuistoon ja urheilukentän suuntaan, suojaisat sisäpihat jäivät rakennussiipien väliin. Siivet yhdistävä katos pilareineen liitti sisäpihat mäntykankaan maisemaan. Yleinen piha-alue jakaantui kahteen osaan. Pääsisäänkäynnin puolella oli oleskelu- ja pysäköintialue. Laakson puolella pääraitin tasolle

Kangaslammen puisto

Kangaslammen puistosuunnitelmassa on muotoiltu selkeästi rajattu lampi, joka on pääosin metsäpuuston ympäröimä. Puuston on piirustuksessa mainittu olevan männikköä, koivikkoa ja lepikkoa. Puiston luoteisosassa on mäntyjen alle suunniteltu istutettavaksi alppiruusuja isona ryhmänä. Lounaiskulman kosteikko suopursuineen on merkitty säilytettäväksi. Puiston itäpääty liittyy rantakahvilan terassin välityksellä rakennettuun ostoskeskuksen ympäristöön. Lampea kiertää 4–5 metriä leveä kävelyreitti, jonka metsän puoleiseen reunaan on sijoitettu pieniä aukioita ja pysähdyspaikkoja. Sen varrelle on sijoitettu kaksi pientä leikkipaikkaa sekä penkkejä, joiden alle on esitetty katukiveystä. Kävelytien materiaali ei käy piirroksesta ilmi. Ympäröivässä metsässä on pieniä aukiomaisia tiloja. Lampi rantoineen muodostaa suuren avotilan puuston keskelle. Pensasaitoja on sijoitettu lammen pohjois- ja länsipuolelle, eteläreunalla on alppiruusuja. Lammen kapeassa itäpäässä sijaitsee pieni saari, jonne johtaa kapea laituri. Rantakahvila ulkoterasseineen sijaitsee saaren tuntumassa. Terassi on laatoitettu alue, joka jakautuu kasvillisuuden avulla pienempiin osiin ja sen keskelle on istutettu myös puita. Lammen ranta on rakennettu yhtenäiseksi noin kolmen metrin levyiseksi penkereeksi, joka on verhoiltu kasvillisuudella. Rantakahvilan kohdalle on esitetty penkereen materiaaliksi kiveystä. Leikki- ja oleskelupaikat on sijoitettu lammen pohjois- ja länsirannoille. Niiden takareunoja on piirretty reunustamaan polveilevasti sommitellut, ilmeisesti leikatut pensasaidat. Lisäksi leikkipaikkojen reunoilla näyttäisi olevan perennapenkkejä, mutta niitä ei ole mainittu merkintöjen selityksessä. Leikkipaikoilla on hirsistä ja pölleistä rakennettuja penkkejä, aitoja ja hiekkalaatikot. Myös leikkipaikkojen pintamateriaaliksi on esitetty katukiveystä.

Kangaslammen alkuperäissuunnitelma 10.1.1966, signeeraamaton, kuvasuurennos itäpään rantakahvilasta. (HKA)

Lännestä otetussa viistoilmakuvassa 1960-luvun lopulta on Kangaslammen puisto Keski-Vuosaaren rakentumisen aikoihin, ennen vuoden 1966 puistosuunnitelman mahdollista toteutumista. Lammen kunnostustyöt aloitettiin 1960-luvulla ruoppaamisella ja puuston harventamisella. Lampea kiertää reitti ja sen varrella on penkkejä. Nurmialue kehystää koko lampea. (HKA)

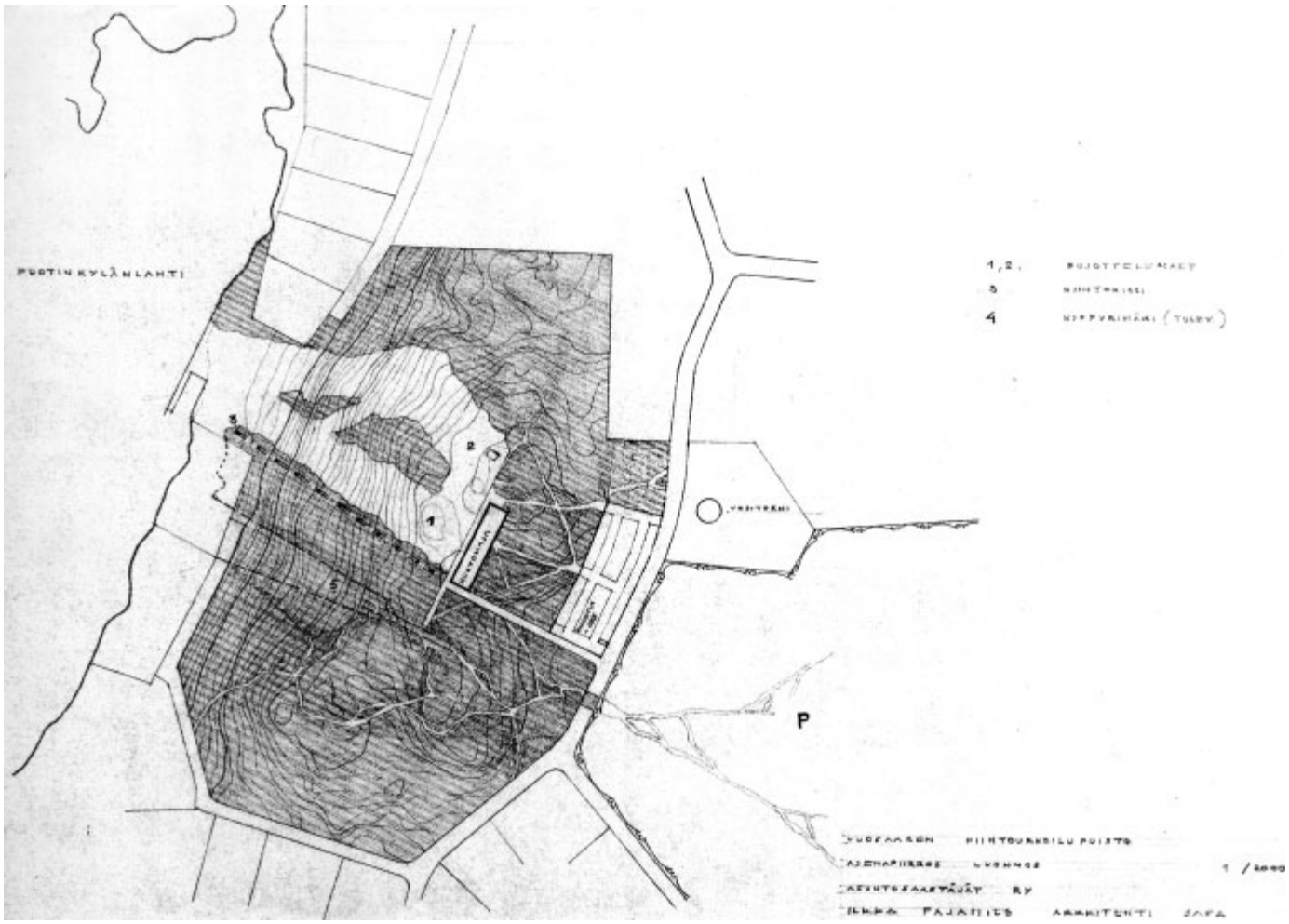
jäi alapiha. Metsä muodosti pihapiiriä rajaavan kasvillisuuden muualla paitsi länsipuolen asuinkorttelin rajalla, jossa kasvoi lehtipuita. Yläasteen päärakennuksen viereen lisättiin vuonna 1969 neljäs siipi ja korkea erillinen lisärakennus.

Vuosaaren ala-aste valmistui vuonna 1972 Punakiventielle. Piha-alue liittyi katualueeseen puurivin välityksellä. Vastapäisen maiseman muodostivat Viljo Revellin suunnittelemien pistetalojen betonikansi ja pysäköintialue. Varsinainen piha-alue oli kadun suuntaan avautuva avoin kenttä. Koulua palveleva pallokenttä oli koulun takana keskuspuiston puolella.

Kolmas Keski-Vuosaaren alueella sijaitseva koulu oli Heteniityn ala-aste, joka oli toiminnassa jo 1950-luvulla. Ennen Vuosaaren Helsinkiin liittämistä ja vielä 1970-luvun alussa päiväkodit ja lastentarhat toimivat yksityisinä tai seurakunnan ylläpitäminä. Vuonna 1971 rakennettiin keskuspuiston metsäiseen pohjoispäähän päiväkoti Meritähti Isovillasaarentien päätteeksi.[56] Päiväkoti Koralli sijoitettiin keskuspuiston keskiosaan Punakiventielle avoimen peltoaukean laidalle vuonna 1978.[57] Päiväkoti Päiväpursi toimi korttelimyymäläksi tehdyissä tiloissa Purjetiellä vuodesta 1974 lähtien.[58] Keski-Vuosaaren koulujen ja päiväkotien pihoista ei ole löytynyt pihasuunnitelmia.

Merikorttitien asuinkortteleiden keskelle, kallioiselle lakialueelle varattiin tontti kirkolle. Tilapäiseksi rakennetun elementtikirkon suunnittelivat arkkitehdit Ola Laiho ja Bengt-Vilhelm Levón vuonna 1968. Kirkko hallitsi avokalliotasannetta. Luontainen metsäkasvillisuus yhdisti kirkon tontin asuinpihoihin.

Lämpökeskuksen Ulappasaarentielle suunnittelivat ARAS-arkkitehdit Touko Neronen ja Antti Miettinen vuonna 1965. Lämpökeskuksen tontti liittyi Nerosen suunnittelemien terassitalojen tonttiin pysäköintikäytössä olleen betonikannen välityksellä. Lämpökeskus sijoittui keskeiselle paikalle keskuspuiston laidalle Vuosaaren leikkipuiston kupeeseen. Kansirakenne liittyi kahdelta sivulta katuun, kaksi muuta reunaa olivat betonimuuria. Vanha mäntyryhmä jäi kannen ainoaksi kasvillisuudeksi. Purjetiel-

Vesitornin läheisyyteen oli vuonna 1967 Vuosaari-Säätiön suunnitelmissa talviurheilukeskus, johon olisi haluttu kelkkailu- ja pujottelumäet, hiihtohissi, hyppyrimäki sekä rakennuksia, mm. näköalaravintola. Suunnitelman oli laatinut arkkitehti Ilkka Pajamies. Kaupunkisuunnittelulautakunnan mukaan suunnitelma oli paikan ahtauden vuoksi liian suurisuuntainen, eikä sitä toteutettu. Suunnitelman toteuttamista kritisoitiin mm. sillä, että rakentaminen olisi aiheuttanut maisemaan suuria vaurioita ja lohkaissut suuren osan ulkoilualueesta rajallisen yleisöjoukon käyttöön. (HKA)

le tuli toinen lämpökeskus, mutta huomattavasti vaatimattomampana rakennuksena.[59]

Vesitornin[60] ympäristöksi valittiin avokallion laki, Keski-Vuosaaren rakennetun alueen korkein kohta. Viereinen Vanttikallio nousi vielä tätäkin ylemmäs, mutta vuonna 1964 rakennettu betoniveistos hallitsi horisonttia Vuosaaren ulkopuolellakin. Joitakin vuosia myöhemmin tulleet pistetalot kiersivät kehänä tornin ympärillä. Merikorttikujan pääte toimi kääntöpaikkana.

Mustalahdentien ja Kallvikintien risteykseen suunniteltiin huoltoasema vuonna 1965.[61] As Oy Neitsytsaarentien ja huoltoaseman välissä oli avokallio, joka rajasi luontevasti molempia tontteja. Piha-alue oli avoin katujen suuntaan.

Julkisten rakennusten ja liikerakennusten pihojen säilyneisyys

Pohjoisen ostoskeskuksen piha-alueet ovat muuttuneet lähinnä Ilveskorvenpuiston rakentamisen myötä. Tiheäkasvuiset terijoensalavat peittävät näkyvyyden ostoskeskuksesta Kangaslammen suuntaan. Ympäristöä ovat muuttaneet myös puiset ravintoloiden terassirakenteet, jotka katkaisevat pohjois-eteläsuuntaisen kevyen liikenteen raitin näkymäyhteyden. Eteläinen ostoskeskus purettiin vuonna 2003 ja tilalle on rakennettu asuinkerrostaloja. Liikerakennuksista kaksi toimii ravintolana. Merikorttien alueen liikerakennukset on päätetty purkaa ja tilalle suunnitellaan asuinkerrostaloja. Shellin konttori muutettiin asuinrakennukseksi vuonna 1995 ja matalassa liikerakennuksessa toimii päiväkoti. Piha-alueita on kunnostettu uusia tarpeita vastaaviksi.

Koulujen tontit ovat muuttuneet vähän alkuperäisestä asustaan. Vuosaaren yläasteen sisäpihat ovat nykytilassaan pelkistettyjä; muutamia yksittäispuita ja pensaita ja nurmipinta. Tontin pohjoisreunaan on rakennettu koripallokenttä. Laakson puolella piha-alue liittyy hoitamattomana keskuspuiston pääraittiin. Näkymät laaksopuistoon ovat

A
B
C
D
E
F
1
2
3
4
5
6
7
7
0
100
500 m

umpeenkasvaneet. Päiväkoti Purjetiellä on lopettanut toimintansa. Keskuspuiston päiväkotien ympäristössä on tapahtunut muutoksia lähinnä kasvillisuuden kasvun myötä.

Uusi kirkko on rakennettu 1980-luvulla keskuspuiston länsilaidalle leikkipuiston viereen. Vesitorni on purettu syyskuussa 2005 ja vanha kirkko on huonokuntoisuutensa takia ja käyttöä vailla olevana päätetty purkaa. Tilalle suunnitellaan kerrostaloja. Muutokset rakennuskannassa vaikuttavat merkittävästi myös piha-alueiden tulevaisuuteen.

2.6 Keski-Vuosaaren aikalaisia ja mahdollisia esikuvia

2.6.1 Kaavoitus

Keski-Vuosaari on tyylipuhdas esimerkki 1960-lukulaisen metsäkaupungin lähiöperiaatteen mukaisesta toteutuksesta. Alue sijoittui alun perin metsäisen alueen keskelle. Se koostuu asumasoluista, yhtenäisistä toisistaan erottuvista kokonaisuuksista, joilla on omat lähipalvelut. Metsäkaupungin ideologiaan kuuluvat myös laajat ja väljät viheralueet. Saaremaisuus kaavoituksessa kuuluu 1950- ja 60-luvun vaihteen ajatusmaailmaan, samoin kuin rakennustyyppien moninaisuus ja kokeellisuus suunnittelussa. Tärkeitä aikaan kuuluvia, Keski-Vuosaaressa esiintyviä teemoja ovat myös suurveistosmuodot ja le corbusiermäiset[62] aiheet: pilareille nostettu pohjakerros, joka tarjoaa näkymiä rakennuksen ali, pitkät, hieman kaartuvat tai taittuvat lamellirakennukset ja korkeat tornit keskellä vihreää luontoa. Omaperäinen teema Vuosaaressa on pitkien lamellitalojen rajaamat pihatilasarjat. Aihe toistuu voimakkaimpa-

Keski-Vuosaaren puistojen ja piha-alueiden suunnittelu 1960-luvulla

Tarkastellut suunnitelmat

Puistosuunnitelmat

A Kangaslammen puiston yleissuunnitelma, 1966, tod. näk puutarha-arkkitehti Maj-Lis Rosenbröjer
B Mustalahdentien viherkaista, 1969, HKR / VIO/ puutarhasuunnittelija Harald Carstens
C Pölkkyleikkikenttä, 1967, HKR / VIO / puutarhasuunnittelija Harald Carstens
D Urheilukenttä, 1965, luonnos, ARAS / arkkitehti Ilkka Pajamies (Urheilukeskuksen suunnittelija tod. näk. arkkitehti Einari Teräsvirta)

Pihasuunnitelmat

1 As Oy Säästöpoiju, 1968, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen
2 As Oy Säästökeula, 1969, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen

Tieto suunnitelmasta, ei suunnitelmakuvaa

Pihasuunnitelmat

3 As Oy Säästömasto, 1966, kansipihojen altaiden suunnittelu puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen
4 As Oy Säästöpari, 1968, ylipuutarhuri Carl-Johan Gottberg
5 As Oy Säästörasti, 1972, puutarhateknikko A. Lehtivuori
6 As Oy Pienivillasaarentie, 1963, mahdollisesti puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen
7 As Oy Säästöluoto, 1965, mahdollisesti puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen

Suunnitelmakuvat, ei toteutuneet

E Vuosaaren hiihtourheilupuisto, ARAS / arkkitehti Ilkka Pajamies

Keski-Vuosaaren puistojen ja piha-alueiden suunnittelu 1960-luvulla.

na Niilo Kokon, Pentti Syväojan ja Klaus Grothin suunnittelemissa kortteleissa alueen itä- ja pohjoisosassa. Se on havaittavissa myös Ilmo Valjakan suunnittelemassa As Oy Säästöpurjeessa, Lauri Silvennoisen As Oy Kivisaarentiessä ja Veijo Kahran As Oy Säästökannaksessa.

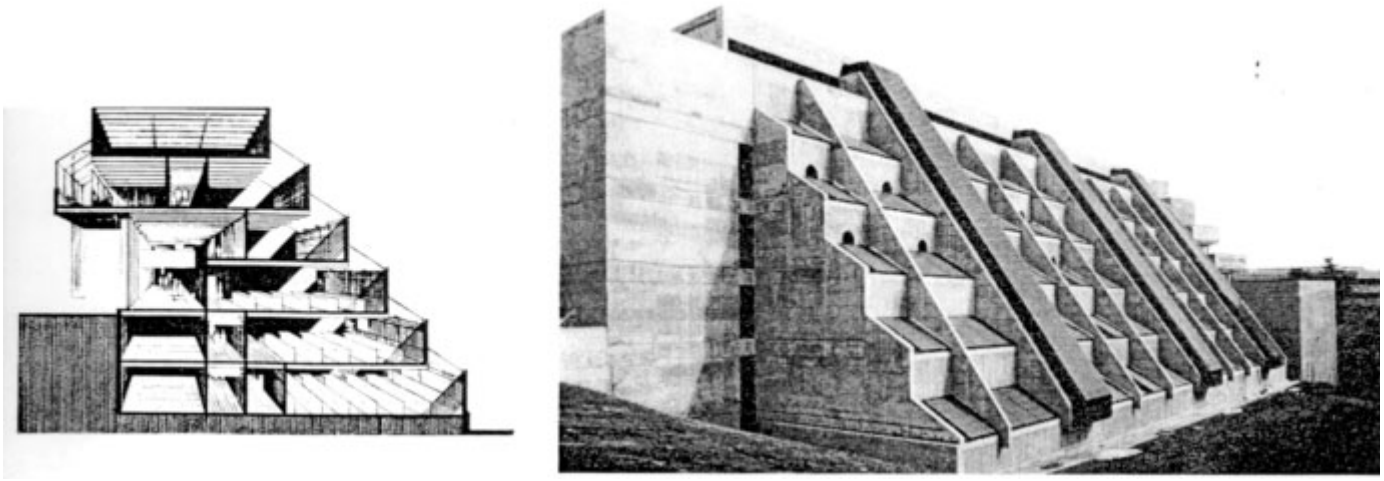
Vuosaaren kaavoittaja Olof Stenius oli työskennellyt Alvar Aallon toimistossa ajankohtana, jolloin toimistossa suunniteltiin mm. Kotkan Sunilan tehtaan asuinaluetta. Sunila (1936–39) lukeutuu Suomen ensimmäisiin vapaasti luontoon rakennettuihin asuinalueisiin. Se on suomalainen, luontoon sijoitettu sovellus saksalaisesta Siedlung-asuinaluetyypistä;[63] funktionalistiset rakennukset on Sunilassa sijoitettu metsäiseen rinteeseen. Niiden välissä on Vuosaaren pihatiloja muistuttavaa soljuvaa, vapaata pihatilaa. Myös Sunilassa käytettiin useita talotyyppejä.

Hieman Keski-Vuosaarta varhaisemmat helsinkiläislähiöt, 1950-luvun alun Roihuvuori ja vuonna 1954 kaavoitettu Pohjois-Herttoniemi muodostuvat myös saarekemaisista kokonaisuuksista. Kaupunginosat ovat tosin Vuosaarta yhtenäisempiä saarekkeiden sijoittuessa eräänlaisen pääraitin varrelle. Roihuvuoren ja Vuosaaren arkkitehtuuria yhdistää myös pitkiin linjoihin sijoitetut lamellitalot.

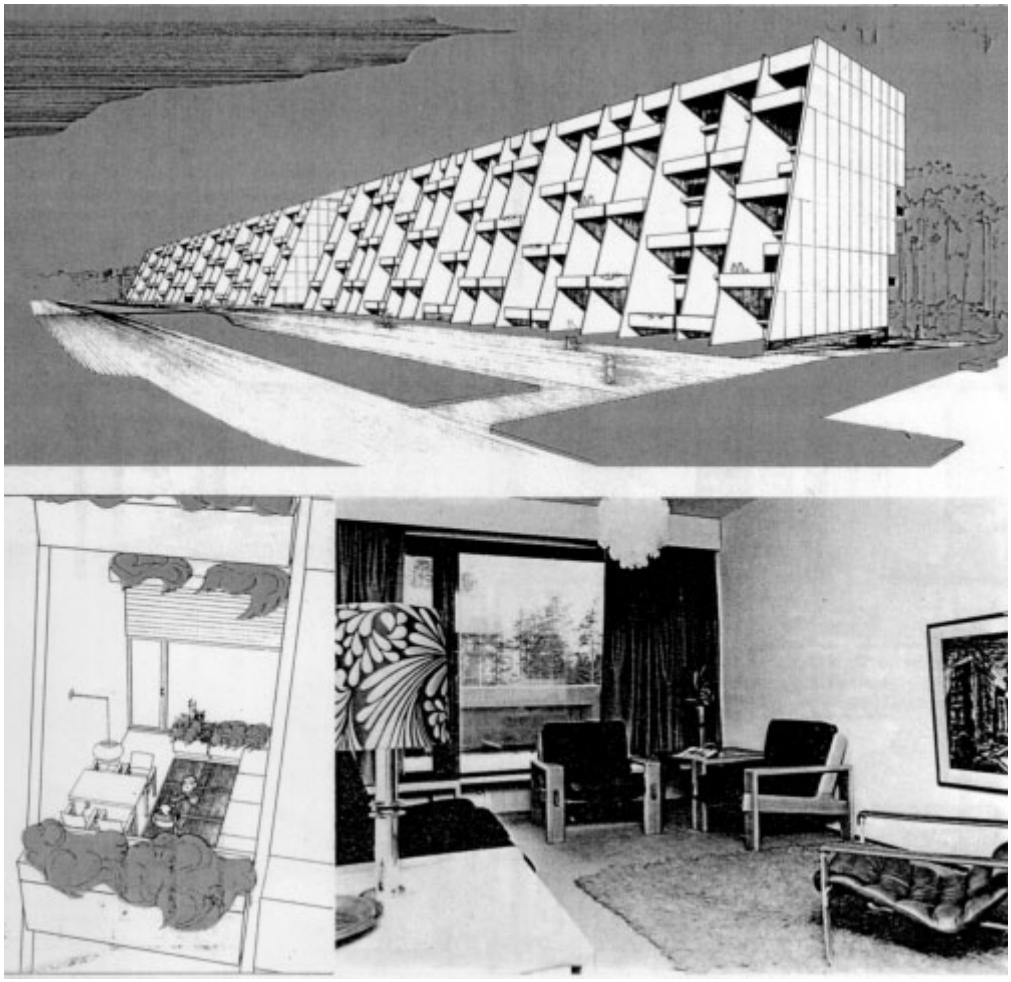
Puutarha- ja metsäkaupungin tärkein esikuva Suomessa oli edellisellä vuosikymmenellä toteutettu, Otto-I. Meurmanin kaavoittama Espoon Tapiola, jonka suunnittelusta on kirjoitettu paljon.[64] Stenius tavoitteli Vuosaaren kaavoituksessa puutarhakaupunkimaisuutta. Sekä Keski-Vuosaaressa että Tapiolassa on runsas jalankulkureittien verkosto. Yhteistä on myös rakennusryhmien saarekemaisuus ja useiden arkkitehtien suunnittelemat kokeelliset rakennustyypit. Erityisesti rivitaloalueet tekevät Keski-Vuosaaresta puutarhamaisen. Aluetta kutsuttiinkin aikoinaan köyhän miehen Tapiolaksi.

Pihlajamäki on metsäkaupunkina Tapiolan seuraaja.[65] Toisaalta kansainvälisiä esikuviakin oli, mm. Brasilian uuden pääkaupungin muodonanto ja rakennusten veistoksellinen arkkitehtuuri vaikuttivat 1960-luvun Suomessa myös Pihlajamäen ideointiin ja Keski-Vuosaareenkin. Keski-Vuosaari on arkkitehtuurikirjallisuudessa jäänyt aikalaisensa, arkkitehti Olli Kivisen suunnitteleman Helsingin Pihlajamäen (kaavoitus aloitettu vuonna 1959, rakennettu vuosina 1961–65) varjoon. Alueilla on monia yhtäläisyyksiä, mutta ratkaisevasti Keski-Vuosaari eroaa Pihlajamäestä monimuotoisuudellaan. Keski-Vuosaaressa esiintyvät suurmuodot ovat Pihlajamäessä korostuneempia ja pelkistetympiä, rakennustyyppien määrä on vähäisempi ja niiden keskinäinen vastakohtaisuus suurempi. Esko Korhosen ja Sulo Savolaisen suunnittelema Pihlajamäen koillisosa muistuttaa Keski-Vuosaarta. Pihlajamäen koillisosassa on samantyyppisiä laajoja mutta tunnelmaltaan intiimejä, ilmeeltään graafisen arkkitehtuurin kehystämiä metsäisiä pihoja kuin Keski-Vuosaaressa. Keski-Vuosaaresta löytyy toki yhtymäkohtia Pihlajamäen lounaisosaankin. Silvennoisen suunnittelemassa As Oy Kivisaarentiessä rinnastuvat veistokselliset pistetalot ja nauhaikkunaiset lamellit. Tosin rakennusten sijoittuminen maastoon ja maisemaan poikkeaa Pihlajamäestä. Myös Viljo Revellin ja Heikki Castrenin suunnittelema As Oy Säästömasto muodostaa Pihlajamäen lounaisosaa muistuttavan siluetin Keski-Vuosaaren kaukomaisemassa.

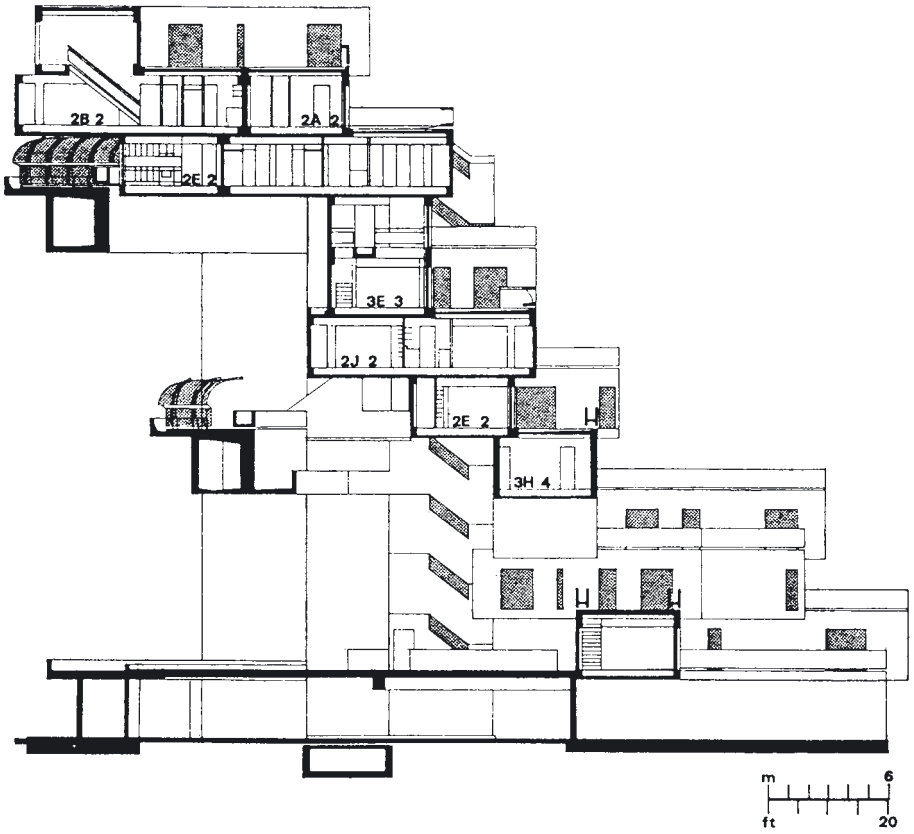
Myös Osmo Lapon toimistossa kaavoitetussa Espoon Niittykummussa on erityyppisten rakennusten ryhmiä eri arkkitehtien suunnittelemina. Alue kaavoitettiin vuonna 1960, ja se rakentui

Asuntosäästäjien johto ja ARAS:n suunnittelijat tutustuivat ulkomaisiin terassitalokohteisiin ainakin tanskalaisesta Arkitektur-lehdestä. Tämä ilmenee lehden arkistokappaleen kannen luku- ja kiertolistasta (Arkitektur 4/67, Asuntosäästäjät ry:n arkisto/HKA). Lehdessä esiteltiin vuonna 1967 kaksi Kanadassa toteutettua terassitaloratkaisua (yllä). Oikealla ylhäällä As. Oy Säästöniemen Touko Nerosen suunnitteleman terassitalon asuntomarkkinointikuvia. (Asuntosäästäjät ry, Vuosaaren asuntoalueen esite, HKA)

Plan og snit, 1:600 ■ *Plan and sections, 1:600*

Keski-Vuosaaren puretulle vesitornille (1964–2005) sekä olemassa olevalle lämpökeskukselle (1973) löytyy rinnastukset Göteborgista, Ruotsista. Vuosaaren purettua vesitornia muistuttava torni ja vastaavan tyyppinen lämpökeskus (arkkitehti Nils Einar Eriksson, rakennusvuosi n. 1969) Biskopsgårdenin lähiössä. (Vuosaarikuvat TR, Göteborg; Upptäck angered! 2005 Göteborgs stadsmuseum)

vuosina 1962–63. Jos ei suoranaisena esikuvana, Niittykumpu lienee toiminut ainakin edeltäjänä muutaman rakennustyyppierikoisuuden suhteen: pilareille nostetun lamellin ja atriumpihaa kiertävän kerrostalon, ns. pihatalon.

Keski-Vuosaaressa, kuten monessa sen suomalaisessa edeltäjässä ja aikalaislähiössä, kaavallinen suunnittelu oli kokonaisvaltaista ja kunnianhimoista. Myöhemmissä lähiöissä asumisen suhdetta luontoon ei ole tarkasteltu samalla huolellisuudella, ja toteutuksen rationalisointi on supistanut talotyyppien valikoimaa ja yksipuolistanut arkkitehtuuria. Myös Keski-Vuosaaren suhteellisen matala rakennustehokkuus poikkeaa sitä seuranneista lähiöistä. Taloudelliseen tehokkuuteen tähtäävien syiden lisäksi kaavoituksen muutokseen vaikutti ns. kompaktikaupungin tulo suunnitteluihanteeksi. 1960-luvun lopulla alkoi väljästi rakennettujen lähiöiden kritiikki. Metsäkaupunki-termi muuttui sävyltään negatiiviseksi, eikä Vuosaaren tapaista väljää puistomaisuutta tavoiteltu.

2.6.2 Maisemasuunnittelu

Keskeisimmät toisen maailmansodan jälkeisen Suomen maisemasuunnitteluun sekä puisto- ja puutarhakulttuuriin vaikuttaneet esikuvat ja aikalaiset olivat Ruotsissa, Saksassa ja Tanskassa, jossa myös useat suomalaiset maisemasuunnittelun ammattilaiset saivat tuona aikana koulutuksensa.

Ennen 1950-lukua puutarha-arkkitehdit olivat työskennelleet vain vähän kaupunkisuunnittelun parissa. 1960-luvulle asti puistojen ja puutarhojen tyyleihin liittynyttä keskustelua on luonnehdittu esimerkiksi Ruotsissa luonteeltaan sisäänpäin kääntyneeksi. Maisemasuunnittelulla oli vain vähän yhteyksiä arkkitehtuuriin tai yhteiskunnalliseen keskusteluun.[66] Aihetta on Suomessa selvitetty vasta vähän.[67]

Käytännöllisyyden painottuminen heijastui rakentamisessa 1950-luvulla toiminnallisuuden korostumisena. Myös taloudelliset syyt ja rakennuskustannusten minimointi vaikuttivat erityisesti asuinalueiden ympäristöihin.[68] Puutarha- tai maisema-arkkitehdin ammattitaitoa ei vielä hyödynnetty.

Myös puutarhakulttuurissa tapahtui muutos elintason nousun, elämäntavan modernisoitumisen ja rakentamistapojen muutoksen myötä 1950–60-lukujen vaihteessa. Viheralueiden määrä kasvoi ja tarve niiden suunnitteluun lisääntyi.

1950-luvulla maisemasuunnittelijoiden osallistuminen kaupunkisuunnitteluun ja muukin yhteistyö arkkitehtien kanssa lisääntyi vähitellen.[69] Esimerkiksi puutarha-arkkitehti Katri Luostarisen suunnittelutehtävien luettelossa on neljä kaavoitukseen liittyvää viheralueiden kokonaissuunnitelmaa vuosilta 1949–1971.[70] Myös Nils Orénnon, Asuntosäätiön Tapiolan ensimmäisen rakennusvaiheen maisema- ja puutarhasuunnitelmien laadintaa vuosina 1953–1955 voidaan pitää uraauurtavana työnä. Koko ammattialan tehtäväkenttä muuttui vähitellen alkaen painotusten muutoksista. Vuoden 1959 uuden rakennuslain säätämisen jälkeen myös suhtautuminen ammattikunnan tehtäviin ja työhön muuttui, julkisen sektorin merkitys viheralueiden suunnitteluttajana lisääntyi.[71]

Luonnonmukaisuus ja puutarhakaupungit[72] olivat vahva suuntaus koko 1900-luvun alkupuolen eurooppalaisessa puutarhakeskustelussa. Esimerkiksi Ruotsissa monet 1930–1950-lukujen puutarhat sopeutuivat ympäröivään maisemaan ja hyödynsivät paikallista kasvilajistoa.[73] Luonnonmukaisuutta ja maisemaa korosti myös 1950–1960-lukujen yksi tärkeimpiä alan vaikuttajia Suomessa, Katri Luostarinen. Luostarisen mahdollinen osallistuminen Keski-Vuosaaren yleisten alueiden suunnitteluun[74] antaa erityisen syyn tarkastella hänen ajatuksiaan maisemasuunnittelusta. Pääteoksensa "Puutarha ja maisema"[75] esipuheessa Luostarinen toteaa: "Ympäristömaisemat tulevat meillä puutarhan rinnalla yhä tärkeämmiksi. Useimmiten saa luonto korvata hoidetun puiston. Kau-

punkiyhdyskuntakin voi järjestää puistokysymyksensä pääasiallisesti maisemanhuollon varaan, jos siihen vain kiinnitetään ajoissa huomiota". Teoksen luvussa "Vihreä kaupunki" hän linjaa asemakaavoituksen vihersuunnittelun lähtökohdaksi ja sen ensimmäiseksi syntyvaiheeksi. Viheralueiden tärkein tehtävä on kaupungin eri osien erottaminen toisistaan. Asemakaavan laadinnan yhteydessä voidaan säilyttää luonnon oleellisimmat piirteet; jokiuomat, järvenrannat, rehevimmät lehdot, harjujen jyrkimmät rinteet ja kalliot sisällyttämällä ne viheralueisiin.[76] Myös asuinpihojen suunnitteluperiaatteet liittyivät erottamattomasti metsälähiöiden ideologiaan, jossa pihaalueita ei eroteta omiksi yksiköikseen.

Tapiolan ohella Keski-Vuosaaren rakentumisajan aikalaisista voi mainita Espoon Lähderannan maisemasuunnittelun (kaava 1950-luvulla, rakentui 1960-luvun alussa), jonne maisema-arkkitehti Måns Ginman suunnitteli mm. rakennusten sovittamista maastoon ja teki koko Lähderannan alueelle kasvillisuutta ja erityisesti tilarakennetta koskevan yleissuunnitelman. Myös Jyväskylän Viitaniemen asuinalue valmistui 1960-luvun alussa puutarhakaupunkiaatteen hengessä (kaava vuodelta 1959). Maisema oli keskeisenä lähtökohtana asuinalueen suunnittelulle.[77]

Ruotsissa on tehty 1990-luvulla tutkimus 1930–50-lukujen asuinalueiden pihoista eri kaupungeissa.[78] Aikakaudelle tyypilliset, hyvin säilyneet ja onnistuneina pidetyt pihat olivat periaatteiltaan paljon Keski-Vuosaaren pihojen kaltaisia; luonnonläheisiä ja pelkistettyjä. Selkeiden, väljien pihojen peruspintana toimivat yhtenäiset nurmialueet. Kasvillisuuden ja pintamateriaalien käyttö sekä varusteiden sijoittelun periaatteet olivat samankaltaisia.

3. Ominaispiirteet ja arvot

Keski-Vuosaaren 1960-luvun kerros- ja rivitaloalue on merkittävä arkkitehtoninen ja maisemallinen kokonaisuus. Rakennetun ympäristön ominaispiirteitä ovat väljät, kokonaisuuksina suunnitellut ja säilyneet suurkorttelisaarekkeet ja niiden väleissä sijaitsevat viher- ja piha-alueet. Luonnonmukainen ympäristö ja suuret pihat ovat eräs alueen tärkeimmistä arvoista. Alueen arkkitehtuuri on aikakaudelle tyypillistä ja vivahteikasta.

Alueen kaavallinen suunnittelu oli kokonaisvaltaista ja kunnianhimoista. Alkuperäisen kaavoituksen tunnuspiirteitä ovat ulkosyöttöinen liikenne, rakennusryhmien saarekemaisuus, palveluiden sijoittaminen ostoskeskuksiin ja erillisiin liikerakennuksiin, metsävaltainen keskuspuisto ja runsas jalankulkuverkosto. Omaperäisyyttä alueelle tuovat rakentamisajankohdalle tyypillistä kokeellisuutta edustavat vaihtelevat talotyypit ja lamellitalojen rajaamat pihatilat pitkine näkymineen.

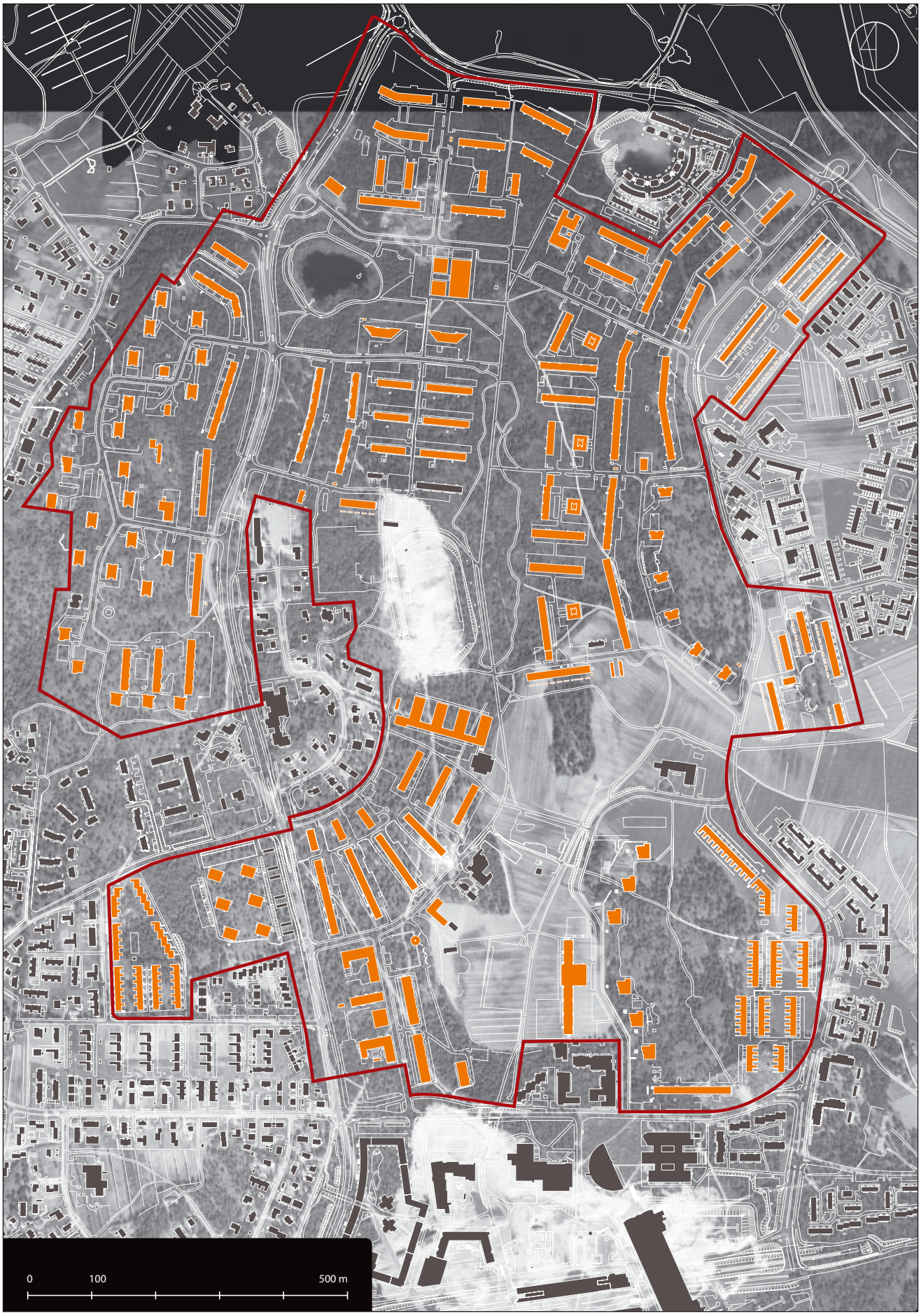
Rakennusten ja maisematilojen välinen tasapainoinen suhde on Keski-Vuosaaren rakennetussa ympäristössä tärkeä arvo. Saarekemaisiksi kokonaisuuksiksi järjestäytyneet suurkorttelit asettuvat maisemaan sitä kunnioittaen. Erilaisia rakennustyyppejä edustavat rakennukset sijoittuvat vaihtelevaan maastoon ottaen huomioon maiseman rakenteen. Kerros- ja rivitaloryhmät sijoittuvat harjulle, selänteelle ja kalliokumpareiden rinteisiin. Korkeimmat kalliolakiset huiput ja alavimmat maastonkohdat on jätetty rakentamatta. Rakennustyyppien valinnalla on korostettu maastonmuotojen luonnetta. Kasvillisuudella on oleellinen asema suurkortteleissa ja niiden ympäristössä. Se jäsentää korttelipihojen tiloja ja muodostaa rakennuksille taustan.

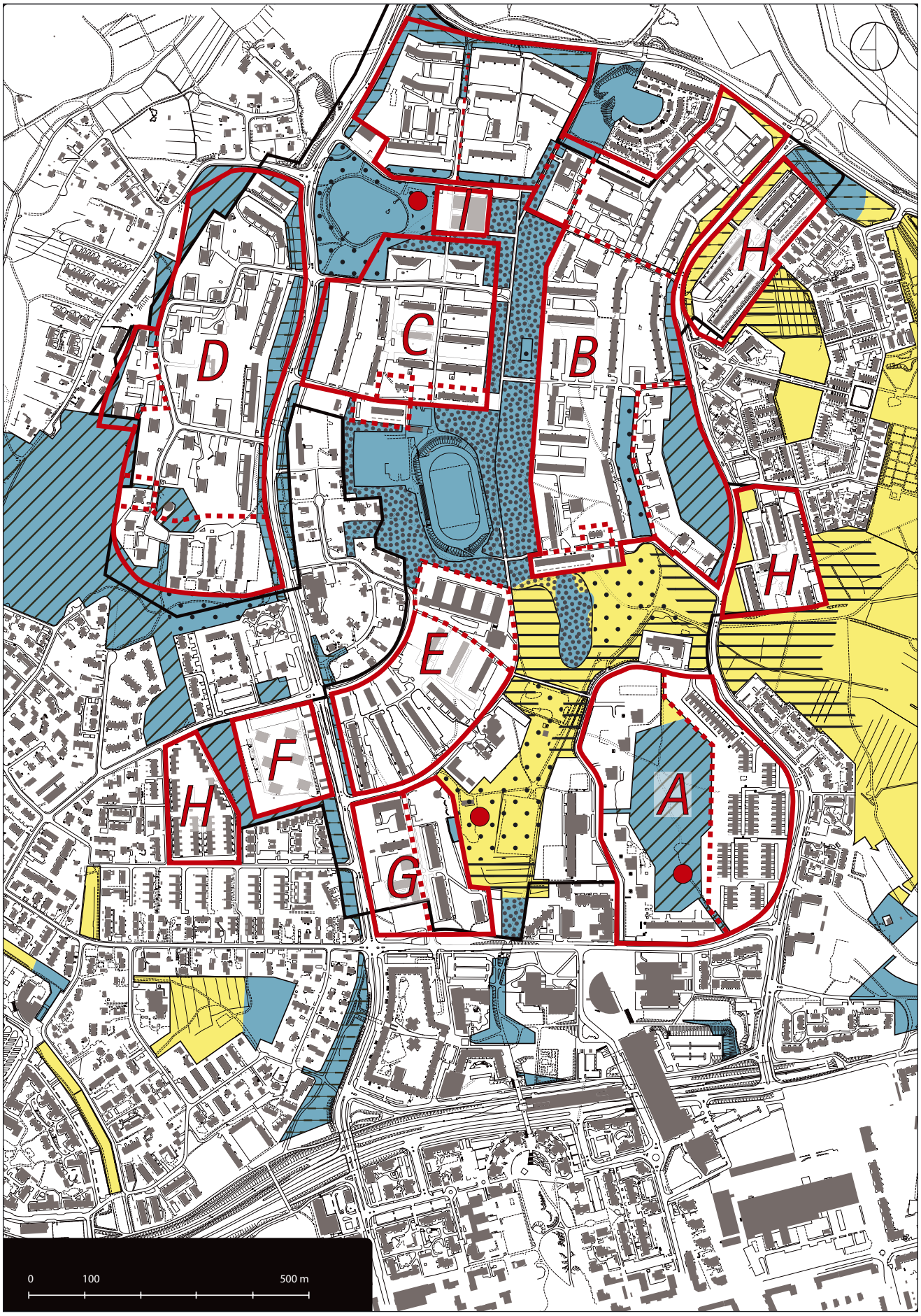
Keskuspuisto ja laaksopuistot muodostavat yhdessä alueen vihreän ytimen, toiminnallisen ja visuaalisen selkärangan. Kallvikintien ja Porslahdentien varren puistokaistat muodostavat arvokkaan kokonaisuuden arkkitehtuurin kanssa. Kadunvarsien luontainen metsäkasvillisuus ja näkymät puuston lomitse asuinkortteleihin ovat alueelle ominainen piirre. Laki- ja rinnemetsät ovat keskeinen osa rakentamista jäsentäviä viheralueita. Niillä on erityinen arvo maisemametsinä, jotka toimivat kaupunkikuvassa rakentamisen selustana. Suurkorttelien pihat ovat yksinkertaisimmillaan syntyneet ikään kuin itsestään. Nurmipinta ja alueella luontaisesti kasvaneet puut luovat perusrungon, jota istutettu kasvillisuus täydentää. Pihoja ei alun perin ole erotettu puistoalueista rakentein tai pensasistutuksin. Metsäiset suojavyöhykkeet pääkatujen varsilla ja kalliorinteet muodostavat luontaiset rajaukset

Kantakartta on sijoitettu vuoden 1956 ortoilmakuvan päälle, 1960-luvun rakennukset oranssilla värillä. Keski-Vuosaaren asuinalue on rakentunut 1960-luvulla metsäiseen peltojen jäsentämään vanhaan kulttuurimaisemaan.

Keski-Vuosaaren maiseman ominaispiirteitä ja arvoja

- Alue on arvokas arkkitehtoninen ja maisemallinen kokonaisuus, joka on säilynyt varsin hyvin.
- Alueella ovat edelleen nähtävissä 1960-luvulla kaavoituksessa ja suunnittelussa määritellyt periaatteet ja tavoitteet.
- Rakennetun ympäristön ominaispiirteitä:
  - Keskuspuisto muodostaa alueelle selkärangan.
  - Väljät, kokonaisuuksina suunnitellut ja säilyneet suurkorttelisaarekkeet.
  - Suurkorttelien väleissä sijaitsevat viher- ja piha-alueet sekä jalankulkuverkosta ja kortteleiden läpi kulkevat raitit.
  - Arkkitehtuuri aikakaudelle tyypillistä ja alueella on useita erilaisia rakennustyyppejä.
  - Rakennusten ja maisematilojen välillä on tasapainoinen suhde.
  - Rakennustyyppien valinnalla on korostettu maastonmuotojen luonnetta.
  - Vanhoja tielinjoja myötäilevä ulkosyöttöinen liikenne ja kadunvarsimetsät.
- Luonnonmukainen ympäristö ja suuret pihat ovat eräs alueen tärkeimmistä arvoista:
  - Kasvillisuudella on tärkeä asema suurkortteleissa ja niiden ympäristössä ja rakentamisen selustana.
  - Metsät muodostavat keskuspuiston ytimen.
  - Keskuspuisto yhdessä tonttien laajojen, aitaamattomien piha-alueiden kanssa antaa alueelle. metsäkaupunginosan luonteen.
  - Asuinaluetta kiertävien kokoojakatujen reunametsillä on tärkeä merkitys alueen kaupunkikuvalle.
  - Laaksopuistot ovat alueen kokonaismaiseman kannalta arvokas maisematilan vihreä ydin.
  - Avoimen maisematilan mahdollistamat pitkät näkymät laaksopuistojen yli ovat tärkeä Keski-Vuosaaren maiseman arvo.
  - Viher- ja piha-alueiden varustus on metsäkaupungille luonteenomaisesti melko vaatimatonta, käytetyt materiaalit luonnonläheisiä.
  - Maisematilat rajautuvat tyypillisesti vähitellen ja vaihettuen. Katualueita, pihoja ja viheralueita ei ole rajattu tilallisesti tai toiminnallisesti voimakkaasti rakentein tai istutuksin.

0
100
500 m

I
H
C
D
B
H
E
F
H
A
G
0
100
500 m

Keski-Vuosaaren viheralueet ja rakennetut aluekokonaisuudet

Selännemetsät

Lakialue- / rinnemetsät

Keskuspuiston mäntykangas

Tienvarsi / suojametsä

Rakennettu puisto

Laaksopuistot

Umpeenkasvamassa oleva puisto

Rakennettu puisto

Tienvarsi/suojametsä

Leikkipuisto

Rakennetut aluekokonaisuudet

A Asunto-osakeyhtiöt Säästömasto, Säästöpoiju ja Säästökeula

B Asunto-osakeyhtiöt Säästöluoto, Lokkisaarentie, Säästökari, Pienivillasaarentie ja Neitsytsaarentie

C Asunto-osakeyhtiö Kivisaarentie

D Asunto-osakeyhtiöt Säästöpurje, Sydremmaren, Dalen Babord, Merikorttitie 10, 12 ja 14

E Asunto-osakeyhtiö Säästökannas

F Asunto-osakeyhtiö Säästörasti

G Asunto-osakeyhtiöt Säästöniemi, Vuosaaren Ulappa 8 ja Ulappasaarentie 10

H Rivitaloyhtiöt

I Pohjoinen ostoskeskus

Keski-Vuosaaren viheralueet ja rakennetut aluekokonaisuudet. Viheralueet ja rakennetut aluekokonaisuudet on jaoteltu niille tunnusomaisten piirteiden perusteella. Aluejako pohjautuu suunnitteluhistoriaan, sekä alueiden sijoittumiseen suhteessa maiseman ja kaupungin rakenteeseen.

pihapiireille. Näkymät korttelista toiseen ovat tyypillisiä. Piha-alueiden vähittäinen vaihettuminen nurmipinnoista luonnonkasvillisuudeksi tai avokallioksi on alueella edelleen yhtenäinen teema.

3.1 Rakennetut aluekokonaisuudet – suurkorttelit

Keski-Vuosaaren alue on rakentunut 1960-luvulla pääasiallisesti metsäiseen peltojen jäsentämään vanhaan kulttuurimaisemaan. Rakennukset järjestäytyvät väljästi suurkortteleihin, jotka muodostavat saarekemaisia kokonaisuuksia. Rakentamisaikaisissa viistoilmakuvissa rakennukset ja niiden muodostamat korttelikokonaisuudet hahmottuvat maisemassa hallitsevina. Rakennuksia kehystävät harvapuustoiset metsäkaistaleet. Ainoastaan nykyinen keskuspuisto ja Rastilan pohjoispuolinen selänne hahmottuvat yhtenäisenä metsäalueena. Maan tasolla havainnoituna rakennukset hallitsevat alueen pohjoisten ja eteläisten osien maisemaa. Alueen keskiosissa rakentamisen ja viheralueiden välillä vallitsee mittakaavallisesti miellyttävä tasapaino. Rakennusmassat nousevat vain harvoin ympäröivää puustoa korkeammalle. Pihatilat ovat väljiä ja näkymät avautuvat vapaasti puiden runkojen lomitse. Pihatilojen yhtenäisyyttä korostaa peruspinta, leikattu nurmi, joka levittäytyy kaikkialle laajana vihreänä mattona.

Keski-Vuosaari on ryhmitelty alueelle tyypillisen arkkitehtuurin muodostamien osakokonaisuuksien sekä niitä ympäröivän maiseman mukaan kahdeksaksi rakennetuksi aluekokonaisuudeksi, suurkortteleiksi. Lisäksi pohjoinen ostoskeskus on käsitelty omana kokonaisuutenaan. Suurkorttelit muodostuvat rakennuksista, piha-alueista sekä niitä luontevasti ja olennaisesti rajaavista reunavyöhykkeistä. Rajaukset eivät välttämättä noudata tontin rajoja. Suurkortteleissa esiintyvät erilaiset pihatyypit on kuvattu piha-alueita esittelevässä kappaleessa (3.2.)

Rakennetut aluekokonaisuudet – kartta ja merkintöjen selitykset

A: Asunto-osakeyhtiöt Säästömasto, Säästöpoiju ja Säästökeula

Arkkitehtien Viljo Revellin ja Heikki Castrenin suunnittelema aluekokonaisuus sijoittuu Vuosaaren eteläisen selänteen pohjoiselle niemekkeelle ja Nordsjön laakson, entisten peltoaukioiden, ympäröimälle kalliomäelle. Ympäristöönsä 'Revellin saareksi' kutsuttu alue näyttäytyy alueena, jolla on kolme erilaista rakennettua julkisivua: länsireunan tornitalojen sarja (Säästömasto), itäreunan hyvin maastoutuva rivitaloalue (Säästökeula) sekä korttelin eteläreunan määrittelevä lamellitalo (Säästöpoiju). Alueen keskelle jäävä metsäinen kallioalue ja avokallioleikkaukset muodostavat selustan rakennetulle kokonaisuudelle. Säästömasto betonikansineen on aikakautensa ikoni ja 1960-luvun lopun ihanteiden tyyppiesimerkki, joka kuuluu keskeisenä osana Keski-Vuosaaren kulttuurimaisemaan. Puutarha-arkkitehti Katri Luostarisen suunnittelemat rivitalo- ja lamellitalokortteleiden piha-alueet ovat arvokas osa maisemakokonaisuutta.

B: Asunto-osakeyhtiöt Säästöluoto, Lokkisaarentie, Säästökari, Pienivillasaarentie ja Neitsytsaarentie

Vuosina 1965–66 rakennettu pääosin arkkitehti Niilo Kokon suunnittelema suurkortteli muodostuu pitkien lamellitalojen ja sitä rytmittävien pistetalojen kokonaisuudesta. Sommitelmaan kuuluu kaksi matalaa liikerakennusta asuinkortteleiden keskellä. Alueen erityisenä arvona voidaan pitää jatkuvia ja vaihtelevan monimuotoisena säilyneitä pihatiloja pitkine näkymineen. Korttelikokonaisuus on säilynyt yhtenäisenä. Kokonaisuuden kohokohtia ovat erikoiset ja monipuoliset talotyypit. Alueella esiintyy Keski-Vuosaarelle tunnusomaisia metsäisiä ja puistomaisia pihoja eri alatyyppeineen. As Oy Pieni Villasaarentien ja Säästöluodon piha-alueet ovat mahdollisesti puutarha-arkkitehti Katri Luostarisen suunnittelemia.

C: Asunto-osakeyhtiö Kivisaarentie

Arkkitehti Lauri Silvennoisen vuonna 1963 suunnittelema kahdeksan lamellitalon ja kahden tornitalon muodostama kokonaisuus sijaitsee Vuosaaren selänteellä ja liittyy läheisesti keskuspuistoon. Alueen ominaispiirteenä voidaan pitää erityisesti maamerkkimäisiä tornitaloja ja alueen läpi kulkevalle raitille avautuvaa lamellitalojen rytmittämää maisematilaa. Kaupunkikuvaa leimaavat yhtenäisenä säilyneet mäntyvaltaiset pihat. Tunnuspiirteistä suurkorttelin väritykselle ovat rakennusten sokkeleiden ja ikkunoiden vaaleansiniset korostukset.

D: Asunto-osakeyhtiöt Säästöpurje, Sydremmaren, Dalen Babord, Merikorttitie 10,12 ja 14

Vuosina 1965–1973 rakentunut, pääosin arkkitehti Ilmo Valjakan suunnittelema suurkortteli sijaitsee Vuosaaren selänteen itäisellä reunalla mäntyvaltaisen metsävyöhykkeen lomassa. Alueen pe-

rusrungon muodostavat 16 pistetaloa ja viisi lamellitaloa. Lisäksi suurkortteliin kuuluvat kaksi tyhjillään olevaa liikerakennusta ja hiljattain purkutuomion saanut kirkko. Korttelin eteläpäässä sijainnut vesitorni on purettu vuonna 2005.

Eteläpuolella suurkorttelia jatkaa osin samoja rakennusten sijoittamisperiaatteita noudattava kokonaisuus. Arkkitehti Hilding Ekelundin suunnittelema Sydremmaren ja Dalen Babord asuntoyhtiöiden muodostama alue koostuu pistetaloista sekä lamellitalojen ryhmästä. Viimeisimmäksi ovat rakentuneet suurkorttelin länsireunalle kolmen eri suunnittelijan pistetalot sekä 1980-luvulla rakennettu yksittäinen asuinrakennus.[79] Suurkortteli on yhtenäinen, laaja-alainen kokonaisuus, joka on yllättävän monimuotoinen ja pienipiirteinen vaihtelevan maastonsa ansiosta. Pystysuorat mäntyjen rungot ja vaakasuuntaiset pitkittäiset nauhajulkisivut sekä vapaasti polveileva maasto luovat tämän alueen selkeät tunnuspiirteet. Avokallio on läsnä monissa pihoissa, ja jyrkkä rinne sekä lakialueet luovat omat erityispiirteensä alueen pihapiireille. Rakennusten parvekeseinustojen väritys on alueelle tunnusomainen piirre.

E: Asunto-osakeyhtiö Säästökannas

Kallvikintien, Satamasaarentien ja Koukkusaarentien sekä keskuspuiston välissä sijaitsevan Säästökannaksen suurkorttelin rakennukset suunnitteli arkkitehti Veijo Kahra vuonna 1965. Pitkät lamellitalot asettuvat viuhkamaisesti lähes rinteen suuntaisesti. Kolme viuhkan viimeistä lamellia sijoittuvat edellisien suhteen kohtisuoraan. Korttelikokonaisuuteen liittyvä Vuosaaren yhteiskoulu, myöhemmin Vuosaaren ylä-asteen koulu, Koukkusaarentiellä on matala, vuonna 1969 rakennettu kampa-mallinen rakennus. Kortteli muodostaa yhtenäisen, arkkitehtuurinsa säilyttäneen kokonaisuuden. Piha-alueiden erityiset arvot ovat korkeuseroja luovat avokalliot sekä runsas puusto, joka suojaa katualueen melulta.

F: Asunto-osakeyhtiö Säästörasti

Arkkitehti Antti Miettisen suunnittelemat kuusi pistetaloa sijaitsevat Vuosaaren selänteen jyrkkärinteisen kalliokumpareen lakialueella Rastilantien ja Kallvikintien risteyksessä. Suurkorttelilla on paljon yhteistä Merikorttitien alueen kanssa pistetalojen sijoittuessa pienipiirteiseen, polveilevaan kalliomaastoon. Korttelisaareke on selkeästi ympäristöstään rajautunut ja sijoittuu ympäristöään korkeammalle. Pistetalot näkyvät maamerkkeinä Kallvikintien maisemassa. Korttelin arvona ovat suojaisa pihamiljöö sekä hyvin hoidetut ja kunnostetut pihat. Lakialue avokallioineen ja siihen kauniisti liittyvä yhtenäinen nurmipinta luovat pihatilalle yhtenäisen luonteen.

G: Asunto-osakeyhtiöt Säästöniemi, Vuosaaren Ulappa 8 ja Ulappasaarentie 10

Ulappasaarentien itäpuolelle rakennetut Säästöniemen kolme terassitaloa sijoittuvat selännealueen itäpuoliselle rinteelle. Veistokselliset rakennukset on sijoitettu voimakkaasti laskevaan maastoon rinteen suuntaisesti. Touko Nerosen suunnittelemien rakennusten silmiinpistävä arkkitehtuuri suurine keltaisine terasseineen ja ylöspäin kapenevine massoineen erottuu ympäristöstään. Asukkaiden parvekkeet muodostavat keskeisen osan katujulkisivua runsaine istutuksineen. Pohjoisessa sommitelman kruunaa veistoksellinen lämpökeskus. Ulappasaarentien länsipuolella, terassitaloja vastapäätä katutilaa rajaa kolmen asuinkerrostalon muurimainen julkisivulinja. Alueella on erityisarvo sen muodostaessa 1960-luvulla rakentuneen aluekokonaisuuden eteläisen reunan. Arkkitehtuuriltaan erikoisilla terassitaloilla ja lämpökeskuksen piipulla on maamerkin asema kaupunkikuvassa. Ne asettuvat myös merkittäväksi osaksi keskuspuiston maisemaa rajaten sen lounaisen reunan. Mäntyryhmät Kallvikintiellä ja lämpövoimalan ympäristössä pehmentävät korttelin hallitsevaa luonnetta.

H: Rivitaloyhtiöt

Keski-Vuosaaressa on neljä rivitaloyhtiötä. Ne sijoittuvat Keski-Vuosaaren selänteiden reunoille tasamaastoon, vanhojen peltoaukioiden laidoille. Lisäksi selvitysalueella on kaksi yksittäistä rivitaloa kerrostalokorttelialueisiin liittyneenä ja keskuspuistoon rajautuneena. Rivitaloalueet ovat erityisen hyvin hoidettuja ja viihtyisiä kokonaisuuksia. Piha-alueiden hierarkia toimii edelleen. Kullakin taloyhtiöllä on omat tunnuspiirteensä, jotka luovat paikalle identiteettiä. Maisemalliset erityispiirteet ovat säilyneet asukkaiden aktiivisuuden myötä.

I: Pohjoinen ostoskeskus

Keski-Vuosaareen rakennettiin 1960-luvulla kaksi ostoskeskusta. Revellin suunnitteleman suurkorttelin (A) osana sijainnut eteläinen ostoskeskus purettiin vuonna 2003 ja tilalle on rakennettu asuinkerrostaloja. Pohjoinen ostoskeskus on edelleen käytössä. Lauri Silvennoinen suunnittelema rakennus valmistui vuonna 1964. Keskus sijaitsee Lauri Silvennoinen suunnitteleman lamelli- ja tornitalojen kokonaissommitelman (C) osana sen

Keski-Vuosaaren asuntoalueen rakennuksien suhde maisemaan. Lamellitalot ovat vallitsevia maastonmuodoiltaan loivapiirteisillä tai varsin tasaisilla alueilla. Pistetalokorttelit asettuvat useimmiten korostamaan maastonmuotoja. Talot asettuvat kallioselänteiden reunoille kehyksiksi. Paikoin rakentaminen ulottuu selänteen huipulle saakka. Rivitalokorttelit asettuvat pääsääntöisesti laaksoalueelle tai aivan laakson reunalle. (AS)

1960-luku (HKA)

1960-luku (HKA)

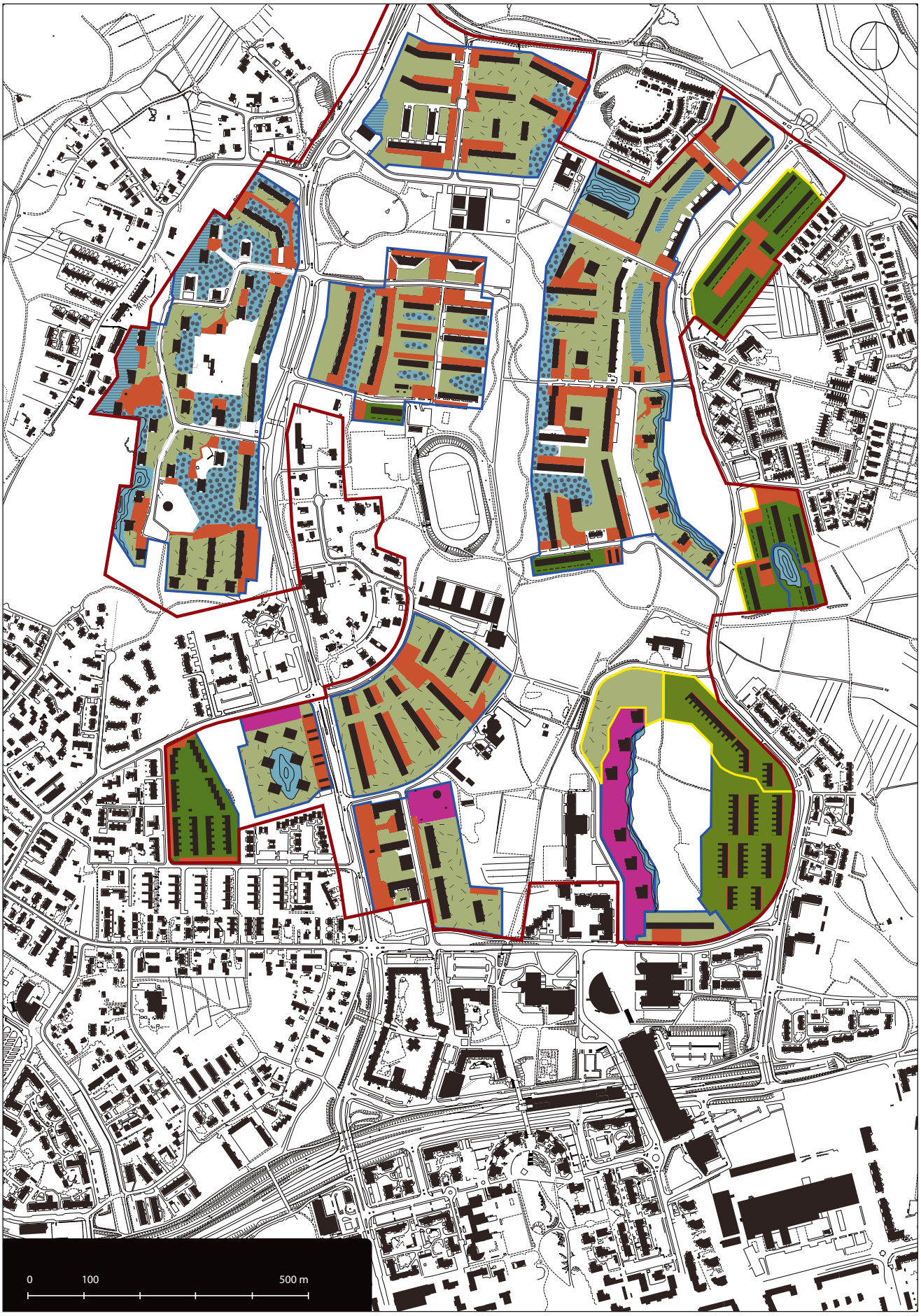
2005 (KMO)

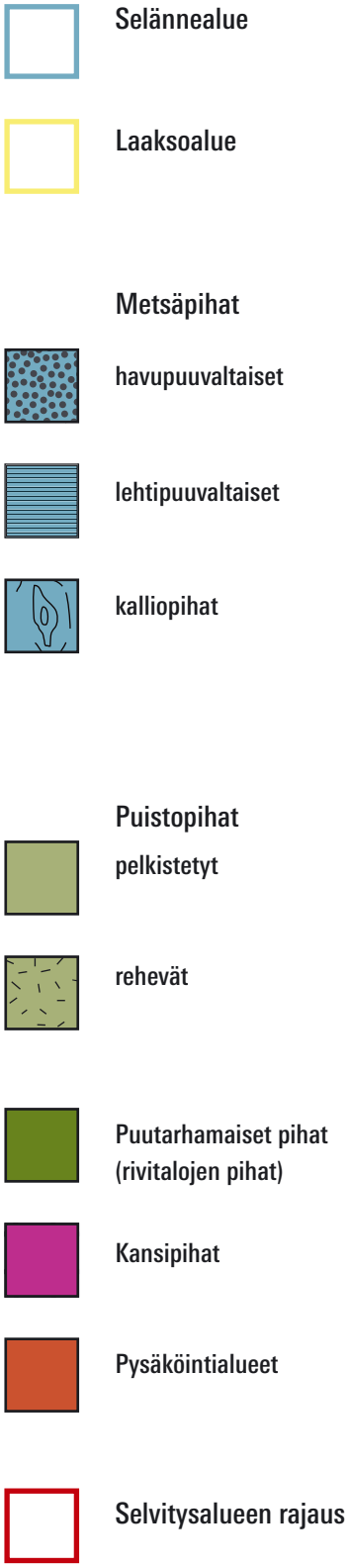
Viistoilmakuvia 1960-luvulta ja vuodelta 2005.

Keski-Vuosaaren asuntoalue rajautuu 1960-luvun ilmakuvissa selkeästi omaksi kokonaisuudekseen. Pohjoisessa sitä rajaavat laajat metsäiset luonnonalueet. Idässä alue asettuu avoimen maisematilan äärelle, laajan peltoaukean reunaan. Lännessä alueen reunan muodostaa selänne, jonka laelle rakentaminen on asettunut. Nykyisellään alueen asema kaupunkirakenteen osana on muuttunut. Uusi kaupunkirakenne on kasvamassa kiinni 1960- ja 70-luvuilla muodostuneeseen aluekokonaisuuteen pohjoista seutua lukuun ottamatta. Idässä uudet asuinalueet ovat rakentumassa aivan 1960-luvun kaupunkirakenteen kylkeen.

2005 (KMO)

0
100
500 m

Keski-Vuosaaren pihatyypit

Keski-Vuosaaren 1960-luvun asuntoalueen pihatyypit.

pohjoispuolella. Se sijoittuu pohjois-eteläsuuntaisen raitin varrelle, Kangaslammen puiston viereen. Ostoskeskuksen ympäristö muodostaa tauon asuinkorttelei den keskellä kaupunkirakenteessa. Matala rakennus alistuu mittakaavallisesti asuinrakentamiselle, päinvastoin kuin uudet ostoskeskukset nykyisin. Ostoskeskus piha-alueineen yhdistää Kangaslammenpuiston ja Keskuspuiston. Ympäristön luonne on urbaanin katumaiseman leimaamaa asfalttikenttineen. Ostoskeskus on arkkitehtuuriltaan ja pihajäsentelyltään säilynyt lähes alkuperäisenä.

Rakennusten suhde maisemaan

Asuinrakennukset ovat arkkitehtuuriltaan selkeäpiirteisiä lamellitaloja, pistetaloja ja rivitaloja.

Lamellitalot ovat vallitsevia maastonmuodoiltaan loivapiirteisillä tai varsin tasaisilla alueilla. Lamellitaloja on käytetty vaihdellen, usein sijoitettuna pohjois-eteläsuuntaisesti keskuspuiston suhteen pitkittäin ja peräkkäin. Rakennusjonot muodostavat yhtenäisen suljetun ja suojaavan, korttelin pihatilaa kadusta tai metsästä rajaavan massan. Näin on esimerkiksi Porslahdentien läntisellä puolella As. Oy Säästöluodon, Säästökarin ja Lokkisaarentien muodostamassa suurkorttelissa sekä Merikorttitien alueella As. Oy Säästöpurjeen muodostaman suurkorttelin Kallvikintien puoleisessa reunassa. Usein kadun ja rakennuksen välissä on suojametsävyöhyke. Rakennuksien porraskäytävät ja sisääntulopihat ovat usein kadun puoleisella sivulla. Korttelin rajautuessa metsään sisäänkäynnit ovat pihan puolella. Parvekkeet avautuvat piha-alueelle tai metsään. Lamellien sijoittuessa keskuspuiston suhteen poikittain, syntyy korttelin sisälle läheinen yhteys metsäalueisiin tai muuten aluetta ympäröivään maisemaan. Muutamissa alueen korttelisommitelmissa rakennukset sijoittuvat korttelin keskelle poikittaisina keskeltä katkaistuina volyymeinä, joiden läpi kulkee korttelin sisäinen raitti. Tässä tyypissä kortteli avautuu molemmilta sivuiltaan ympäröivään maisemaan rakennusten väleistä. Tällaista muotoa edustavat Asunto-osakeyhtiöt Säästökannas ja Kivisaarentie.

Molemmissa korttelityypeissä lamellitalot luovat selkeät reunat väljälle pihatilalle. Rakennusten pohjamuodot taittuvat usein loivasti, mikä tuo pihatiloihin vaihtelevuutta. Nauhaikkunat ja vaaleat pinnat tuovat rakennusten ilmeeseen graafista vaikutelmaa ja voimakasta vaakasuuntaisuutta, mikä muodostaa vastakohdan pihan puustolle. Lamellitalot ohjaavat pitkiä, rakennuksen mukaan kaartuvia näkymiä, joissa rakennusten nivelkohdat muuttavat vähitellen katseen suuntaa. Erityinen piirre on rakennusten pohjakerrosten läpinäkyvyyden teema, josta esimerkkeinä ovat päädyistään pylväille nostetut tai läpikuljettavat lamellitalot ja sisäpihatalot.

Pistetalokorttelit asettuvat useimmiten korostamaan maastonmuotoja. Talot asettuvat kallioselänteiden reunoille kehyksiksi, kuten Revellin suunnittelema As. Oy Säästömasto ja Lokkisaarentien pohjoispuolelle sijoittuvat Niilo Kokon suunnittelemat pistetalot. Paikoin rakentaminen ulottuu selänteen huipulle saakka, kuten Merikorttitien alueella, Kivisaarentien tornitaloparin sekä As. Oy Säästörastin kohdalla. Lamellitalovaltaisissa kortteleissa pistetalot ovat sommitelman kohokohtia, korttelin sisällä lamellien luomia pitkiä pihatiloja rytmittäviä ja jäsentäviä elementtejä. Näitä ovat esimerkiksi kolmikerroksiset atriumpihatalot As. Oy Säästöluodon ja Lokkisaarentien kortteleissa.

Rivitalojen sommittelu kortteleiksi noudattaa useimmiten lamellikerrostalojen sijoitteluperiaatetta, jossa rakennukset rajaavat korttelin reunat ja niiden keskelle jää suojaisia yhteiskäytössä olevia piha-alueita. Rivitaloalueet muodostavat mittakaavaltaan miellyttävän ja tilallisesti väljän kokonaisuuden. Rivitalokorttelit asettuvat pääsääntöisesti laaksoalueelle tai aivan laakson reunalle.

3.2 Piha-alueet – suurkortteleiden sisällä esiintyvät pihatyypit

Selännemetsä vaihettuu kerrostalojen korttelipihoilla vähitellen puistometsiksi ja paikoin edelleen puutarhamaisiksi pihoiksi. Korttelipihat ovat yleisimmin luonteeltaan metsäisiä, havupuuvaltaisia metsäpihoja tai valoisampia, lehtipuuvaltaisia puistopihoja. Pääpuulajeina metsäpihoilla ovat mänty ja kuusi. Joillakin pihoilla luontaisen lajiston joukkoon on istutettu jalopuita ja koristekasvillisuutta. Korttelipihoilla metsän kenttäkerroksen heinävaltainen kasvillisuus liittyy puistopihojen hoidettuihin nurmipintoihin. Pensaskasvillisuutta on yleisesti varsin vähän, sitä on lähinnä käytetty rajaamassa sisään-

käyntien edustoja ja paikoin pysäköintialueiden jäsentämisessä. Rivitaloyhtiöiden piha-alueet ovat luonteeltaan kaksijakoisia. Yleiset alueet ovat luonteeltaan avoimia, puistomaisia, yksittäisten puiden jäsentämiä nurmialueita. Yksityispihojen aidatut pihat ovat puutarhakasvillisuudessaan runsaita. Piha-alueiden tyypillisiä detaljeja on kuvattu luvussa 3.2.

Suurkortteleiden sisällä toistuvat pihatyypit voidaan jakaa tiettyjen yhdistävien ominaisuuksiensa puolesta kuuteen perusryhmään. Peruspihatyyppejä on neljä. Rakennusten seinustat sekä pysäköintialueet muodostavat omat pihatyyppinsä. Pihatyypit eivät noudata suurkortteleiden rajoja, vaan saman alueen sisällä saattaa esiintyä useita pihatyyppejä. Ryhmittely on tehty kokonaisuutta hallitsevan maaston ja siitä seuraavan rakennusten maastoon sijoittelun sekä vallitsevan kasvillisuustyypin perusteella. Eroavaisuuksia ovat myös alueiden tyypillinen luonnonkasvillisuus ja toisaalta niille istutetun kasvillisuuden käyttö. Merkittävää on myös kohteen sijainti kaupunkirakenteessa; keskuspuiston läheisyys, korttelin suhde naapurikortteleihin ja niiden toimintoihin. Pihatyyppejä on tarkemmin esitelty kartassa sivulla 52.

Metsäpihat

Metsäpihoja esiintyy selänteiden rinnealueilla, usein jyrkimmissä maastonkohdissa. Ne ovat sekä piste- että lamellitalojen lähiympäristöä. Metsäpihat liittyvät keskuspuistoon, limittyvät lamellitalojen väliin tai yhdistävät pistetalojen pihat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Tyypillisimmillään metsäpihat ovat havupuuvaltaisia, mäntyä kasvavia pihoja. Aluskasvillisuus on leikattua nurmikkoa, metsänreunassa ja avokallioon liittyessään se vaihtuu metsänalusheinikoksi. Osa pihoista on tiheästi puita kasvavia ja varjoisiakin, toisilla pihoilla puita on väljemmin ja ne tuntuvat valoisilta. Pelkistetyimmillä pihoilla ei istutettua puustoa ole juuri lainkaan. Myös pensaita on vähän ja ne ovat pääosin leikki- ja oleskelualueiden lähellä. Useilta pihoilta avautuu ristikkäisiä pitkiä näkymiä mäntyjen runkojen lomasta. Metsäpihat liittyvät rakennuksiin istutettujen seinustojen tai käytävien asfalttipinnan välityksellä. Pihoilla on niukasti jalostettuja, istutettuja kasvilajeja ja pihat vaativat vähän hoitoa, lähinnä vain nurmikon leikkausta. Tyypillisiä kasveja ovat mänty ja koivu. Osalla pihoista luontainen kasvillisuus on lehtipuuvaltaista, mutta runsaan puuston myötä tunnelma on enemmin metsäpihamainen kuin puistomainen.

Useille pihoille antavat erityisluonnetta säilyneet avokalliot. Kalliopihat sijaitsevat selänteiden lakialueilla tai paikallisesti ympäristöstään korkeampina erottuvilla kalliosaarekkeilla. Kalliopiha liittyy useimmiten pistetalojen ympäristöön, koska jyrkkään maastoon on helpompi sijoittaa rakennusvolyymiltään pistemäisiä rakennuksia. Samalla on pystytty säilyttämään mahdollisimman paljon avokallioita sekä mahdollisimman suuria alueita luonnonmetsää ehjinä. Joissakin paikoissa kalliot ovat osana käytössä olevaa pihaympäristöä, jyrkimmät rinteet ovat pelkästään pihatilaa rajaavia elementtejä. Joissakin pihoissa avokallio esiintyy leikkauksina.

Metsäpihoihin liittyvät leikki- ja oleskelualueet ovat jääneet usein pieniksi, koska luonnonmetsä, usein tiheä puusto tai jyrkkä maasto valtaavat suuren osan pihaa. Välineitä ja penkkejä on vähän ja ne sijaitsevat vapaasti maastoon sijoiteltuina. Pysäköintialueet ovat erillisinä taskuina rakennusten välissä ja päädyissä mahdollisimman lähellä katua.

Pihojen luonne on vaihteleva ja talojen reviiri syntyy maastonmuotojen mukaan. Näkymät pihoilta toisille siivilöityvät puiden runkojen lomitse.

Puistopihat

Suurin osa Keski-Vuosaaren taloyhtiöiden pihoista on puistopihatyyppiä. Niille on ominaista melko loivapiirteinen maasto, joka sijoittuu selänteiden lakialueiden ja alavimpien laaksojen välisiin rinteisiin. Puistopihoja on sekä lamelli- että pistetalokortteleissa. Ne jatkuvat yleisilmeeltään yhtenäisinä ja samankaltaisina korttelista toiseen. Orientoituminen saattaa olla välillä vaikeaa. Tunnistamista auttavat rakennusten tunnuspiirteet sekä mieleenpainuvat kasviryhmät ja avokalliopaljastumat.

Tyypillisimmillään puistopihan puut ovat vapaamuotoisissa ryhmissä tai yksittäin kasvavia lehtipuita. Alkuperäiset puut ovat koivuja, pihlajia ja vaahteroita, istutettuna lajeina on myös puistolehmuksia, tammia ja saarnia. Rehevämmissä pihoissa on myös eksoottisempia lajeja, kuten verivaahteroita, omenapuita, sembramäntyjä, jalokuusia ja pihtoja. Puistopihoja peittää yhtenäinen leikattu nurmipinta, jota jäsentävät monipuoliset pensasistutukset. Osa kasvilajistosta on alkuperäisiä, osa on istutettu myöhemmin. Pihoille on tuotu myös uudemman ajan kasvillisuutta. Pihoilla on erityisesti pääsisäänkäyntien ja pihakäytävien varrella myös asukkaiden istuttamia perennoita ja kesäkukkia, usein istutusastioissa.

Leikki- ja oleskelualueet ovat vapaasti nurmikoille tai kivituhkapinnoille sijoitettuja, toisilla pihoilla ryhminä toisilla väljempinä alueina. Välineitä on yleensä enemmän kuin metsäpihoilla johtuen tasaisesta maastosta, laajemmasta pihatilasta ja sijoittelun helppoudesta. Tomutus- ja kuivaustelineet on sijoitettu nurmialueiden keskelle tai talojen päätyihin pensaiden reunustamana. Pihoilla on usein asukkaiden rakentamia oleskeluryhmiä, pihagrillejä tms. Pienimuotoiset avokalliopinnat sekä yksittäiset kivilohkareet luovat lisäilmettä samankaltaisille pihoille. Tyypillisesti pysäköintialueet ovat lamellien suuntaisissa riveissä rakennusten edustalla tai rakennusten päädyissä kadun reunalla.

Puutarhamaiset pihat, rivitalopihat

Puutarhamaiset pihat ovat rivitaloyhtiöiden pihoja. Rivitalopihat sijaitsevat yleensä laaksoalueiden reunoilla. Alueet ovat vanhoja peltoja, joten niiden maaperä on viljavaa. Maasto on tasaista, vain yksi kohde on sovellettu rinnemaastoon (As Oy Säästökeula). Pihat ovat yleisilmeeltään reheviä.

Rivitalopihoille tyypillistä on selkeä jako yksityisiin ja puolijulkisiin pihoihin. Etupihat ovat runsaasti istutettuja ja melko yhtenäisiä teemoiltaan. Joillakin pihoilla esimerkiksi sijaitsee sisäänkäyntien puolella yhtenäinen koristeomenapuurivi tai pensasistutus. Asukkaat ovat istuttaneet myös omia koristepensaita ja perennoita etupihoille. Sisäänkäynneistä on erilaisia versioita; käynti asuntoihin on joko kadun puolelta tai pihan puolelta.

Yhteiset oleskelu- ja leikkialueet ovat rakennusten väliin jäävillä suojaisilla pihoilla. Yhteiset pihat ovat nurmipintaisia ja leikkivälineet sijaitsevat vapaasti maastoon sijoiteltuina, kuitenkin keskitetysti. Yksityispihat ovat kaikissa kohteissa hyvin suljettuja, korkeilla puuaidoilla ja/tai piharakennuksella rajattuja. Yhteispihojen tyypillinen kasvillisuus on koristepensaita, kuten pensashanhikkeja, japaninhappomarjoja, ruusuja ja jasmikkeita. Perennoista esimerkiksi kuunliljat sekä kesäkukat ovat suosittuja. Rivitalopihoilla esiintyy erityisen runsaasti erilaisia köynnöksiä. Pysäköinti sijaitsee talojen päädyissä pienemmiksi kokonaisuuksiksi jaetuilla kentillä. As Oy Säästökeulassa on asuntokohtainen pysäköinti, autokatos on sisäänkäynnin yhteydessä.

Kansipihat

Kansipihat ovat Keski-Vuosaaressa esiintyvä urbaanein ja karuin pihatyyppi. Pihat liittyvät pistetalokortteleihin ja ovat kokonaisvaltaisten pysäköintiratkaisujen seurausta. Kansipihat liittyvät läheisesti katualueeseen ja ne ovat usein materiaaleiltaan asfalttia tai betonia eri muodoissa. Pihoihin liittyy niiden syntytavan vuoksi usein paljon rakenteita; muureja, portaita ja luiskia. Istutuksia ja kasvillisuutta on vähän tai ei ollenkaan. Pihatoiminnot kannella ovat pelikenttiä tai pysäköintiä, oleskelu- ja leikkialueet sijoittuvat kansipihan reunamille liittyvän vihreän metsä- tai puistopihan alueelle.

Rakennusten seinustat

Rakennusten seinustojen jäsentely poikkeaa usein muun pihan luonteesta ja on siksi erotettu omaksi pihatyypikseen. Eri rakennustyyppien lähiympäristössä voidaan erottaa toistuvia piirteitä.

Lamellitalojen sisäänkäyntien edustat ovat usein luonteeltaan karuja, asfaltoituja pysäköintialueita. Ne eroavat selkeästi parvekejulkisivun puoleisista seinustoista, joissa nurmipinta liittyy suoraan rakennuksen sokkeliin. Poikkeuksena ovat lamellitalot, joissa pysäköinti on järjestetty katoksiin tai kentille rakennusten päätyihin. Tällöin sisääntulopihat ovat nauhamaisia asfalttikäytävän rajaamia nurmipintaisia alueita, joilla on pensaskasvillisuutta ja runkopuita.

Pistetalojen seinustat ovat usein kahdelta tai kolmelta sivulta asfaltoituja, pysäköintiin ja liikkumiseen varattuja alueita. Muilla sivuilla nurmikko tai kallio tulee kiinni sokkeliin. Sisäänkäyntien ympäristö on yleensä istutettu pensas- ja perennaryhmin. Parvekkeiden alla on sorakaista.

Pysäköintialueet osana suurkortteleita

Pysäköintialueiden sijoittumisessa voidaan erottaa rakennustyypin mukaan määräytyviä periaatteita:

Lamellitaloissa autopaikat sijoittuvat tyypillisesti avokentille ja autokatoksiin kadun puoleiselle reunalle rakennusten päätyihin tai riviin talojen itä- ja pohjoispuolelle lamellijulkisivun suuntaisesti. Lisäksi rakennusten ensimmäisissä kerroksissa on autotalleja.

Pistetaloissa pysäköintiä on talot yhdistävissä autokatoksissa tai talojen ensimmäisen kerroksen autotalleissa. Lisäksi osassa kortteleista pysäköinti on ratkaistu betonisilla autokansilla. As. Oy Säästömaston korttelissa kansi palvelee pihatoimintoja ja pysäköinti on sijoitettu pelkästään kannen alle. As. Oy Säästörastin ja Säästöniemen kohteissa kansikin on pysäköintitilaa. Kansirakenteet liittyvät kiinteästi katualueeseen muodostaen katujulkisivun tontille.

Rivitaloyhtiöissä autopaikat ovat tyypillisesti erillisinä kenttinä talojen välissä tai rakennusten päädyissä. As Oy Säästöparin pysäköinti on järjestetty kenttänä korttelin päädyssä ja kadunvarsipysäköintinä. Asunto Oy Säästökeulan rivitalokortteli Porslahdentiellä on ainoa yhtiö, jossa jokaisella asunnolla on oma autokatos sisäänkäynnin yhteydessä.

Lähes kaikki pistokadut ovat nykyisin toispuoleisena kadunvarsipaikoituksena. Lisäksi julkisten rakennusten pihoja käytetään pysäköintiin.

Keski-Vuosaaren alueen pihoille ovat tyypillisiä paikalla valettu ja maalattu betonitukimuuri, betonilaattaportaat ja -käytävät.

Asfaltti on liittynyt tyypillisesti suoraan nurmi- ja kallioalueisiin siististi reunustettuna. Reunakivet ovat pihoille vieras materiaali. (EW)

Piha-alueille tyypillisiä kalusteita ja rakenteita. Alkuperäisiin pihoihin kuuluivat perusvarustuksena puinen hiekkalaatikko, putkiteräksiset keinut ja joillakin pihoilla kaaren muotoinen kiipeilyteline. Alueella on tyypillisesti käytetty Lehtovuori Oy:n edelleen tuotannossa olevaa penkkityyppiä. Tomutus- ja kuivaustelineet ovat leikkivälineiden tavoin putkiteräksisiä ja maalattuja.Pihoille tyypillinen valaisinmalli on pylväsvalaisin, josta on muutamia erilaisia versioita.

Mäntyvaltaiset selännemetsät muodostavat Keski-Vuosaaren keskuspuiston ytimen yhdessä tonttien puiston kanssa. (K.S-W)

3.3 Viheralueet

Keski-Vuosaaren rakennettujen suurkorttelisaarekkeiden välissä säilyneet viheralueet muodostavat alueen eri osia yhdistävän vihreän selkärangan. Viheralueet jakautuvat selännemetsiin, kuten Vanttikallion alue ja entiselle peltomaalle perustettuihin laaksopuistoihin, kuten esimerkiksi Punakivenpuisto. Niiden lisäksi laki- tai rinnemetsät muodostavat oman ryhmänsä. Keski-Vuosaaren vihreän puistoytimen muodostava keskuspuisto koostuu sekä selännemetsistä että laaksopuistoista.

Selännemetsät sekä laki- ja rinnemetsät ovat pääsääntöisesti luonteeltaan luonnonmukaisia lähivirkistysalueita. Selännemetsistä osa on suojavyöhykkeitä katualueiden ja rakennettujen alueiden välissä, kadunvarsimetsiä. Lisäksi selännemetsiin sijoittuu erityisiä rakennettuja puistoja: Kangaslammen puisto on syntynyt selänteen alavalle kohdalle, lammen ympärille. Urheilupuisto sijoittuu selännemetsän alueelle entisen hiekkakuopan paikalle. Laki- ja rinnemetsät ovat usein saarekkeita suurkortteleiden sisällä tai reunalla. Laaksopuistot ovat joko rakentamattomia, pellosta kehittyneitä luonnonmukaisia niittypuistoja tai voimakkaammin rakennettuja ja toiminnallisia puistokeskuksia. Osittain laaksoalueilla on hoitamattomina umpeenkasvaneita, rakentamattomia tontteja.

Keski-Vuosaaren viheralueiden varustus on yleisesti melko vaatimatonta ja käytetyt materiaalit ovat luonnonläheisiä. Tätä voidaan pitää metsäkaupungille luonteenomaisena piirteenä. Kulkureittien pinnoitteet ovat yleensä soraa tai kivituhkaa, joissain paikoin asfalttia. Kiveyksiä ja laatoituksia on yleensä vain 1990-luvulla rakennetuissa tai peruskorjatuissa puistoissa.

3.3.1 Selännemetsät

Keski-Vuosaaren pohjoisosan viheralueet ovat mäntyvaltaista selännemetsää. Metsät muodostavat keskuspuiston ytimen, joka yhdessä tonttien puuston kanssa antaa Keski-Vuosaarelle metsäkaupunginosan luonteen. Keskuspuiston metsien ohella asuinaluetta kiertävillä kadunvarsimetsillä on tärkeä merkitys alueen maisemakuvalle. Nämä kaikki metsät ovat laajan harjuselänteen jäljellä olevia osia.

Selännemetsät ovat pääasiassa luonnonmukaista virkistysmetsää. Mäntykangasta halkovat purupintaiset lenkkipolut sekä suoraviivaisena tehty, valaistu pääraitti – Vuosaaren puistopolku. Polun suoraviivainen linjaus johtunee siitä, että reitti rakennettiin aikoinaan metsän läpi kaivetun putkilinjan päälle. Selännemetsän keskellä on kaksi luonteeltaan rakennettua puistoaluetta; Kangaslammen alueelle sijoittuva Ilveskorvenpuisto ja entiseen hiekkakuoppaan rakennettu urheilupuisto.

Suuri osa alueen karuille kasvupaikoille kehittyneestä kuusi- ja koivupuustosta on kuollut viime vuosien kuivuustuhojen seurauksena. Mänty on muodostunut valtapuulajiksi suuressa osassa aluetta. Valtaosa puustosta on keski-iältään 40–100-vuotiasta metsää.[80]

Maisemallinen luonne ja merkitys

Selännemetsät muodostavat Keski-Vuosaaren vihreän metsäkaupungin ytimen. Puistoalueiden metsät liittyvät suurkorttelien pihametsiin vähittäin. Valtaosalla alueesta ei ole nähtävissä selkeää rajaa piha-alueiden ja yleisten alueiden välillä. Maastonmuodot ovat selännemetsien alueella luonteeltaan loivapiirteisiä. Urheilupuiston kohdalla maasto alkaa laskea kohti eteläistä laakson pohjaa ja puusto muuttua tiheäksi lehtomaiseksi kankaaksi. Metsäalueiden maisemakuvaan liittyvät oleellisina osina näkymät Kangaslammelle, urheilupuistoon sekä keskuspuiston avoimempaan eteläosaan; Punakivenpuistoon ja Lohikäärmepuistoon. Selännemetsien keskellä sijaitsevat rakennetut puistot – Ilveskorvenpuisto ja Urheilupuisto – ovat tärkeitä tilallisia taukoja metsämaisemassa. Kallvikintien ja Porslahdentien varren puistokaistat muodostavat arvokkaan kokonaisuuden arkkitehtuurin kanssa. Kadunvarsien luontainen metsäkasvillisuus ja näkymät puuston lomitse asuinkortteleihin ovat alueelle ominainen piirre.

3.3.2 Laki- ja rinnemetsät

Keski-Vuosaaressa on ominaista, että rakentamiselta vapaaksi on jätetty laaksojen ohella maaston korkeimmat lakialueet ja niiden rinteet. Laajimmat laki- ja rinnemetsät sijoittuvat As. Oy Säästömaston, Säästöpoijun ja Säästökeulan muodostaman suurkorttelin sydämeen, As. Oy Lokkisaarentien pisteta-

Keski-Vuosaaren laaksomaisemat ovat alueen eteläisen avoimen maisematilan vihreä ydin.

Niiden merkitys on kokonaismaiseman kannalta olennainen. (K.S-W)

lojen selustaksi Porslahdentien varrella sekä laajimmillaan As. Oy Säästöpurjeen alueen länsi- ja lounaisreunoille. Laki- ja rinnemetsät ovat keskeinen osa rakentamista jäsentäviä viheralueita. Niillä on erityinen arvo maisemametsinä, jotka toimivat kaupunkikuvassa rakentamisen selustana.

Keski-Vuosaaren ominaisluonteelle arvokkaat maiseman lakialueet ovat avokallioita ja karukkokankaita. Niitä määritellään puustokartoituksessa metsätalouden kannalta katsottuna myös joutotai kitumaiksi. Maisemallisesti merkittävien metsien arvo määrittyy pitkälti niiden suhteessa arkkitehtuuriin, mikä on alueen luonteelle ominaista. Korkeimmilla kohdilla esiintyy kuivia kankaita ja karukkokankaita, joista osa on pahoin kuluneita kitumaita. Alueen vanhimmat metsät sijoittuvat juuri maaston lakialueille. Huippujen männiköt ovat 150-vuotiaita ja rinnealueilla on säilynyt lähes 100-vuotiasta puustoa.[81]

3.3.3 Laaksopuistot

Keski-Vuosaaren laaksopuistot, Punakivenpuisto, Satamasaarenpuisto ja Lohikäärmepuisto sijoittuvat Portlarsin ja Marielundin tilojen entisille viljelysmaille, jotka olivat rakentamisvaiheessa 1960-luvulla avointa peltomaisemaa. Keskuspuiston eteläosan muodostavat selännemetsiin liittyvä Punakivenpuisto ja sen eteläpuolelle sijoittuva Lohikäärmepuiston pallokenttä. Näiden puistojen väliin jää kirkon läheisyydessä sijaitsevat Satamasaarenpuiston nurmialueet ruusuistutuksineen ja koira-aitaus. Puistot muodostavat yhdessä keskuspuiston eteläisen, maisematilaltaan avoimen puistokokonaisuuden.

Porslahdentie katkaisee Nordsjön laakson liepeen Punakiventien kohdalla, ja erottaa puistotilan visuaalisesti laajasta, asuinalueen itäpuolelle sijoittuvasta laaksosta. Idässä laaksopuistoa rajaa Punakiventie, sen varressa sijaitseva Vuosaaren ala-asteen koulun piha liittyy visuaalisesti osaksi puistoa. Lännessä ja pohjoisessa alueen reunat muodostavat terassitalojen rinteen metsäpihat, kirkon ja koulun tontti sekä Lokkisaarentie ja sen eteläpuolella sijaitseva rivitalo pihamaineen. Keskuspuiston eteläreuna rajautuu kenttää ympäröivään lehtomaiseen kasvillisuuteen.

Laaksopuistoissa sijaitsevat Keski-Vuosaaren toiminnalliset puiston osat. Vuosaaren leikkipuisto, Lohikäärmepuisto, sijaitsee keskuspuiston avarassa ytimessä laakson länsireunalla. Puistossa on runsaasti leikkivälineitä, skeittirata, kahluuallas ja leikkipuiston toimintaan liittyvä huoltorakennus. Punakivenpuisto on luonteeltaan luonnonmukainen perinnemaisemakokonaisuus hakoineen ja niittyineen. Se rajautuu etelässä Punakiventien varrella olevan päiväkodin tonttiin ja sen vieressä olevaan puronvarsilehtoon ja kosteikkoon. Punakivenpuiston länsireunassa on yleisten alueiden tontti, joka on voimakkaasti umpeen kasvanut.

Keski-Vuosaaren eteläisten osien koulut ja päiväkodit sijaitsevat laaksopuistoon liittyneinä avoimen tilan reunoilla tai niiden alueella rakennettuina saarekkeina. Ala-asteen koulun piha-alue liittyy Punakiventiehen kadunsuuntaisen puurivin välityksellä. Vastapäisen maiseman muodostaa As. Oy Säästömaston pistetalojen betonikansi ja pysäköintialue. Varsinainen piha-alue on kadun suuntaan avautuva avoin kenttä osittain asfalttia, osittain sorapintaa. Koulun kenttä on keskuspuiston puolella. Punakiventien pohjoispuolen päiväkoti Korallin tontti on Punakivenpuistosta aidattu alue, jonka ympäristön kasvillisuus on ylikasvanutta ja maisematilaa voimakkaasti rajaavaa.

Kallvikintien ja Porslahdentien varren puistokaistat muodostavat arvokkaan kokonaisuuden yhdessä arkkitehtuurin kanssa. Kadunvarsien luontainen metsäkasvillisuus ja näkymät puuston lomitse asuinkortteleihin ovat alueelle ominainen piirre. (K.S-W)

Vuosaaren uudempi punatiilinen kirkko rakennettiin 1980-luvulla keskuspuiston länsireunalla olevalle kumpareelle, entisen Marielundin tilan paikalle. Kirkko on parhaillaan peruskorjauksessa. Kirkon ympäristö on laaksoalueetta ylempänä luoteeseen nousevassa rinteessä ja sieltä avautuvat näkymät Lohikäärmepuistoon ja pelikenttien suuntaan. Itse piha-alue on täysin puuston peitossa ja rakennus erottuu maastosta vain vähän.

Maisemallinen luonne ja merkitys

Keski-Vuosaaren laaksomaisemat ovat alueen eteläisen avoimen maisematilan vihreä ydin.

Keski-Vuosaaressa on tilallisesti avoimia alueita vähän, ja siksi niiden merkitys on kokonaismaiseman kannalta olennainen. Avoin tila on peruspinta, josta korttelikokonaisuudet ja metsäsaarekkeet nousevat. Avoimen tilan luoma tauko kaupunkirakenteessa ja sen mahdollistamat pitkät näkymät laaksojen yli ovat tärkeä Keski-Vuosaaren maiseman arvo. Laaksotilassa ovat vahvasti läsnä eteläisten suurkorttelikokonaisuuksien maamerkit: As. Oy Säästömaston tornitalot ja kansirakenne, As. Oy Säästöniemen terassitalot sekä lämpökeskus piipuineen. Sen sijaan 1980-luvulla rakennettu Vuosaaren kirkko ja As Oy Säästökannaksen lamellikorttelin osaksi asettuva Vuosaaren yläasteen koulu Satamasaarentien varrella jäävät laakson maisemakuvassa taustalle ja jopa piiloon.

Laaksopuistot ovat luonteeltaan rakennettua ja hoidettua puistomaisemaa. Puiston avoimen tilan luovat luonnonmukaiset niittyalueet tai leikatut nurmipinnat. Tilaa jäsentävät lähinnä pensasistutukset ja puuryhmät, paikoin metsiköt. Alueella on keskeinen toiminnallinen merkitys asukkaita aktivoivana kaupunginosapuistona. Tätä korostaa vielä se seikka, että laaksopuistojen reunoille sijoittuu myös moni asuinalueen julkisista rakennuksista. Punakivenpuiston laaksopuisto edustaa 1980-luvun tyypillistä luonnonmukaisuuteen pyrkivää puistorakentamista ja on sellaisena arvokas osa alueen puistojen moninaisuutta.

Suurin osa alueen puustosta on säilytettyä ja itsestään uusiutunutta metsälajistoa. Entisille viljelysmaille syntyneet metsiköt ovat pääosin kuusi- tai koivuvaltaisia lehtomaisia kankaita. Vain muutamassa puistossa on 1960–70-lukujen vaihteessa istutettuja puulajeja. 1980-luvulla puustoa on yleisesti istutettu enemmän, mutta kaikkiaan niukasti.

3.4 Katualueet ja kadunvarsimetsät

Kokoojakadut, Porslahdentie ja Kallvikintie sekä pohjoisessa Niinisaarentie kiertävät aluetta. Kokoojakatujen näkymiä leimaavat metsäiset, puistomaiset suojavyöhykkeet, jotka rajautuvat asuinkortteleiden ja katujen väliin. Metsien jäsentämien näkymien taustan muodostavat suurkorttelien reunat, pitkät lamellirakennukset.

Kevyenliikenteen reitit sijoittuvat katujen reunan puistovyöhykkeelle. Asuinkortteleita jaksottavien pistokatujen päätteenä on kääntöpaikka tai ne jatkuvat kevyen liikenteen raittina keskuspuistoon. Tyypillisen pistokadun näkymä on autokatosten tai pysäköintikenttien rajaama avoin tila. Kasvillisuus on matalaa pensaskasvillisuutta. Sillä ei ole katkaistu näkymiä piha-alueille. Pistokadut ovat 1960-luvulle tyypillisesti jäsentelyltään niukkoja, asfalttipintaisia ja reunakivien rajaamia avoimia katutiloja.

Kokoojakatujen vihreys on metsälajistoa, poikkeuksena Porslahdentien tammet sekä uudemmat katupuuistutukset pääkaduilla. Pistokatujen varsille on perustettu katuistutuksia ilmeisesti 1980-luvulla.

Kangaslammenpuisto on nykyisin Ilveskorvenpuisto.

Maisemallinen luonne, merkitys

Kokoojakadut ja pistokadut ovat selännealueiden avoimia maisematiloja. Niillä on suurkortteleita jaksottava ja erottava tehtävä.

Karut, avoimet, matalien pensasistutusten rajaamat katutilat kuuluvat tyypillisesti 1960-luvun kaupunkikuvaan. Alueen kadut toteutuivat lähes rakennuskaavan mukaisesti. Erityisesti pistokadut ovat säilyttäneet alkuperäisen luonteensa. Keski-Vuosaarta kiertävän katuverkon reunoja kehystävät monin paikoin kadunvarsimetsät. Alueen sisällä katuympäristössä rakennusten päädyt jäsentävät ja rajaavat katutilaa ja korttelirakenne sallii näkymiä rakennusten sivuitse piha-alueille. Kokoojakadut ovat muuttuneet luonteeltaan kaupunkimaisiksi erityisesti niillä alueilla, joilla 1960-luvun jälkeen rakentuneet tontit liittyvät katualueeseen ilman puistovyöhykettä. Lisäksi katualueita on jäsennelty kiveyksin ja istutuksin. Katutilojen metsäinen luonne on valtaosalla alueesta kuitenkin säilynyt.

Laki- ja rinnemetsät ovat keskeinen osa rakentamista jäsentäviä viheralueita. Niillä on erityinen arvo maisemametsinä, jotka toimivat kaupunkikuvassa rakentamisen selustana. (K.S-W)

Selännemetsät muodostavat Keski-Vuosaaren vihreän metsäkaupungin ytimen. Metsäalueiden maisemakuvaan liittyvät oleellisina osina näkymät Kangaslammelle, urheilupuistoon sekä keskuspuiston avoimempaan eteläosiin. Selännemetsien keskellä sijaitsevat rakennetut puistot – Ilveskorvenpuisto ja Urheilupuisto – ovat tärkeitä tilallisia taukoja metsämaisemassa. (K.S-W/EW)

4
0
100
500 m

Maisema- ja kaupunkitilan analyysi

Kasvillisuuden jäsentämä tila

Puoliavoin

Puoliavoin, osin sulkeutunut

Sulkeutunut, tiivis

Avoin tila

Näkymät, merkittävät näkymälinjat

Avoin näkymä

Kasvillisuuden lomitse avautuva näkymä

Laaja näkymä

Rakennusten rajaava vaikutus

Ei vahva, muodostaa taustan

Selkeä, vahvasti tilaa rajaava vaikutus

Kaupunkitilaa dominoiva vaikutus

Maamerkki

Maisema- ja kaupunkitilan analyysi: Keski-Vuosaaren 1960-luvun alueen kaupunkikuvassa näkyvinä elementteinä ovat vaaleat rakennukset ja niitä ympäröivät ja kehystävät metsät. Maiseman tilarakenne on suurimmaksi osaksi luonteeltaan puoliavointa puiden ja rakennusten jäsentämää väljää tilaa. Alueen sisällä katuympäristössä rakennusten päädyt jäsentävät ja rajaavat katutilaa ja korttelirakenne sallii näkymiä rakennusten sivuitse piha-alueille. Pohjoisissa osissa taukoina metsän ympäröimässä maisematilassa toimivat avoimet tilat; Kangaslammen ympäristö, urheilupuisto ja väljät katutilat. Etelässä avoimien puistoalueiden yli avautuu pitkiä näkymiä. Paikoin rakennukset nousevat kaupunkikuvassa hallitseviksi. Alueen eteläisissä osissa Viljo Revellin suunnittelemat As. Oy Säästömaston tornitalot ja niihin liittyvä kansirakenne sekä Touko Nerosen suunnittelemat As. Oy Säästöniemen terassitalot dominoivat maisemaa. Myös Lauri Silvennoisen suunnittelemat As. Oy Kivisaarentien ”laivatalot” alueen pohjoispuolella hallitsevat ympäristöään ja muodostavat porttiaiheen. Edellä mainitut rakennukset voidaan lukea alueen tunnistettaviksi maamerkeiksi, kuten myös terassitalojen läheisyydessä sijaitseva lämpövoimala piippuineen.

3.5 Muuttuva kaupunkimaisema

Keski-Vuosaarit on kokonaisuutena säilynyt varsin hyvin. Alueella ovat edelleen nähtävissä 1960-luvulla kaavoituksessa ja suunnittelussa määritellyt periaatteet ja tavoitteet. Ympäristö on kuitenkin jatkuvassa muutosprosessissa. Kasvillisuuden luontainen kehittyminen ja toisaalta yhteiskunnassa ja sen myötä kaupunkirakenteessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat Keski-Vuosaaren maisema- ja kaupunkikuvaan.

Viher- ja piha-alueilla tyypillisiä muutoksia ovat maisematilojen umpeen kasvaminen, ”pusikoituminen”, taajamametsille tyypillinen metsäluonnon kuluminen ja toisaalta puuston ikääntyminen. Tästä johtuen on Keski-Vuosaareenkin kehittynyt paikkoja, joissa maisematilat ovat jäsentymättömiä tai leimaltaan hoitamattomia ja suunnittelemattomia. Avoin maisematila on kadonnut jo monessa paikassa, erityisesti laaksojen viheralueilla. Tasaikäisen metsäluonnon elinvoimaisuuden katoaminen voidaan nähdä tulevaisuuden uhkana, kun selkeät tavoitteet metsän uudistamiseksi puuttuvat. Asuinalueiden tiivistäminen aiheuttaa myös muutoksia ympäröivien viheralueiden maisemaan. Erityisesti laaksopuistojen luonne tulee lisääntyneen käyttöpaineen johdosta todennäköisesti muuttumaan rakennetumpaan suuntaan.

Vuosaari on metron ja asuinrakentamisen myötä muuttunut metsälähiöstä uudeksi paikalliskeskukseksi.

Kaupunkirakenteen tiivistymisestä ja siihen liittyvästä uudisrakentamisesta on nähtävissä seuraava kehitys: uudisrakentaminen on kasvanut kiinni aiemmin selkeämmin omana lähiösaarekkeenaan sijainneeseen 1960-luvun alueeseen. Uusi rakentaminen liittyy vanhoihin kortteleihin usein suoraan, ilman alkuperäiseen suunnitteluperiaatteeseen kuulunutta puskurivyöhykettä, jollaisena riittävä välimatka ja kasvillisuus toimivat. Keski-Vuosaaren reunoilla sijainneet korttelit ovat menettäneet asemansa avoimen maisematilan reunalla. Näitä ovat erityisesti idässä aiemmin avoimen peltomaiseman äärelle sijoittuneet rivitalot. Myös tiemaisemat ovat paikoin muuttuneet luonteeltaan rakennetuiksi uudisrakennusten tonttien liittyessä suoraan katualueeseen ilman vanhalle alueelle tyypillistä puistovyöhykettä. Aiemmin kaupunkikuvassa maamerkkeinä hahmottuvat rakennukset ovat peittyneet mittakaavaltaan korkeamman uudisrakentamisen taakse. Näin on erityisesti Keski-Vuosaaren eteläreunalla, jossa aiemmin maamerkkimäisen reunan muodostaneet As. Oy Säästömaston tornitalot ja As. Oy Säästöniemen terassitalot ovat osin jääneet rakentamisen katveeseen. 1960-luvulla rakentuneen lähiön tunnistettava kokonaisuus ei erotu nykyisin enää yhtä selkeästi kaupunkikuvassa lähiympäristön lisä- ja täydennysrakentamisen myötä.

Eteläisen Vuosaaren rakentuminen on tuonut muutoksen Keski-Vuosaaren palvelurakenteeseen. Palvelujen keskittyminen suurin kauppakeskuksiin on ajalle tyypillinen ilmiö, joka on osaltaan vaikuttanut muutoskehitykseen. Ostoskeskuksissa sijainneet kaupalliset palvelut ovat siirtyneet alueen eteläpuolelle uuteen ostoskeskukseen. Myös suurkorttelei̇ssa sijainneet liikerakennukset ovat jääneet käyttämättömiksi. Tyhjilleen jääneiden rakennusten tonteille on kaavoitettu asuinrakentamista esimerkiksi Merikorttitien alueella. Rakentaminen on jo toteutunut alueen eteläosissa, jossa vanhaan korttelirakenteeseen sijoittuvien uusien rakennusten arkkitehtuuri ja pihojen jäsentely poikkeaa vanhan Vuosaaren alkuperäisestä luonteesta. Kun julkiset ja liikerakennukset korvataan asuinrakentamisella, aiemmin kaikille avoimet piha-alueet muuttuvat yksityisiksi. Muutos on jo tapahtunut eteläisen ostoskeskuksen paikalla, ja tulevaisuudessa on todennäköinen myös Merikorttitien alueella. Muutoksen myötä kaupunkirakenne on muuttumassa mittakaavallisesti ja toiminnallisesti entistä tasalaatuisemmaksi. Kokonaisuutta rikastuttavat kohokohdat ja kontrastit vähenevät kaupunkirakenteessa.

Autoistumisen kasvu ja siitä seuraava pysäköintipaikkojen kasvava tarve ja liikennemelu ovat tuoneet muutoksia. Pysäköintialueiden lisätarve on Keski-Vuosaaressa ollut ajankohtainen jo jonkin aikaa. Tämä johtuu alkuperäisen asemakaavan toteutumattomista autopaikkamääristä sekä jatkuvasti kasvavasta autokannasta. Tarve lisätä autopaikkoja näkyy alkuperäisten pysäköintialueiden laajentumisena viheralueiden kustannuksella. Ratkaisuja on paikoin tehty ilman kokonaisvaltaista suunnittelua. Autopaikkojen tarve on johtanut myös suunnittelemattomaan kadunvarsipysäköintiin. Alueen pohjoiseen reunaan, Niinisaarentien varteen on rakennettu meluaita. Meluaidat muuttavat tyypillisen, metsien reunustaman puistomaisen katutilan luonnetta ja vaikuttavat kadunvarsimetsien laajuuteen ja olemassaoloon.

1960-luvulla pystytetty rakennuskanta on perusparannusiässä ja osassa taloyhtiöitä korjauksia on jo tehty. Tämän yhteydessä perusparannusta on tehty myös piha-alueilla. Paikoin rakentamisessa ei ole käytetty alueelle ominaisia ja alkuperäisen toteutuksen mukaisia materiaali- ja rakenneratkaisuja. Vaikka muutokset ovat paikallisia, erottuvat yksityiskohdat maisemakuvassa ja poikkeavat rakennuskannan ja pihojen alkuperäisestä luonteesta.

4. Suojelu- ja kehittämisperiaatteet ja toimenpidesuositukset

Tavoitteena on säilyttää Keski-Vuosaaren 1960-luvun alueen nykyinen luonne metsäkaupunginosana sekä turvata sen asema osana Vuosaaren kaupunkikuvaa. Keskeinen tavoite kehittämisperiaatteille ja toimenpidesuosituksille on muutospaineiden ohjaaminen ja hallitseminen siten, että Keski-Vuosaaren ominaispiirteet ja arvot säilyvät.

Seuraavassa on koottu Keski-Vuosaaren maiseman ja kaupunkikuvan suojelun yleiset tavoitteet ja kehittämisperiaatteet.

4.1 Rakennettujen aluekokonaisuuksien säilyminen ja kehittäminen

Metsäkaupungin eräs tärkeä ominaispiirre on kaupunkirakenteen väljyys. Keski-Vuosaaren suurkortteleille tyypillistä on puoliavoin, liukuva tilarakenne. Keski-Vuosaaren väljästi rakennetut suurkorttelit tulee säilyttää alkuperäisen rakenteen mukaisina. Korttelirakenteessa ei yleensä ottaen löydy tilaa täydennysrakentamiselle, sillä ne suunniteltu ja toteutettu kokonaisuuksina. Yksittäisissä kohteissa, esimerkiksi purettavien rakennusten tai rakennelmien kohdalla ympäristöön sopiva täydennysrakentaminen saattaa kuitenkin olla mahdollista ilman että kokonaisuus häiriintyy. Esimerkiksi Merikorttitien alueella on ollut mahdollista osoittaa uudisrakentamiselle soveltuvia paikkoja entisten liikerakennusten ja yleisten rakennusten paikoille. Mahdollinen muu kysymykseen tuleva lisärakentaminen tulee tutkia tapauskohtaisesti ja toteuttaa olemassa olevan kaupunkirakenteen ja alueen arkkitehtonisten arvojen ehdoilla.

Suurkortteleihin liittyvät olennaisena osana rakennusten ja kortteleiden väliin jäävät piha- ja viheralueet. Korttelipihojen luonne ja ilme tulee säilyttää nykyisen kaltaisena ja kortteleiden tunnusomaiset pitkät, korttelinsisäiset näkymät tulee turvata.

Suurkortteleiden osaksi asettuvat julkiset ja yleiset, usein arkkitehtuuriltaan erityiset rakennukset ovat kaupunkirakenteen kohokohtia. Nyt monen julkisen rakennuksen poistuttua[82] on erityisen tärkeää jäljellä olevien säilyttäminen. Alueen lounaiskulmassa sijaitseva lämpökeskus on alueen identiteetin kannalta merkittävä maamerkki ja sen säilyttämisen tulee olla kehittämissuunnitelmien lähtökohtana. Myös jäljellä olevat alueelle ominaiset matalat liikerakennukset tulee säilyttää, sillä ne ovat tärkeitä korttelirakenteen vaihtelevuuden kannalta.

Alueen kahdesta ostoskeskuksesta on jäljellä vain pohjoinen ostoskeskus. Rakennus tulee säilyttää ja sen toiminta turvata. Toiminnan elinvoimaisuuden takaamiseksi voidaan harkita liikerakennuksen laajentamista tai julkisten palveluiden sijoittamista ostoskeskuksen yhteyteen. Mahdollinen laajennusosa tulee arkkitehtonisesti ja mittakaavallisesti sovittaa olemassa olevaan ostoskeskukseen. Ostoskeskuksen ja sitä ympäröivien puisto- ja katualueiden suunnittelu edellyttää alueen kokonaisvaltaista tarkastelua ja todennäköisesti asemakaavan muuttamista.

4.2 Viher- ja piha-alueiden merkitys alueen tilaa jäsentävänä tekijänä säilytettävä

Keskuspuiston säilyminen on turvattava. Keskuspuisto on alueen vihreä selkäranka, ja sen toiminnallinen merkitys sekä maisemalliset arvot ja ominaiset piirteet tulee säilyttää.

Urheilukentän pohjoispuolella on asemakaavassa pysäköinnille varattu alue, jota ei ole toteutettu. Paikka on maisemallisesti yksi keskuspuiston hienoimmista kohdista ja sen maisemallinen asema tulee turvata esimerkiksi asemakaavaa muuttamalla. Samaa ratkaisua voidaan harkita keskuspuistoon kadun päätteessä liittyvän Y-tontin kohdalla Kivisaarentiellä sekä joillakin katualueilla ja kääntöpaikoilla. Punakivenpuiston länsipuolella sijaitseva yleiselle rakennukselle osoitettu tontti tulee joko muuttaa kokonaan puistoksi tai sen laajuutta pienentää. Pohjoisessa keskuspuisto on pienentynyt laajuudeltaan alkuperäisessä kaavassa määritellystä. Tämän vuoksi erityisesti Isonvillasaarentien päätteessä tulee keskuspuistoa kehittää tilallisesti ja toiminnallisesti.

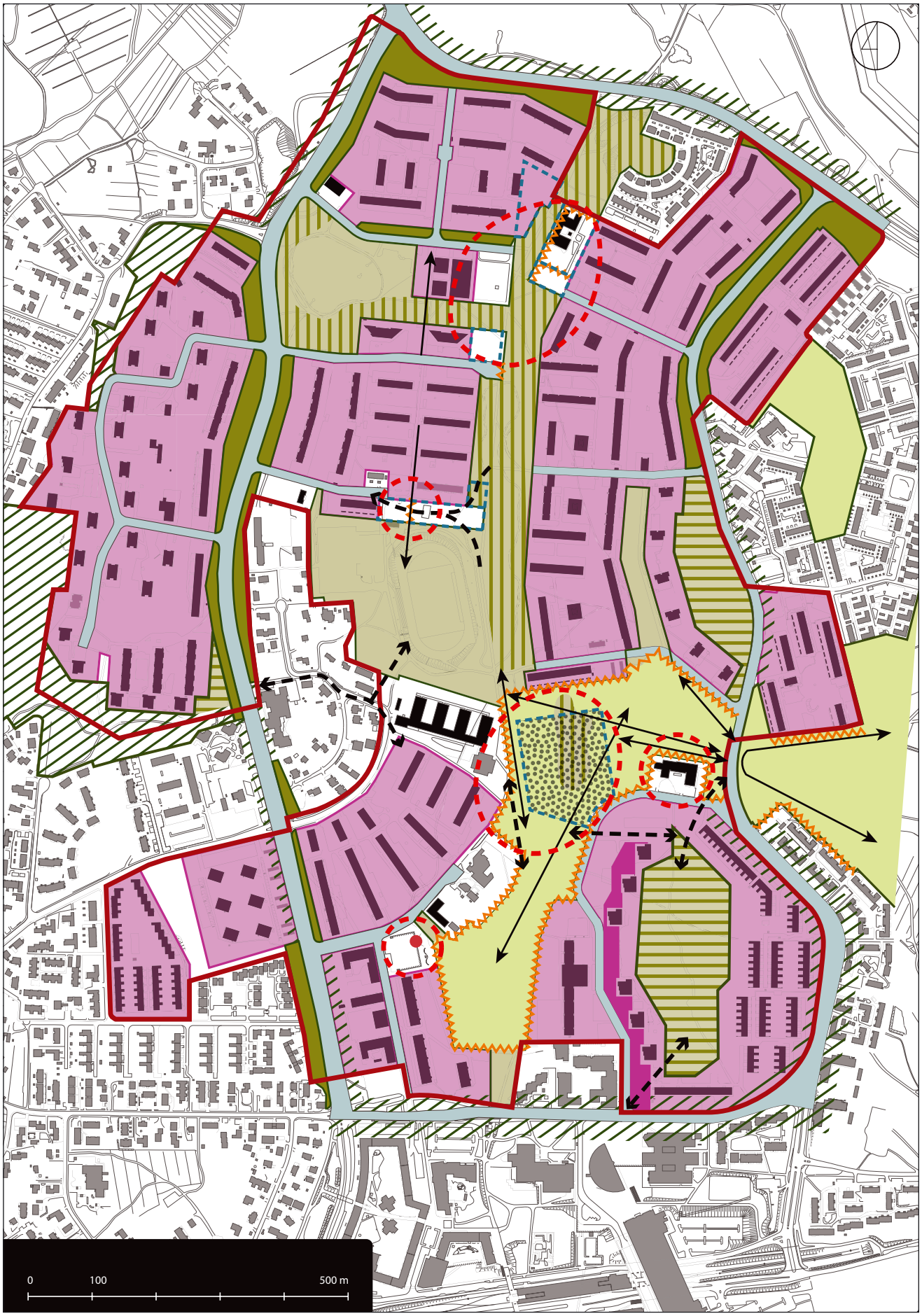
Yhtenäisen keskuspuiston lisäksi kaupunkikuvan kannalta merkittäviä ovat laki- ja rinnealueiden metsät sekä laajat korttelipihat. Lisäksi Kallvikintiehen ja Porslahdentiehen liittyvät katujen reunametsät ovat tyypillisiä ja siten säilytettäviä. Katutilaan liittyvien tonttien kohdalla tulee kadun puoleisista reunoista kehittää mäntyvaltaisia, katutilan vihreää luonnetta korostavia alueita. 1960-luvun alueen ja sen ympärille rakennettavien uusien alueiden väliin tulisi jättää riittävästi tilaa. Alueelle tyypillinen puoliavoin tilallinen luonne tulee säilyttää. Puistojen ja pihojen välinen rajautuminen on tyypillisesti liukuva, vähittäin metsäluonnosta metsäpuistomaiseksi pihaksi vaihettuva.

Keski-Vuosaaren viher- ja piha-alueiden säilymiseksi on metsäluonnon elinvoimaisuus turvattava. Metsäkasvillisuudelle tulee laatia hoitosuunnitelmat, joissa kiinnitetään huomiota nykyisen puuston elinvoimaisuuden säilyttämiseen ja vaiheittaiseen uusimiseen. Tilarakenteen säilyttäminen edellyttää puuston suunnitelmallista uudistamista. Metsäluonnon elinvoimaisuuden turvaaminen tarkoittaa sekä puisto- että piha-alueilla puuston harventamista. Umpeenkasvaneet tai pensoittuneet alueet tulee raivata. Metsäluonnon kuluminen on tyypillinen taajamametsiä vaivaava ongelma. Kulkureitit tulee tämän vuoksi osoittaa selkeästi.

Edellytyksenä Keski-Vuosaaren yhtenäisen luonteen säilymiselle on kokonaisvaltaisen hoitosuunnitelman laatiminen alueen piha- ja puistoalueille.

4.3 Rakennetun ympäristön tilallinen rakenne säilytettävä ja palautettava

Rakentamattomat laaksot ovat tärkeitä ja avoimena kehitettäviä ”taukoja” kaupunkirakenteessa. Laaksopuistojen ke-

0
100
500 m

Keski-Vuosaaren maiseman suojelu- ja kehittämisperiaatteet ja toimenpidesuositukset

Kortteleiden tilarakenne, rakennukset ja rakennelmat säilytetään

Pihat säilytetään nykyisen laajuisina. Pihatyyppien ominaiset ja alkuperäiset piirteet säilytetään. Metsäluonnon elinvoimaisuus turvataan. Rakennusten ja piharakenteiden alkuperäiset yksityiskohdat, materiaalit ja suunnitteluperiaatteet säilytetään. Pihoja ei saa aidata. Pysäköinnin tarvetta tulee tarkastella suurkorttelikohtaisesti.

Viheralueet ja urheilupuisto säilytetään nykyisen laajuisina yhtenäisinä alueina. Alueet ovat kaupunkikuvan- ja tilan kannalta tärkeitä. Alueiden ominaiset ja alkuperäiset piirteet, yksityiskohdat, materiaalit ja suunnitteluperiaatteet säilytetään.

Keskuspuiston selännemetsät ovat kaupunkikuvan ja -tilan kannalta tärkeitä viheralueita. Metsäluonnon elinvoimaisuus turvataan hoidon avulla.

Katualueiden reunametsät ja -puistot ovat katutilan ja kaupunkikuvan kannalta tärkeitä vihervyöhykkeitä. Metsäluonnon elinvoimaisuus turvataan hoidon avulla.

Laki- ja rinnemetsät ovat kaupunkikuvan ja -tilan kannalta tärkeitä viheralueita, joiden merkitys ulottuu laajalle alueelle. Metsäluonnon elinvoimaisuus turvataan hoidon avulla.

Laaksopuistot ovat kaupunkikuvan ja -tilan kannalta tärkeitä viheralueita, joiden merkitys säilytetään ja palautetaan hoidon avulla.

Katualueiden tilarakenne säilytetään. Katualueiden ominaiset ja alkuperäiset piirteet, yksityiskohdat, materiaalit ja suunnitteluperiaatteet säilytetään.

Kaupunkikuvan kannalta tärkeä reunavyöhyke

Umpeenkasvaneita kasvillisuusalueita avataan

Avoimen ja suljetun maisematilan välistä vyöhykettä tai muuta reunavyöhykettä kehitetään

Avattava näkymälinja

Erityinen ongelma-alue. Tilallisuuta ja toiminnallisuutta kehitetään. Alueelle tulee tehdä erillinen kehittämissuunnitelma.

Rakentamaton tontti tai muu alue. Ehdotus kaavamerkinnän muuttamisesta puistoalueeksi.

Kevyen liikenteen reittitarve

Rakennus tai rakenne säilytetään

Selvitysalueen rajaus

Keski-Vuosaaren maiseman suojelu- ja kehittämisperiaatteet ja toimenpidesuositukset.

hittämisen periaatteena tulee olla avoimen maisematilan säilyttäminen ja palauttaminen. Toimenpiteenä on umpeenkasvaneiden alueiden avaaminen ja toisaalta avoimen tilojen reunojen, reunavyöhykkeiden kehittäminen. Reunavyöhykkeiden kehittäminen on erityisesti tarpeen alueilla, jossa selännemetsä ja avoimet alueet kohtaavat. Näitä ovat erityisesti katujen päätteet ja laaksopuistojen reunat. Reunavyöhykkeitä tulee kehittää tälle maisematilalle ominaisen vähittäisen vaihettumisen periaatteella. Puistojen tilarakenteen kehittämiseksi erityisesti laaksopuistolle tulee laatia laajempi kokonaissuunnitelma, jossa otetaan huomioon avoimena säilymisen ja reunavyöhykkeiden kehittämisen kokonaisvaltaiset tavoitteet.

Laaksopuistojen merkittäviä ja toimenpiteitä vaativia umpeen kasvavia alueita ovat erityisesti keskuspuiston keskiosassa, kaavassa yleisten rakennusten korttelialueeksi merkitty tontti, joka on rakentamattomana jäänyt hoitamattomaksi sekä Porslahdentien itäpuolella umpeen kasvaneet peltoalueet rivitalojen tuntumassa. Myös puistoalueiden sisällä tai reunoilla sijaitsevat päiväkotitontit ovat kehittyneet kasvillisuudeltaan tukkoisiksi ja avointa tilaa rajaaviksi alueiksi.

Keski-Vuosaaren ongelmapaikkoja ovat usein myös kohdat, joissa keskuspuisto liittyy julkisten rakennusten tontteihin ja katujen päätteisiin. Näitä alueita ovat mm. urheilukentän ympäristö Heteniityntien päässä, lämpövoimalan ympäristö, keskuspuiston pohjoisimmat osat Niinisaarentien eteläpuolella sekä Satamasaarentien päätteessä kirkon ja koulun lähiympäristö. Näissä maisemakohdissa tilarajaukset ovat epämääräisiä, näkymät ovat ummessa ja valaistus puutteellista. Näitä kohtia leimaa hoitamattomuus. Paikat ovat turvattoman tuntuisia.

Avoimessa maisematilassa tai sen reunalla sijaitsevien tonttien kasvillisuutta tulee kehittää puoliavoimiksi saarekkeiksi. Tonteilla tulee suosia runkopuita, alueelle tyypillisesti mäntyjä. Piha-alueiden tulee olla puistoon päin luonteeltaan avoimia. Päiväkotitonteilla tarpeellisen aidan tulee olla läpinäkyvää ja siroa tyyppiä sekä väritykseltään huomaamaton. Asuinpihoilla omistusrajoja ei tule osoittaa aitaamalla piha-alueita. Asuinkortteleissa pihatoiminnot on tyypillisesti sijoitettu yksittäin ja väljästi piha-alueelle, ilman rajoittavia aitoja tai muita rakenteita. Tämä periaate tulee säilyttää.

Katutilojen avoin luonne tulee säilyttää. Katualueiden päätteet ja pysäköintikentät voi jäsentää esimerkiksi matalin pensasistutuksin. Puurivejä tulee tilan jäsentämisessä välttää, sillä ne eivät ole 1960-luvun alueille ominaisia. Melumuurien rakentaminen puuttuisi alueelle luontaisen katutilan laatuun oleellisesti, eikä siksi ole sopiva ratkaisu.

Satamasaarenpuistossa on suosittu, laaja koira-aitaus. Keskuspuistossa keskeisellä paikalla sijaitseva aitaus haittaa erityisesti puiston tilallista luonnetta. Koira-aitauksen parempaa sijoitusta keskuspuiston alueella tulisi tutkia. Paikka voi löytyä laaksotilan ja metsäalueen vaihettumisvyöhykkeeltä nykyisen sijaintipaikan pohjoispuolelta.

Tilarakenteen turvaamiseen liittyy myös merkittävien näkymälinjojen säilyttäminen ja palauttaminen. Keski-Vuosaaren merkittävät näkymäpaikat sijoittuvat tyypillisesti eri tilojen rajakohtiin. Näitä paikkoja ovat esimerkiksi keskuspuistossa saavuttaessa metsän puoliavoimesta tilasta laaksoon, avoimeen maisematilaan. Lisäksi tyypillisiä ovat laaksoa reunustavilta rinteiltä avautuvat pitkät näkymät avoimien puistoalueiden yli. Alueelle ominaisia ovat kortteleiden sisäiset sekä pistokaduilta avautuvat rakennusten ohjaamat ja runkopuiden jäsentämät väljät pihanäkymät. Pääkatujen kasvillisuuden lomitse avautuu lamellitalojen pysäyttämiä näkymiä. Kaupunkirakenteessa näkymäakselit ovat monin paikoin hämärtyneet ja umpeen kasvaneet. Merkittävien näkymien turvaaminen tulisi huomioida alueen kehittämisessä ja hoitosuunnitelmia laadittaessa.

4.4 Kevyen liikenteen yhteyksien kehittäminen

Keski-Vuosaaressa on metsäkaupungille tyypillisesti varsin laaja kevyen liikenteen verkosto. Yhteydet ovat toimivia pohjois-eteläsuunnassa. Keskuspuiston raitti ja korttelikokonaisuuksien läpi kulkevat reitit mahdollistavat erilaisia reittivalintoja. Itä-länsisuunnassa on kuitenkin ongelmia reittien jatkuvuuden suhteen. Tämä johtuu osittain kaupunkirakenteen luonteesta. Osa pistokaduista johtaa keskuspuistoon, mutta yhteys ei jatku enää sen toiselle puolelle. Yhteydet ovat jäsentymättömiä ja orientoituminen on siten vaikeaa. Maastonmuodot estävät kulun jopa viherväyläksi kaavoitetulla alueella esimerkiksi As. Oy Säästömaston kohdalla. Joillakin pihoilla on syntynyt läpikulusta ongelmia ja pihoille on pystytetty kylttejä sekä puu- ja teräsverkkoaitoja läpikulun estämiseksi.

Itä-länsisuuntaisia yhteyksiä tulee kehittää erityisesti nykyisen koirapuiston eteläpuolella, urheilukentän pohjoispuolella, As. Oy Säästömaston ympäristössä sekä Vuosaaren yläasteen länsipuolella. Urheilukentän pohjoispuolella olevan asuinrakennuksen tontti (Heteniityntie 1) ulottuu muista keskuspuistoon liittyvistä tonteista poiketen lähes puiston pääreittiin saakka. Tämä tontinosa tulisi muuttaa puistoalueeksi kevyen liikenteen kulun järjestämiseksi. Kulku tulee kanavoida selkeästi osoitetuille reiteille läpikulkuhäiriön ja toisaalta myös metsäluonnon kulumisen estämiseksi. As. Oy Säästömaston itäisellä puolella sijaitseva puistoalue on liitettävä nykyistä paremmin yleiseen kevyen liikenteen verkkoon, mikäli sen halutaan palvelevan asukkaita yleisenä puistona.

4.5 Alkuperäiset suunnitteluperiaatteet, yksityiskohdat ja materiaalit säilytettävä

Ympäristön yksityiskohdat, ulkotilojen rakenteiden, välineiden ja varusteiden ulkonäkö, sekä niissä ja rakennusten julkisivuissa käytetyt materiaalit ja värit ovat maisemakuvassa merkityksellisiä tekijöitä. Keski-Vuosaarelle on ollut tyypillistä, että ulkotilojen materiaalit ja ratkaisut ovat niukkoja ja yksinkertaisia. Vaikka yksityiskohdat ovat havaittavissa lähinnä lähiympäristössä, muodostavat ne kuitenkin tärkeän osan kokonaisuudesta. Ulkoympäristön ja rakennusten suunnittelussa tulee ottaa huomioon 1960-luvulla toteutunut niukkuuden periaate ja pitäytyä alkuperäisissä varusteissa, materiaaleissa ja detaljoinneissa. Uusia, alkuperäisessä ympäristössä vieraita materiaaleja tulee välttää. Tämä koskee myös kasvilajeja. Piha- ja puistoalueiden istutuksissa tulee suosia alueelle ja kasvupaikalle luontaista ja tyypillistä kasvilajistoa. Lajiston tarkempi määrittäminen edellyttää lisäselvityksiä, alkuperäisiin suunnitteluasiakirjoihin perehtymistä ja kohdeinventointeja.

Luonteeltaan rakennetuimpia puisto-

ja on kehitetty ja rakennettu uudelleen. Sen sijaan keskuspuiston metsäiset alueet ovat säilyneet jokseenkin alkuperäisen kaltaisina. Samoin korttelipihat ovat pääosin säilyneet yksityiskohdiltaan muuttumattomina. Asuinpihojen pihamateriaalit; nurmipinnat, asfalttikäytävät, betonilaattapolut ja betonivesikourut ovat säilyneet pitkälti alkuperäisessä asussaan. Tämän vuoksi on juuri pihojen suunnittelussa otettava huomioon niiden alkuperäisten yksityiskohtien ominaispiirteet. Joillakin pihoilla välineet onkin korvattu vanhaa mallia vastaavaksi tai vanhat varusteet on kunnostettu.

Osassa Keski-Vuosaarta on rakennusten julkisivuihin kohdistunut perusparantamisen myötä alkuperäiseen detaljointiin ja arkkitehtuuriin liittyviä muutoksia, joilla on ollut vaikutuksia kaupunkikuvaan. Pitkällä tähtäimellä tulee tavoitteeksi ottaa julkisivujen palauttaminen ulkoasultaan alkuperäisiksi. Korjausrakentaminen tulee suunnitella siten, että julkisivujen arkkitehtoniset ominaispiirteet säilyvät. Julkisivuihin liittyvä väritys tulee säilyttää alkuperäisen mukaisena ja kadonneissa kohdissa palauttaa.

As.Oy Säästömaston pistetaloihin liittyvä kansirakenne on säilynyt esimerkkinä visionäärisestä betonirakentamisesta ja sen säilyminen tulee edelleen turvata. Rakenteeseen liittyvä ympäristö vaatii kuitenkin kehittämistä erityisesti Punakiventien varrella. Kannen alla sijaitsevan pysäköintitilan valaiseminen saattaisi parantaa kannen lähiympäristön laatua.

Piha-alueiden alkuperäiset auto- ja jätekatokset tulee säilyttää ja tarvittaessa uusia alkuperäisen mukaisiksi. Uusien katosten rakentamisessa tulee suosia olemukseltaan alkuperäisiä vastaavia malleja.

Rakennusten, asuntopihojen, leikkialueiden ja kulkureittien parantamisesta tulisi laatia koko alueelle korjausrakentamisen ohjeet. Rakennusten korjaaminen tulee toteuttaa alkuperäisten suunnitteluperiaatteiden mukaisesti. Pihojen perusparannussuunnitelmia tehtäessä tulee selvittää alkuperäisten pihasuunnitelmien sisältö ja tarkastella ratkaisuja kokonaisvaltaisen yleissuunnitelman kautta. Suunnittelutehtävissä tulee käyttää ammattitaitoista suunnittelijaa.

4.6 Pysäköintialueiden sijoittamisen periaatteet

Pysäköintialueiden lisäämisessä ja uudelleenjärjestelyssä tulee huomioida Keski-Vuosaarelle ominaiset ratkaisut. Lamellitaloissa paikat sijoittuvat tyypillisesti avokentille ja autokatoksiin kadun puoleiselle reunalle rakennusten päätyihin tai riviin julkisivujen suuntaisesti. Lisäksi rakennusten ensimmäisissä kerroksissa on autotalleja. Pistetaloissa pysäköinti on tyypillisesti talot yhdistävissä autokatoksissa tai talojen ensimmäisen kerroksen autotalleissa. Lisäksi osassa kortteleista pysäköinti on ratkaistu betonisilla autokansilla. As. Oy Säästömastossa kansi palvelee pihatoimintoja ja pysäköinti on sijoitettu pelkästään kannen alle. As. Oy Säästörastissa kansikin on pysäköintitilaa. Kansirakenteet liittyvät kiinteästi katualueeseen muodostaen katujulkisivun tontille. Rivitaloyhtiöissä autopaikat ovat tyypillisesti erillisinä kenttinä talojen välissä tai rakennusten päädyissä. As Oy Säästöparin pysäköinti on järjestetty kenttänä korttelin päädyssä ja kadunvarsipysäköintinä. Asunto Oy Säästökeulan rivitalokortteli Porslahdentiellä on ainoa yhtiö, jossa jokaisella asunnolla on oma autokatos sisäänkäynnin yhteydessä.

Pysäköintialueiden tarvetta tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti suurkorttelitasolla. Suunnittelutehtävissä tulee käyttää ammattitaitoista suunnittelijaa. Kaavoituksen periaatteena uusien paikkojen suunnittelulle on, että tonteilla tulisi olla nykyisen normien edellyttämä määrä autopaikkoja asukkaille. Katualueen autopaikat on varattu vieraspysäköintiin. Tarvittaessa pihoilla olemassa olevia alueita voi laajentaa muutamilla paikoilla ja mahdollisesti löytää uusia pieniä pysäköintiyksiköitä. Tavoitteena on pihaalueiden säilyminen mahdollisimman yhtenäisinä. Pihoille luonteenomainen tilallinen jatkuvuus tulee säilyttää. Tämä tarkoittaa, että pysäköintialueita tulee jäsentää lähinnä matalan pensaskasvillisuuden ja runkopuiden avulla. Joillakin alueilla kasvillisuuden ohella erilliset jätekatokset ja autokatokset ja -tallit voivat toimia tilojen jäsentäjinä. Uusien rakenteiden suunnittelussa tulee käyttää ratkaisuja, jotka asettuvat luontevasta Keski-Vuosaaren kaupunkikuvaan.

Pistokatujen päätteissä olevat kääntöpaikat on mitoitettu varsin väljästi. Paikoin niiden järjestelyjä tulisi tarkastella uudelleen. Kadunvarsipysäköinti tulee osoittaa vain yhdelle puolelle katua, joka valtaosalla Keski-Vuosaarta lienee katujen mitoituksenkin puolesta ainoa mahdollinen vaihtoehto. Katualueilla pysäköinti tulee osoittaa vain liikennemerkein ja mahdollisesti maalauksin asfalttiin. Katujen luonteen säilyttämiseksi pysäköintiä ei tule jäsennellä kiveyksin, istutuksin tai puurivein. Katualueilla on perinteisesti käytetty vain asfalttia ja betonista reunakiveä. Käytetyt materiaalit ovat olleet niukkoja ja rakenteet yksinkertaisia.

5. Yhteenveto

Selvityksen perusteella voidaan todeta Keski-Vuosaaren 1960-luvun alueen säilyneen varsin hyvin alkuperäisessä kaavoituksessa asetettujen suunnittelutavoitteiden mukaisena metsäkaupunginosana. Alue on merkittävä arkkitehtoninen ja maisemallinen kokonaisuus, jonka ominaispiirteinä ovat kokonaisuuksina suunnitellut ja säilyneet suurkorttelisaarekkeet ja niiden väleissä sijaitsevat viher- ja piha-alueet. Suurkortteleille tyypillistä on puoliavoin, liukuva tilarakenne. Alueen arkkitehtuuri on aikakaudelle tyypillistä ja vivahteikasta.

Kaavoitus kunnianhimoista

Alkuperäisen kaavoituksen tunnuspiirteitä ovat ulkosyöttöinen liikenne, rakennusryhmien saarekemaisuus, palveluiden sijoittaminen ostoskeskuksiin ja erillisiin liikerakennuksiin, metsävaltainen keskuspuisto ja runsas jalankulkuverkosto. Omaperäisyyttä alueelle tuovat rakentamisajankohdalle tyypillistä kokeellisuutta edustavat vaihtelevat talotyypit ja lamellitalojen rajaamat pihatilat pitkine näkymineen.

Metsäkaupungin ihanteet vaikuttivat Keski-Vuosaaren viheralueiden ja puistojen syntymiseen. Alueen kaavallinen suunnittelu oli kokonaisvaltaista ja kunnianhimoista. Asemakaavassa on selvästi nähtävissä maisemarakennetta kunnioittavat tavoitteet. Saarekemaisiksi kokonaisuuksiksi järjestäytyneet suurkorttelit asettuvat maisemaan sitä kunnioittaen. Erilaisia rakennustyyppejä edustavat rakennukset sijoittuvat vaihtelevaan maastoon hyvin. Rakennustyyppien valinnalla on korostettu maastonmuotojen luonnetta. Kasvillisuudella on oleellinen asema suurkortteleissa ja niiden ympäristössä. Se jäsentää korttelipihojen tiloja ja muodostaa rakennuksille taustan.

Koko alueen kaavoitus keskittyi pohjois-eteläsuuntaisen keskuspuiston vihreän selkärangan ympärille, joka yhdisti erilliset asuinaluesaarekkeet toisiinsa. Vaikka Keski-Vuosaari rakennettiin nopeassa aikataulussa ja niukoilla resursseilla, oli suunnittelun kokonaisote myös ulkoalueiden osalta kunnianhimoinen ja tavoitteet korkealla.

Luonnonmukaiset viher- ja piha-alueet tyypillisiä

Luonnonmukainen ympäristö ja suuret pihat ovat eräs alueen tärkeimmistä arvoista.

Puistoalueet muodostavat kaupunginosan vihreän ytimen, toiminnallisen ja visuaalisen selkärangan. Kokoojakatujen varsien puistokaistat muodostavat yhdessä arkkitehtuurin kanssa arvokkaan kokonaisuuden. Laki- ja rinnemetsät ovat keskeinen osa rakentamista jäsentäviä viheralueita. Niillä on erityinen arvo maisemametsinä, jotka toimivat kaupunkikuvassa rakentamisen selustana. Keski-Vuosaaren rakennetut puistot ovat muuttuneet paljon 1960-luvulta. Puistojen toimintoja, kuten esimerkiksi leikkipaikkoja on ajanmukaistettu ja perusparannettu.

Suurkorttelien pihat ovat luonteeltaan metsäisiä ja luonnonmukaisia. Nurmipinta ja alueella luontaisesti kasvaneet puut luovat perusrungon, jota istutettu kasvillisuus täydentää. Pihoja ei ole erotettu puistoalueista rakentein tai pensasistutuksin. Monen asunto-osakeyhtiön piha-alueiden suunnittelusta vastasi pihasuunnittelun ammattilainen, puutarha-arkkitehti. Erityisesti asuinkorttelien pihat ovat säilyneet suhteellisen alkuperäisinä. Merkittävimmät muutokset liittyvät kasvillisuuden luontaiseen kasvuun ja ikääntymiseen.

Jatkotoimenpiteet

Keski-Vuosaaren 1960-luvun alue on kokonaisuutena säilynyt varsin hyvin. Alueella ovat edelleen nähtävissä 1960-luvulla kaavoituksessa ja suunnittelussa määritellyt periaatteet ja tavoitteet. Ympäristö on kuitenkin jatkuvassa muutosprosessissa. Kasvillisuuden luontainen kehittyminen ja toisaalta yhteiskunnassa ja sen myötä kaupunkirakenteessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat Keski-Vuosaaren kaupunkimaisemaan.

Jatkossa alueen ominaispiirteiden säilyttäminen edellyttää kokonaisvaltaisten kehittämis- ja hoitosuunnitelmien sekä korjausrakentamisen ohjeiden laatimista:

Alueelle tulisi laatia kokonaisvaltainen hoitosuunnitelma, joka ottaa huomioon alueen ominaispiirteet. Tämän maisema- ja kaupunkikuvallisen selvityksen rinnalle onkin jo rakennusvirastossa tekeillä Keski-Vuosaaren ja Rastilan katu- ja viheralueiden aluesuunnitelma, joka on katu- ja viheralueiden strateginen suunnitelma.

Alueen metsäkasvillisuudelle tulee laatia hoitosuunnitelmat, joissa kiinnitetään huomiota nykyisen puuston elinvoimaisuuden säilyttämiseen ja puuston vaiheittaiseen uusimiseen. Myös piha-alueiden puuston hoidosta tulee antaa ohjeet.

Keskuspuiston osa-alueille tulee laatia erilliset kehittämissuunnitelmat, joissa tilallisuutta ja toiminnallisuutta kehitetään ottaen huomioon alueen kokonaistavoitteet.

Rakennusten, asuntopihojen, pysäköintialueiden ja kulkureittien parantamisesta tulisi laatia korjausrakentamisen ohjeet, jotka ottavat huomioon alkuperäiset suunnitteluperiaatteet, yksityiskohdat ja materiaalit.

Lähteet

Arkistot

Asuntosäästäjät ry:n arkisto (järjestämätön), Helsingin kaupunginarkisto (HKA)
Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston arkisto (KSV)
Helsingin kaupunginmuseo kuva-arkisto (HKM)
Suomen rakennustaiteen museon arkisto (SRM)
Rakennusviraston katu- ja puisto-osaston piirustusarkisto. (HKRA)

Pihasuunnitelmat tai kasviluettelot:[83]

As Oy Säästöpoiju (Vuosaarentie 10), valmistunut 1968, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen
As Oy Säästökeula (Porslahdentie 23), valmistunut 1969, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen
As Oy Säästörasti (Rastilantie 2), valmistunut 1972, puutarhateknikko A. Lehtivuori

Suullinen tieto, että pihasuunnitelma laadittu:

As. Oy Säästömasto (Punakiventie 1–11), valmistunut 1966, kansipihojen altaiden suunnittelu puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen[84]
Mahdollisesti myös As. Oy Pienivillasaarentie (Pienivillasaarentie), 1963, puutarha-arkkitehti Katri Luostarinen[85]
As. Oy Säästöpari (Airoparintie 5–7), valmistunut 1968, puutarha-arkkitehti Laura Gottberg ja Carl-Johan Gottberg[86]

Kirjallinen maininta, että pihasuunnitelma laadittu:[87]

As Oy Säästöniemi (Ulappasaarentie 1–3), 1968, pihan toteutus tehty arkkitehti Touko Nerosen asemapiirroksen ja rakennusselostuksen mukaisesti.
As Oy Säästöluodon (Neitsytsaarentie 1–9) 1965. Rakennusaikaisista pöytäkirjoista on löytynyt tieto, että pihasuunnittelija olisi ollut mukana hankkeessa. Tietoa suunnittelijasta ja piirustuksista ei ole löytynyt.

Pihojen kunnostussuunnitelma laadittu:[88]

As Oy Säästöluoto, 1996, Ympäristötoimisto Oy – Miljöbyrå Ab
As Oy Säästölampi, 1998, Ympäristötoimisto Oy – Miljöbyrå Ab

Suulliset tiedot

Camilla Rosengren, maisema-arkkitehti, Ympäristötoimisto Oy, Helsinki, suullinen tiedonanto 10/2005
Maija Rautamäki, professori, maisema-arkkitehtuuri TKK, Espoo 21.10.2005 / Kati Susi-Wolff.
Liisa Nivala, maisema-arkkitehti, työskennellyt Luostarisen toimistossa 1964/1965. Tammisaari, 21.10.2005 (puhelin / Kati Susi-Wolff) ja 24.10.2005 (nauhoite / Kati Susi-Wolff).
Seppo Luostarinen, puutarha-arkkitehti Katri Luostarisen poika, 15.9.2005 (puhelin / Kati Susi-Wolff).
Virve Veisterä, maisema-arkkitehti, Helsinki 25.10.2005 (puhelin / Kati Susi-Wolff)
Eino Pursio, maisema-arkkitehti, Helsinki 24.10.2005 (puhelin / Kati Susi-Wolff)
Sirkka Pitkäniitty, HKR ympäristötoimisto, toimistopäällikkö, Helsinki 25.10.2005 (puhelin / Kati Susi-Wolff)
Antti-Pekka Miettinen, Helsinki 21.10.2005 (puhelin / Teresa Rönkä)
Carl-Johan Gottberg, Helsinki 21.10.2005 (puhelin / Teresa Rönkä)
Touko Neronen, arkkitehti, Helsinki 1.11.2005 (puhelin / Heta Timonen)
Leena Iisakkila, maisema-arkkitehti, Helsinki 6.4.2006 / Kati Susi-Wolff
Kaija Uusitalo, maisema-arkkitehti, Helsinki 30.3.2006 (puhelin / Kati Susi-Wolff)

Kartat

20 34 09 Nordsjö. Topografinen kartta. Kartoitus 1934–1935, Maanmittauslaitoksen kivipaino 1945.
HY / Maantieteen laitoksen kartta-arkisto.
20 34 09 Pitäjänkartta 1930-luvulta. Maanmittaushallitus.
20 34 09 Vuosaari. Peruskartta, kuvaus 1956, kartoitus 1957. Toinen painos, Maanmittauslaitoksen kivipaino 1945. HY / Maantieteen laitoksen kartta-arkisto.
20 34 09 Maastokartta. Maanmittauslaitos 2001.
Helsingin geotekninen kartta. Mittakaava 1:10 000. Helsingin kaupungin kiinteistöviraston geotekninen osasto 1989.
Maaperäkartta. Helsingin ympäristö. Mittakaava 1:50 000. Geologinen tutkimuslaitos 1949.

Painamattomat lähteet

Donner, Julia ja Susi-Wolff, Kati 2003. Kallio-Hermannin puistojen historiallinen ja kaupunkikuvallinen selvitys, Virearc, arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit, Helsingin kaupunki, Rakennusvirasto, viherosasto.
Kaituri, Arto 2000. Puutarha-arkkitehdistä maisema-arkkitehdiksi – ammatin kehitys vuosina 1946–1979. Diplomityö, Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto.
Nimikirjaote 2005, Luostarinen, Katri, Teknillinen korkeakoulu.
Ritakari, Aimo 1994. Paradigman vaihdos 50–60-luvun pihasuunnittelussa. Maisema-arkkitehtuurin erikoistyö. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto, 1994.
Ruoff, Eeva 2005. Katri Luostarinen. Suomen kansallisbibliografia, käsikirjoitus.
Ruokonen, Ria 1992. Jussi Jännes Tapiolan suunnittelijana. Diplomityö, Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto.
Seppänen, Ulla 2005. Viitaniemen maisema. Diplomityö, Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto.
Silfverberg, Sarianne 1991. Katri Luostarinen ja suomalainen maisema-arkkitehtuuri. Maisema-arkkitehtuurin syventävä opintojakso. Seminaarityö – Luonnonläheinen ja arkkitehtoninen maisemasuunnittelu. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto.

Timonen, Heta 2003. Lauri Silvennoinen, teollisen rakentamisen pioneeri Pihlajamäen lounaisosan suunnittelijana. Diplomityö Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto.
Virtanen, Timo 2005. HKR:n metsäinventointi, luonnos.

Kirjallisuus

Asuntosäästäjä-lehden vuosikerrat. Asuntosäästäjät ry:n arkisto, Helsingin kaupungin arkisto.
Bucht, Eivor 1997. Public Parks in Sweden in 1860–1960, The planning and design discourse. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae, Agraria 56. Alnarp.
Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965. STS:n ja FFIF:n julkaisema matrikkeli. Helsinki.
Firenzen julistus. Historialliset puistot ja puutarhat. (The Florence Charter: Historic Gardens and Landscapes) ICOMOS 1982.
Franciscovic, Magdalena & Sofia Sandqvist 1996. Den yttre miljön – en fråga om identitet. Teoksessa Rörby,Martin (red.) En miljon bostäder, Arkitekturmuseetts årsbok 1996. Stockholm, 127–133.
Galtat, Hanna 1997. Asuntosäästäjät ry:n Vuosaari. 1960-luvun lähiö itäisessä Helsingissä. Pro gradu -tutkielma, taidehistorian laitos. Helsingin Yliopisto.
Hako, Jukka (toim.) 1995. Helsingin Pitäjä 1996. Helsingin pitäjän kotiseutuyhdistys. Vantaan kaupungin museo. Vantaa.
Hankonen, Johanna 1994. Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta: suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentumisessa 1960-luvulla. Helsinki.
Hautamäki, Ranja 2000. Portti puutarhaan, historiallisten puutarhojen inventointiopas. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 21. Helsinki.
Helsingin seudun seutukaava 1992. Arvokkaat harjumaisemat. Helsingin seutukaavaliiton julkaisuja A 15. Helsingin seutukaavaliitto. Helsinki.
Helsingin yleiskaavaehdotus, laadittu asemakaavaosastolla 1953–1960. Helsingin kaupungin julkaisuja n:o 9. Helsinki.
Herzen, Heikki von 1946. Koti vaiko kasarmi lapsillemme. Väestöliiton julkaisuja n:o 15. Helsinki.
Hertzen, Heikki von 1985. Raportti kaupungin rakentamisesta: Asuntosäätiö 1951–1981 / Heikki von Hertzen. Tapiolan arkea ja juhlaa / Uolevi Itkonen. Espoo.
Hiltunen, Erkki (toim.) 1990. Vuosaari Nordsjö – merellinen kaupunginosa. Helsingin kaupunginosat -julkaisusarja. Vuosaari-seura ry, Helsingin kaupunginosayhdistysten liitto ja Helsingin kaupunki.
Hurme, Riitta 1991. Suomalainen lähiö Tapiolasta Pihlajamäkeen. Societas Scientiarum fennica 1991.
Häyrynen, Maunu 1994. Maisemapuistosta reformipuistoon, Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle. Helsinki.
Jalkanen, Riitta, Tapani Kajaste, Timo Kauppinen, Pekka Pakkala, Camilla Rosengren. 1997. Asuinaluesuunnittelu. Helsinki.Jokilehto, Jukka 1999. A History of Architectural Conservation. Oxford.
Kekkonen, Marjatta. Hartiapankkirakentamisen historia Vuosaaressa 1964–1969. Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 3/1989. Helsinki.
Laine, Sirkku 1996. Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitusketju Helsingissä. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 1996:3.Helsinki
Lampi, Pertti 2005. Helsingin Vuosaari-Nordsjö, kaupunginosan historia, nykypäivä ja tulevaisuus. Vuosaari-seura ja Vuosaari-säätiö. Helsinki.
Lindh, Tommi 2002/1. Ostarit, esikaupunkien keitaat. Markkinoilta markettiin, Suomen Kotiseutuliitto.
Lindh, Tommi 2002/2. Töölöläisfunktionalismin 4 vaihetta. Lisensiaattitutkimus. Espoo.
Luostarinen, Katri 1951. Puutarha ja maisema. Porvoo-Helsinki.
Merivuori, Tuula-Maria 1996. Katsaus maisema-arkkitehtuurin ammattialan ja yhdistyksen historiaan. SMAFLA, vuosikirja 1996. Suomen maisema-arkkitehdit – Finlands landskapsarkitekter. Vihti.
Meurman, O-I 1947. Asemakaavaoppi. Helsinki.
Miller, Michael 2002. Letchworth, The First Garden City. Chichester.
Muukka, Laura ja Mäkynen Anne. Vantaa, kulttuurimaisemaselvitys. Kaupunkisuunnittelu C:7, kaupsu 4/2005. Vantaa.
Nikula, Riitta (toim.) 1994. Sankaruus ja arki – Suomen 50-luvun miljöö. Suomen rakennustaiteen museo, Helsinki.
Niskanen, Aino 2003. Pihlajamäen arkkitehtuurin esikuvia ja samanaikaisuuksia. Teoksessa Salastie, Riitta (toim.) Pihlajamäen arvot ja aatteet – suojelun viitekehystä hakemassa. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2003: 5. Helsinki.
Persson, Bengt & Agneta 1995. Svenska bostadsgårdar 1930–59. Byggforskningsrådet. Stockholm.
Pesonen, Leo 1966. Vuosaari – Nordsjö, Helsinki-seura, vuosikirja. Helsinki.
Pihlajamäen maisemaselvitys 2003. Suunnittelutoimisto Molino Oy, Pihlajamäen inventoinnit osa III, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2003: 6. Helsinki.
Rastila-Kurkimoision luonnonhoitosuunnitelma 1997–2006. Helsingin kaupungin rakennusvirasto 1997.
Rautamäki, Maija 1989. Maisema rakentamisen perustana. Ympäristöministeriö, Alueiden käytön osasto, Selvitys 2. Helsinki.
Rörby, Martin (red.) 1996. En miljon bostäder, Arkitekturmuseets årsbok 1996. Stockholm.
Salastie, Riitta (toim.) 1999, Galtat-Varjola Hanna. Keski-Vuosaari. Rakennusinventointi. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1999:7. Helsinki.
Salastie, Riitta (toim.) 1998, Virkamäki Heli. Myllypuro. Rakennusinventointi. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja. Helsinki.
Salastie, Riitta (toim.) 2003. Pihlajamäen arvot ja aatteet – suojelun viitekehystä hakemassa. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2003: 5. Helsinki.
Salla, Antti 2004.Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2004. Helsinki.
Sinkkilä, Jyrki 2003. Pihlajamäki historiallisena monumenttina – suojelukriteerien tarkastelua kansainvälisten julistusten valossa. Teoksessa Salastie, Riitta (toim.) Pihlajamäen arvot ja aatteet – suojelun viitekehystä hakemassa. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2003: 5. Helsinki.
Suomi rakentaa 4 1970. Suomen Arkkitehtiliitto ry. Helsinki.
Stenius, Olof 1969. Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. Helsinki.
Tuomi, Timo (toim.) 2003. Tapiola – elämää ja arkkitehtuuria. Helsinki.
Upptäck Angered! 2005 Göteborgs stadsmuseum. Göteborg.
Vanhan Vuosaaren kehittämisohjelma 1996–2000. Helsingin kaupunki, Lähiöprojekti 1996. Helsinki.
Visste du…om rekodsårens bostadsbebyggelse i Göteborg 2003. Göteborgs Stadmuseum.

Kuva- ja karttalähteet

HKA = Helsingin kaupunginarkisto
KMO = Kaupunkimittausosasto
MML = Maanmittauslaitos
HKR/SK/MH = HKR / Suunnittelukeskus piirt. Maria Haikala
M.M-M = Meri Mannerla-Magnusson
KSV = Kaupunkisuunnitteluvirasto
HT = Heta Timonen
AS = Armi Sinerkari

Liitteet

Liite 1:
Sanastoa

Maisema

Maisema on maanpinnan muotojen ja sen ekologisen ja kulttuurihistoriallisen kehityksen tulos. Maisema muodostuu näiden tekijöiden sisäisestä ja keskinäisestä vuorovaikutuksesta sekä kokonaisuuden silmin havaittavasta ilmiasusta, maisemakuvasta[89].

Maisemarakenne

Maisemarakenne on kokonaisuus, jonka perusosia ovat maa- ja kallioperä, ilmasto, vesi, elollinen luonto ja kulttuurisysteemit. Näillä perusosilla syntyy kullekin paikalle sen luonteenomainen kasvupaikkatyyppi. Ihmisen toiminta näkyy kulttuurivaikutuksena maisemassa. Maisemarakenteen kaikki osatekijät ovat toinen toisistaan riippuvaisia. Mikäli halutaan ennakoida ja hallita ympäristössä tapahtuvia muutoksia, on ymmärrettävä nämä vuorovaikutussuhteet.

Maisemaelementit, (maisematekijät)

Maisemaelementit ovat niitä maiseman elollisia ja elottomia osatekijöitä, joista maisema (ja maisemarakenne) koostuu ja rakentuu: maastonmuodot (maa- ja kallioperä ja niiden muodostama topografinen vaihtelu), vesi (meri, joet, järvet, purot, lammet jne.), kasvillisuus (metsät, puut, puuryhmät, pellot, niityt jne.), kulttuuriset rakenteet (ihmisen tekemät rakenteet; kaupungit, kylät, tiestö, yksittäiset rakennukset ja rakennelmat, sillat jne.).

Maisemakuva, (kaupunkikuva)

Maisemakuvalla tarkoitetaan maiseman silmin havaittava ulkoasua. Maisemakuvaa voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta, joista ensimmäinen on maiseman fyysisen olemuksen, maaston muotojen, reunojen, maisematilojen ja yksittäisten elementtien hahmottamista ja toinen maiseman aiheuttamien mielikuvien tarkastelua. Kun maisemakuvaa tarkastellaan mielikuvana, vaikuttavat muun muassa äänet, tuoksut, havainnoijan arvot ja tiedot muodostuvaan mielikuvaan.

Maisematila, kaupunkitila

Maisematilalla tarkoitetaan tilaa, jonka muodostavat maisemaelementit ja niiden keskinäiset suhteet. Maisematilat voivat olla huonemaisina hahmottuvia tilakokonaisuuksia tai laajoja rajautumattomia avoimia alueita. Maisematilat muodostavat erikokoisia, sisäkkäisiä ja toisiinsa liittyviä tilasarjoja. Maisematila voi olla luonteeltaan avointa, puoliavointa tai suljettua. Avoimia tiloja ovat esim. pellot ja järvet, avoimia rajautumattomia laajat peltolakeudet tai merimaisema, puoliavoimia esim. hakamaat ja puistot.

Maisematyypit

Maisemaa voi tyypitellä sen eri ominaisuuksien ja tekijöiden perusteella. Näitä ominaisuuksia voivat olla maisemarakenne, maisemakuva, maankäyttö, kulttuuripiirteet, luonnonpiirteet jne. Maiseman päätyyppejä ovat kulttuurimaisema ja luonnonmaisema. Kulttuurimaisema on tyypiltään maisemaa, jonka muotoutumisessa ihmisen kulttuurivaikutus on hallitsevaa. Kulttuurimaisemaa voi tyypitellä edelleen esimerkiksi elinkeinojen, asumisrakenteen tai jonkin muun tekijän pohjalta (maaseutumaisema, kaupunkimaisema, teollisuusmaisema, maantiemaisema jne.). Luonnonmaisema on maisemaa, joka on kehittynyt pääasiassa ilman ihmisen vaikutusta.

Reunavyöhykkeet

Reunavyöhykkeet ovat rajoja kahden erityyppisen maisematilan välillä. Maisemakuvan kannalta reunavyöhykkeet ovat erityisen merkittävässä asemassa, sillä ne määräävät suurelta osin maisematilojen luonteen ja selkeyttävät maiseman kokonaiskuvaa. Reunavyöhykkeissä kohtaavat eri kasvillisuus- ja luontotyypit. Reunavyöhykkeitä on esimerkiksi pellon ja metsän välissä.

Maamerkit

Maamerkit näkyvät maisemassa muusta ympäristöstä erottuen. Ne ovat parhaimmillaan ympäristön kohokohtia ja tärkeä osa paikan henkeä ja identiteettiä. Maamerkeillä onkin usein symbolinen merkitys paikallisesti tai laajemminkin. Tyypillisiä maamerkkejä ovat kirkot ja kirkontornit, korkeat rakennukset, mäet, tehtaanpiiput ja mastot. Merkittävät, usein iäkkäät yksittäispuut, kallionlohkareet ja yksittäistalot voivat toimia paikallisina maamerkkeinä.

Suurkortteli / rakennettu aluekokonaisuus

Tässä työssä on nimitetty Keski-Vuosaaren alueelle tyypillisiä arkkitehtuurin muodostamia osakokonaisuuksia rakennetuksi aluekokonaisuudeksi, suurkortteleiksi. Suurkorttelit muodostuvat rakennuksista, piha-alueista sekä niitä luontevasti ja olennaisesti rajaavista reunavyöhykkeistä. Rajaukset eivät välttämättä noudata tontin rajoja.

Lamellitalo, lamelli

Asuinrakennus, jossa toistetaan samaa porrashuoneen ympärille suunniteltua asuntojen yhdistelmää kerroksittain vierekkäin ja päällekkäin, kehitettiin 1920-luvun Keski-Euroopassa. Asuntoyksikköjen kehittelyyn liittyi eksistenssiminimin tutkiminen. Suomalainen versio lamellitalosta kehitettiin 1930-luvulla.

Pistetalo

Yhden porrashuoneen ympärille suunnitellut piste- ja tähtitalo koettiin taloudellisiksi ja niitä tutkittiin erityisesti 1950-luvulla. Korkeat pistetalot ovat tornitaloja.

(Rakennus)volyymi
Rakennuksen täyttämä tila, tilavuus.

(Asunto)typologia
Tyyppeihin perustuva teoria, tyyppioppi. Typologia tarkoittaa luokittelujärjestelmää, jonka mukaisesti jonkin tieteenalan ilmiöitä lajitellaan niiden ominaisuuksien perusteella tyypeiksi. Asuntotypologia on siis erilaisia asuntotyyppejä koskeva teoria.

Hartiapankkirakentaminen
Hartiapankkirakentamisessa lähtökohtana on mahdollisimman monien työvaiheiden tekeminen itse tai talkootöinä. Ulkopuolisilla teetetään lähinnä erittäin vaativat ja luvanvaraiset työt.

(Tässä työssä käytetty sanasto on koostettu eri lähteistä ja se on työryhmän tätä selvitystä varten muotoilema)

Liite 2:
Tietoja Keski-Vuosaaren 1960-luvun suunnittelijoista

Puisto- ja pihasuunnittelijoita

Carstens, Harald (s. 1912 Kööpenhaminassa)

Puutarhasuunnittelija
Opintoja Tanskassa Tanskan Kunstakademiets Arkitektskolessa, Anläggarstnerskolessa, Alm. Dansk Gartnerforn skolessa ja Landbyhøjeskolessa.
Työskenteli Helsingin kaupungin Rakennusviraston puisto-osastolla 1965–77 ja toimi suunnitteluosaston ensimmäisenä päällikkönä.
Tehnyt Vuosaareen seuraavia suunnitelmia:
Leikkipuiston pölkkyleikkikenttä, Mustalahdentien viherkaista.

Gottberg, Laura (s.1941) ja Carl-Johan
Maisema-arkkitehti ja ylipuutarhuri, puutarhaneuvos
Laura Gottberg opiskellut Helsingin Yliopiston maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa, Teknillisessä korkeakoulussa ja Ateneumissa. Carl-Johan Gottberg toiminut Asuntosäätiön puutarhaosaston ylipuutarhurina ja suunnitellut mm. Espoon Tapiolaa.
Oma toimisto Maisemasuunnittelu Laura ja C-J Gottberg 1970-luvulta 2003 saakka.
Suunnitelleet Vuosaareen As Oy Säästöparin pihan.

Lehtivuori, A
Tietoja puutarhateknikko A. Lehtivuoresta ei ole löytynyt tämän selvitystyön yhteydessä.
Suunnitellut Vuosaareen As Oy Säästörastin pihan.

Luostarinen, Katri (1915–1991)
Puutarha-arkkitehti, professori
maatalous-metsätieteiden kandidaatti Helsingin yliopisto.
Berliinin Friedrich-Wilhelm-yliopiston maataloudellinen tiedekunta, valmistui 1944.
Oma toimisto 1948–1970.
Opettajana Teknillisessä korkeakoulussa assistenttina sekä apulaisprofessorina 1969–1983.
Suunnitellut Vuosaareen ainakin As Oy Säästöpoijun sekä As Oy Säästökeulan pihat, mahdollisesti myös As Oy Pienivillasaarentien ja As Oy Säästöluodon pihat.

Rosenbröjer, Maj-Lis (1923–2004)
Puutarha-arkkitehti
Opiskellut Helsingin Yliopiston maatalous-metsätieteelllisessä tiedekunnassa sekä Tanskan Kuninkaallisen taideakatemian Arkkitehtikoulussa.
Oma toimisto 1957–2004.
Suunnitellut Vuosaareen Kangaslammen alkuperäisen suunnitelman.

Arkkitehteja

Castren, Heikki (s.1929)

Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1956.
Työskenteli Viljo Revell & Co toimistossa 1956–59.
Oma toimisto Castren & Co 1965–72, Arkkitehtitoimisto Castren–Jauhianen–Nuuttila 1972–.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Säästökeulan rakennukset, As Oy Säästömaston tornitalot yhdessä Viljo Revellin kanssa sekä As. Oy Säästöpoijun rakennuksia yhdessä Marja Nuuttilan kanssa.

Ekelund, Hilding (1893–1984)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1916.
Työskenteli uransa alkuvaiheessa mm. Eliel Saarisen avustajana.
Vuodesta 1926 oma toimisto, toimi vuosina 1941–49 Helsingin kaupunginarkkitehtina.
Toimi Teknillisen korkeakoulun arkkitehtuurin lehtorina v. 1927–41 ja professorina 1950–58.
Yksi päätöistä Helsingin Taidehalli yhdessä Jarl Eklundin kanssa. Funkiskauden töitä mm. Olympiakylä.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Fastighets Ad Dalen Babord ja As Oy Bostads Ab Sydremman kerrostalokorttelit Merikorttikujalla.

Kahra, Veijo (1920–2004).
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1950.
Oma toimisto vuodesta 1956.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Säästökannaksen kerrostalokorttelin.

Kokko, Niilo (1907–1975)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1936.
Yhteinen toimisto Arvo O. Aallon kanssa vuodesta 1935.
Suunnitteli yhdessä opiskelutoveriensa Viljo Revellin ja Heimo Riihimäen kanssa Lasipalatsin Helsinkiin.
Suunnitteli 1940-luvulta lähtien asuinrakennuksia eri puolille Helsinkiä.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Lokkisaarentien ja As. Säästöluodon kerrostalokorttelit

Miettinen, Antti (s.1932)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1958.
ARAS johdossa v. 1958–66.
Oma toimisto vuodesta 1966.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Säästörastin kerrostalokorttelin.

Neronen, Touko (s.1934)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1957
ARAS osastopäällikkö v. 1957–67
Oma toimisto vuodesta 1967.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen rivitaloja yhdessä Antti Miettisen ja Ilkka Pajamiehen kanssa, sekä As. Oy Säästöniemen terassitalot ja lämpökeskuksen.

Nuuttila, Marja (s. 1932)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1959.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Säästöpoijun yhdessä Heikki Castrenin kanssa.

Pajamies, Ilkka (s. 1934)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1963
Toimi ARAS-toimistossa arkkitehtina.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen rivitaloja yhdessä Antti Miettisen ja Touko Nerosen kanssa.

Revell, Viljo (1910–1964)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta 1937
Osakkaana Kokko–Rewell arkkitehtitoimistossa.
Avusti Alvar Aaltoa Pariisin maailmannäyttelypaviljongin suunnittelu- ja rakennustöissä.
SATO OY:n Vaasan toimitusjohtajana 1942–48.
Läpimurtotyö Niilo Kokon ja Heimo Riihimäen kanssa suunniteltu Lasipalatsi.
Tapiolan "taskumattitalojen" suunnittelija.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Säästömaston tornitalot yhdessä Heikki Castrenin kanssa.

Silvennoinen, Lauri (1921–1967)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta 1948.
Kivisen assistentti TKK:ssa.
Työskenteli Alvar Aallon toimistossa.
Suunnitteli Pihlajamäen asuinrakennuksia.
Oma toimisto vuodesta 1953.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Kivisaarentien kerrostalokorttelit.

Stenius, Olof (1907–1968)
Työskenteli Alvar Aallon toimistossa vuosina 1937–39 ja 1945–47.
Toimi Helsingin asemakaava-arkkitehtina 1960-luvulla.
Kaavoitti Vuosaaren asuntoalueen 1960-luvulla.

Syväoja, Pentti (s.1922)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1954.
Oma toimisto vuodesta 1962.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Säästökarin ja Pienivillasaarentien kerrostalokorttelit.

Valjakka, Ilmo (s. 1934)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1960.
Työskenteli Aarne Ervin toimistossa 1959–60.
Oma toimisto vuodesta 1960 alkaen.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen As. Oy Säästöpurjeen suurkorttelin kerrostalot Purjetiellä ja Merikorttitiellä.

Wesamaa, Pirkko (s. 1929)
Arkkitehti, valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1935.
Suunnitteli Keski-Vuosaareen Iso Villasaarentiellä sijaitsevan päiväkodin ja nykyisen Heteniityn ala-asteen yhteydessä sijaitsevan rakennuksen.

Viitteet

1. Salastie (toim.) 1999.
2. Galtat 1997.
3. Lampi 2005.
4. Salastie (toim). 2003.
5. Donner & Susi-Wolff 2003, Hautamäki 2000.
6. Näin on useiden Asuntosäästäjien suunnittelijoina toimineiden arkkitehtien, kuten Antti-Pekka Miettisen ja Touko Nerosen arkistojen kohdalla.
7. Aineisto on Katri Luostarisen pojan Seppo Luostarisen omistuksessa.
8. Pihlajamäen maisemaselvitystyössä on käytetty vastaavaa tarkastelun määrittelyä. Salastie (toim.) 2003.
9. Jokilehto 1999, 295–296.
10. Lähiöperiaatteen mukaan kaupunki koostuu metsä- ja viljelysalueiden erottamista asumakunnista. Asumakunnat muodostuvat samalla tavoin erottuvista asumalähiöistä. Kussakin lähiössä on asukkaiden tarvitsemat palvelut ja työpaikkoja. Asumalähiöt jakautuvat pieniin asumasoluihin, joissa on lähipalveluja, kuten päiväkoteja ja pesutupia. Lähiöperiaatteita kehitettiin Yhdysvalloissa jo 1920-luvulla. Taustalla oli mm. Ebenezer Howardin 1898 kirjassa Tomorrow: A Peaceful Path to Real Reform (1898), uusintapainos nimellä Garden Cities of Tomorrow (1902) esittämät puutarhakaupunki-ihanteet. Amerikkalainen kaupunkifilosofi Lewis Mumford julkaisi vuonna 1938 teoksensa Kaupunkikulttuuri, jossa hän suositteli soluttaista hajakeskitystä. Kirja ilmestyi suomeksi vuonna 1949. Asemakaavaopin professori Otto-I. Meurman kokosi 1900-luvun alkupuoliskon kaavoitusideologiat Suomen oloihin sovitettuna vuonna 1947 julkaisemaansa teokseen Asemakaavaoppi. Jalkanen et al. 1990, 19–20.
11. Helsingin geotekninen kartta 1989.
12. Virtanen 2005.
13. Laine 1996.
14. Saseka Oy oli alueen suurin maanomistaja ja tunnettu kalkkihiekkatiilten valmistaja. Saseka tulee sanoista santa, sepeli ja kalkki. Yhtiö oli Lohjan kalkkitehtaan, myöhemmin Lohja Rudus, tytäryhtiö. Saseka Oy sulautettiin emoyhtiöön vuonna 1961.
15. Stenius, joka oli myös Helsingin asemakaava-arkkitehti, laati Vuosaaren kaavan yksityisenä toimeksiantona.
16. Kartanoa ei tuohon aikaan pidetty rakennushistoriallisesti merkittävänä ja se oli tarkoitus purkaa. Kartanon puisto oli tarkoitus säilyttää sellaisenaan. HS 20.11.1963, Asuntosäästäjät ry:n arkisto.
17. Asuntosäästäjä 2/1963 (ei sivunumerointia).
18. HS 20.11.1963. Asuntosäästäjät ry:n arkisto.
19. Mallin alkuperä on Radburnissa, Yhdysvalloissa. Asemakaavaopin myötä se omaksuttiin varsin laajalti Suomeen. Mallin keskeisiä periaatteita oli ajoneuvoliikenteen ja jalankulun erottaminen toisistaan ja turvalliset jalankulkureitit asuntojen ja palvelujen välillä.
20. Käsitteellä saatettiin tuohon aikaan tosin yhtä hyvin tarkoittaa maanpäällistä esikaupunkirataa tai yleisestä katuliikenteestä erotettuja joukkoliikenneväyliä. Vuonna 1955 asetettu Helsingin esikaupunkiliikenteen suunnittelukomitea tutki erilaisia vaihtoehtoja julkisen liikenteen järjestämiseksi. Yksityisautoliikenteestä erotettuja ratkaisuvaihtoehtoja kutsuttiin yleisesti metro-nimityksellä toteutustavasta riippumatta. Hankonen 1994: 293.
21. Vuosaari-säätiö oli teettänyt tutkimuksen 170-paikkaisen ilmatyynyaluksen käyttömahdollisuudesta Vuosaaren ja Helsingin keskustan välisessä liikenteessä. British Hower Craft -pintaliitäjäyhtiöllä. Asuntosäästäjät ry:n arkisto.
22. Arkkitehdit katsoivat 3½-kerroksisen talotyypin olevan vaikea arkkitehtonisen suunnittelun ja elementtitoteutuksen kannalta. Rakennuttajien mielestä suuria asuntoja tulisi talotyypin myötä liikaa. Salastie et al. 1999: 18.
23. Lääninhallituksen päätös 30.9.1964 koskien kortteleita 48–52 ja 55–72. Keskivuosaari, rakennusinventointi 1999, 16. (Korttelinumerointi ei vastaa nykyistä.).
24. Lääninhallituksen päätös 29.12.1965 koskien kortteleita 69, 71, 81, 83–88 ja 91–93. Salastie et al. 1999, 16–17. (Korttelinumerointi ei vastaa nykyistä).
25. Korttelin suunnitellut Viljo Revell nimitti itse As. Oy Säästömaston, -poijun ja -keulan muodostamaa kokonaisuutta "saareksi". Alueesta alettiin myöhemmin Vuosaaressa käyttää nimitystä Revellin mäki tai Revellin saari.
26. Galtat, 1997.
27. Helsingin Sanomat 10.10.1968.
28. Ruotsissa tuotettiin miljoona uutta asuntoa kymmenen vuoden aikana, vuosina 1965–1974. Hankkeen poliittinen tavoite oli poistaa pitkään vallinnutta asuntopulaa, joka jarrutti ruotsalaisen kansankodin kehitystä. Projekti tuli tunnetuksi nimellä "Miljonprogrammet" Rörby (red.) 1996.
29. Asuntosäästäjät ry:n arkisto.
30. Vanhan Vuosaaren kehittämisohjelma, 1996:16.
31. Haast. Neronen 10/2005 / ht.
32. Asuntosäästäjä 2/1963.
33. Asuntosäästäjä 1/1965.
34. haast. Veisterä 10/2005/ksw.
35. Nimikirjaote, Teknillinen korkeakoulu 2005.
36. Osa asiakirjoista on tuhoutunut, eikä jäljellä oleva aineisto ole sen heikon kunnon takia vielä avoinna tutkimukselle. haast. Luostarinen 9/2005/ksw.
37. haast. Luostarinen 9/2005 ja Nivala 10/2005/ksw; haast. Neronen/ht/2005.
38. Vuosaarisäätiön palkkakuitteja v. 1965 kesältä: tukkien kaatoa ja ajoa, harvennusta, metsätöitä Keskuspuistossa, raivausurakkaa. Asuntosäästäjät ry:n arkisto.
39. Asuntosäästäjät ry:n v.1964 vuosikertomusluonnos, Asuntosäästäjät ry:n arkisto.
40. HKR:n puisto-osasto / Harald Carstens.
41. HKR:n viherosasto / Mirja Ruokokoski. HKRA.
42. HKR:n puisto-osasto / Raija Holopainen. HKRA.
ja haast. Iisakkila 04/2006/KSW
43. Lampi, 2005.
44. Maisema ja Ympäristö Oy / Matti Ventola. HKRA.
45. HKR:n viherosasto / Harald Carstens.
46. HKR:n viherosasto / Raija Holopainen.
47. HKR:n viherosasto / useimmat Raija Holopainen.

48. HKR:n puisto-osasto / L. Liljefors.
49. SITO Oy, HKR:n viherosasto / Raija Holopainen.
50. Jaakko Pöyry Infra Oy / Monica Elander.
51. Vrt kappale 2.5.1. Puistojen suunnittelu.
52. Gottbergien suunnitelmat ovat todennäköisesti heidän omassa arkistossaan Vihdissä.
53. Niskanen, Aino 2003, 91.
54. Myymälä, Merikorttitie, Arkkitehti Ilmo Valjakka 1965.
55. Päiväkoti Päiväpursi, Purjetie, Arkkitehtitoimisto Tyyne ja Reino Lammin-Soila 1974.
56. Arkkitehti Pirkko Wesamaa, Helsingin kaupungin rakennusvirasto.
57. Arkkitehti Imre Weöres, Helsingin kaupungin rakennusvirasto 1976.
58. Arkkitehtitoimisto Tyyne ja Reino Lammin-Soila 1974.
59. Arkkitehti Pentti Syväoja 1973.
60. Vesitornin suunnittelija ei ole tiedossa.
61. Arkkitehdit Toivo ja Risto Löyskä 1965.
62. Le Corbusier (Charles-Edouard Jeanneret 1887–1965) oli 1900-luvun ehkä vaikutusvoimaisin arkkitehti. Hänen kehittämistään aiheista mm. vapaasti luontoon asettuvat ja pilarille nostetut talot ovat levinneet kautta modernismin arkkitehtuurin.
63. Siedlung on saksalainen lähiö-käsitettä vastaava termi.
64. Tuomi 2003, Ruokonen 1992, Herzen 1985.
65. Salastie 2003.
66. Bucht 1997.
67. Häyrynen 1994.
68. Kaituri 2000, 53–54.
69. Kaituri 2000, 42.
70. Rovaniemi 1949–1956, Tervakoski 1949–1971, Tornio 1952, Seinäjoki 1950–56, Kajaani 1955–56. Luostarinen, nimikirjaote TKK, 2005.
71. Merivuori 1996.
72. Miller 2002. Viherrakenteen ottaminen kiinteäksi osaksi kaavoitusta liittyi puutarhakaupunki-ideologiaan. Teollistumisen myötä yhteiskunnan voimakas kaupungistuminen Euroopassa, erityisesti Britanniassa, loi tarpeen teollisuustyöväestön asumisen parantamiselle. Britannian siirtomaissa ja Pohjois-Amerikassa ajatus viherrakenteesta kaupungin osana liittyi enemmänkin uusien esikaupunkien luomistarpeeseen. Ebenezer Howardin (1850–1928) asumis- ja yhteiskuntasuunnitelmassa "Tomorrow, a Peaceful Path to Real Reform" (1889) ja sen uusintapainokssessa Garden Cities of Tomorrow (1902) viherrakenne on esitetty vyö- ja sektorimaisena osana yhdyskuntarakennetta. Ensimmäisenä puutarhakaupunkina pidetään Letchworthiä (1903–) lähellä Lontoota.
73. Bucht 1997, 197.
74. Haastattelu Veisterä 10/2005/ksw.
75. Luostarinen 1951.
76. Luostarinen 1951, 105–106.
77. Seppänen 2005.
78. Persson 1995.
79. Rakennukset ovat suunnitelleet Touko Neronen, Blomstedt–Krogius–Pettersson–Tuominen ja Matti K. Mäkinen.
80. Virtanen, 2005.
81. Virtanen, 2005.
82. Eteläinen ostoskeskus purettiin vuonna 2003. Vesitorni purettiin Merikorttikujan päästä vuonna 2005. Kaupunginvaltuusto teki tilapäisen kirkon purkamisesta päätöksen lokakuussa 2005 asemakaavamuutoksen myötä.
83. Asuntosäästäjät ry:n arkisto.
84. haast. Nivala (toiminut piirtäjänä Katri Luostarisen toimistossa), 10/2005/ ksw.
85. haast. Pitkäniitty, HKR:n ympäristötoimiston toimistopäällikkö, 10/2005 / ksw.haast. Pursio (mukana työssä kesällä 1965), 10/2005/ ksw.
86. haast. Miettinen, 10/2005 / tr. haast. Gottberg, 10/2005/ tr.
87. Asuntosäästäjät ry:n arkisto.
88. Rosengren, 2005.
89. Rautamäki 1989.

Kuvailulehti

Tekijät

Leena Makkonen, Kati Susi-Wolff, Emilia Weckman, Teresa Rönkä, Heta Timonen

Nimike

KESKI-VUOSAARI – MAISEMA- JA KAUPUNKIKUVALLINEN SELVITYS

Sarjan nimike

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja

Sarjanumero	2006:4	Julkaisuaika	27.4.2006
Sivuja	70	Liitteitä	2
ISBN	952-473-653-5 (painettu kirja) 952-473-654-3 (pdf)	ISSN	0787-9024
Kieli koko teos	FIN	Yhteenveto	FIN

Tiivistelmä

Keski-Vuosaaren maisema- ja kaupunkikuvallinen selvitys käsittelee 1960-luvun alueen ominaispiirteitä ja arvoja sekä antaa yleisiä kehittämisperiaatteita niiden selvittämiseksi.

Selvitystyön raportti koostuu neljästä luvusta, joista ensimmäinen käsittelee työn tavoitteita ja tarkoitusta ja esittelee työn kulun. Toisessa luvussa käsitellään Keski-Vuosaaren alueen historiaa, kulttuurimaiseman kehitystä ja alueen suunnittelua 1960-luvulla. Kolmannessa luvussa kuvataan maiseman ominaispiirteitä ja arvoja. Neljännessä luvussa tuodaan esiin suojelu- ja kehittämisperiaatteita sekä yleisiä toimenpide-ehdotuksia.

Tehdyn selvityksen perusteella voidaan todeta Keski-Vuosaaren 1960-luvun alueen maisema- ja kaupunkikuvan säilyneen varsin hyvin alkuperäisessä kaavoituksessa asetettujen suunnittelutavoitteiden mukaisena metsäkaupunginosana. Alue on merkittävä arkkitehtoninen ja maisemallinen kokonaisuus, jonka ominaispiirteinä ovat kokonaisuuksina suunnitellut ja säilyneet suurkorttelisaarekkeet ja niiden välissä sijaitsevat viher- ja piha-alueet.

Asiasanat

HELSINKI, VUOSAARI, KAUPUNKIKUVA, RAKENNUSSUOJELU, MAISEMASUUNNITTELU

Sarjassa aikaisemmin julkaistu:

2006:1 Kaupunkisuunnitteluviraston toimintasuunnitelma 2006–2008, osa I: Toiminnan perusta ja keskeiset tehtävät

2006:2 Maunulan eteläosan arvottaminen ja kehittämisperiaatteet

2006:3 Liikenteen kehitys Helsingissä vuonna 2005

ISSN 0787-9024
ISBN 952-473-654-3